Pass.
1079
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE • FIRENZE •

Digitized by Google

Digitized by Google

BOBBIO
ILLUSTRATO

VOLUME SECONDO

Pau
1079

AVVISO

Nel Paragrafo quarto della Prefazione al primo Volume del Bobbio illustrato fu dall' Autore indicato, che la Vita di S. Colombano formerebbe la prima parte del secondo Volume; ma poi avendo riflettuto, che la detta Vita si è resa rarissima, quantunque ne siano già state fatte due edizioni, si è perciò in appresso pensato dal medesimo di far cosa grata e comoda al Pubblico, facendola ristampare in un Tometto a parte, affinchè chi la desidera possa farne l' acquisto al modico prezzo di soldi venti, senza esser obbligato a prendere tutta l' Opera.

BOBBIO
ILLUSTRATO

DAL PADRE

DON BENEDETTO ROSSETTI

VISITATORE DEI MONACI CASINESI

ABATE DEL MONASTERO DI SAN PIETRO
DI SAVIGLIANO

E CENSORE
DELL' ACCADEMIA DEGLI UNANIMI DI TORINO
COL NOME DI *SPEDITO*

TORINO MDCCXCV. DALLA STAMPERIA SOCIALE.

LIBRO SECONDO

PARTE PRIMA

REGULA

NECNON INSTRUCTIONES, QUIBUS ACCEDUNT CANONES PŒNITENTIALES S. COLUMBANI

Incipit Regula Beatissimi Columbani

Primo omnium docemur Deum diligere ex toto corde, ex tota mente, & ex totis viribus, & proximum tamquam nosmetipsos; deinde opera.

CAPUT PRIMUM

De obedientia.

Ad primum verbum senioris omnes ad obediendum audientes surgere oportet, quia obedientia Deo exhibetur, dicente Domino Nostro Jesu Christo: qui vos audit, me audit. Siquis igitur verbum audiens non statim surrexerit, inobediens judicandus est, qui autem contradixerit, contumaciæ crimen incurrit, & ideo non solum inobedientiæ reus est; sed etiam contradictionis aditum aliis aperiens, multorum destructor æstimandus est. Si quis vero murmuraverit, & ipse, tamquam non ex voto obediens, inobediens putandus est; idcirco opus ejus abjiciatur donec

illius bona voluntas dignoscatur. Obedientia autem usque ad quem modum definitur, usque ad mortem certe præcepta est, quia Christus usque ad mortem obedivit Patri pro nobis, quam ipse nobis per Apostolum insinuat dicendo: hoc sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, & specie inventus ut homo humiliavit semetipsum factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem Crucis. Nihil itaque recusandum est obedientibus veris Christi discipulis, quamvis durum & arduum sit, sed cum fervore cum lætitia arripiendum est; quia si talis non fuerit obedientia, non erit acceptabilis Domino, qui ait; & qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus; & ideo dicit de digno discipulo, ut ubi ego sum, ibi & minister meus mecum.

CAPUT II.

De taciturnitate.

Silendi Regula diligenter custodienda decernitur, quia scriptum est: cultus autem justitiæ silentium & pax; & ideo ne reatus de verbositate conquiratur, exceptis utilitatibus, ac necessariis, opus est, ut taceatur, quia juxta Scripturam in multiloquio non deerit peccatum. Idcirco Salvator ait; ex verbis tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Juste damnabuntur, qui justa dicere noluerunt, cum potue-

runt. Sed mala, injusta, impia, inania, injuriosa, incerta, falsa, contentiosa, contumeliosa, turpia, fabulosa, blasfema, aspera, ac flexuosa loqui, garrula verbositate maluerunt. Tacendum igitur est de his, & talibus, & cum cautela, & ratione loquendum est, ne aut detractiones, aut tumidæ contradictiones in loquacitate vitiosa prorumpant.

CAPUT III.

De cibo & potu.

Cibus sit vilis & vespertinus, Monachorum satietatem fugiens, & potus ebrietatem, ut & sustineat, & non noceat; holera, legumina, farinæ aquis mixtæ cum parvo pane paxemate (*a*) ne venter oneretur, & mens suffocetur. Etenim utilitati & usui tantum consulendum est æterna desiderantibus præmia. Ideo temperandus est ita usus, sicut temperandus est labor; quia hæc est vera discretio, ut possibilitas spiritualis profectus cum abstinentia carnem macerante retentetur. Si enim modum abstinentia excesserit, vitium, non virtus erit. Virtus enim multa sustinet bona, & continet. Ergo quotidie jejunandum est, sicut cotidie reficiendum; & dum cotidie edendum est, vilius & parcius corpori indulgendum est: quia ideo cotidie edendum est, quia cotidie proficiendum est, cotidie orandum est, cotidie laborandum, cotidieque est legendum.

(*a*) *Idest* biscocto *a græco* παξημας

CAPUT IV.

De cupiditate calcanda.

Monachis, quibus pro Christo mundus crucifixus est, & ipsi mundo, cupiditas cavenda est, nimirum dum non solum superflua eos habere damnabile est, sed etiam velle, quorum non census, sed voluntas quæritur, qui relinquentes omnia, & Christum Dominum cum timoris cruce cotidiani sequentes, in cœlis habent thesauros. Idcirco dum in cœlis multum sunt habituri, parvo extremæ necessitatis censu in terris debent esse contenti scientes lepram esse cupiditatem Monachis imitatoribus filiorum Prophetarum, ac discipulo Christi proditionem, atque perditionem Apostolorum quoque dubiis sectatoribus mortem. Ideo ergo nuditas, & facultatum contemptus prima perfectio est Monachorum. Secunda vero purgatio vitiorum. Tertia perfectissima Dei continuata dilectio, ac divinorum jugis amor, qui terrenorum succedit oblivioni. Quæ cum ita sint pauca nobis opus sunt juxta verbum Domini, aut etiam uno. Pauca namque sunt necessaria vera, sine quibus non transagitur; aut etiam uno quasi cibo juxta litteram; puritate autem sensus indigemus per gratiam Dei, ut intelligamus spiritualiter, quæ sunt illa pauca caritatis, quæ Marthæ a Domino suggeruntur.

CAPUT. V.

De vanitate calcanda.

Vanitas quoque quam sit periculosa brevibus demonstratur verbis Salvatoris, qui discipulis hac lætantibus vanitate dixit: vidi Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem: & Judeis aliquando se justificantibus ait: quod autem altum est hominibus, abominatio in conspectu Domini. His & illo Farisei famosissimo se justificantis exemplo colligitur quod interemtrix sit omnium bonorum vanitas, & gloriatio elata, dum bona vanæ laudata Farisei perierunt, & peccata Publicani accusata evanuerunt. Non exeat igitur verbum grande de ore Monachi, ne suus grandis pereat labor.

CAPUT VI.

De castitate.

Castitas vero Monachi in cogitationibus judicatur, cui nimirum cum discipulis ad audiendum accedentibus, a Domino dicitur: qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam in corde suo. Dum enim votum illius considerat ille, cui consecratus est, verendum est, ne inveniat in anima quod abominatur, ne forte juxta Sancti sententiam Petri habeant oculos luxuriæ plenos, atque adulterii. Et quid prodest, si virgo corpore sit, si non sit virgo mente? Deus enim spiritus in spiritu habitat ac mente; quem immaculatum viderit, in quo nulla

sit adultera cogitatio, nulla spiritus coinquinati macula, nulla peccati labes sit.

CAPUT VII.

De cursu.

De synaxi ergo, idest de cursu psalmorum, & orationum modo canonico quædam sunt distinguenda, quia varie a diversis memoriæ de eo traditum est. Ideo juxta vitæ qualitatem, ac temporum successionem varie a me quoque litteris idem insinuetur. Non enim uniformis esse debet pro reciproca temporum alternatione ;. longior enim per longas noctes, breviorque perbreves esse convenit. Inde & cum senioribus nostris ab octavo kalendas julii cum noctis augmento sensim incipit crescere cursus a XII. choris brevissimi modi in nocte Sabbati, sive Dominicæ usque ad initium hiemis, idest kalendis novembris, in quibus XXV. canunt antiphonas psalmorum ejus numeri duplicis, qui semper tertio loco duobus succedunt psalmis, itaut totum psalterium intra duas supradictas noctes numero cantent, duodecim choris cæteras temperantes tota hieme noctes; qua finita per ver, sensim per singulas hebdomadas terni semper decedunt psalmi ut XII. in sanctis noctibus tantum antiphonæ remaneant; idest cotidiani hiemalis XXXVI. psalmi cursus; XXIV. autem per totum ver, & æstatem, & usque ad autumnale æquinotium, idest octavo kalendas octobris, in quo similitudo sinaxeos est, sicut in vernali æquinotio, idest

in octavo kalendas aprilis, dum per reciprocas vices paullatim & crescit, & decrescit. Igitur juxta vires consideranda vigilia est, maxime cum ab auctore salutis nostræ jubemur vigilare & orare omni tempore, & Paulus præcipit sine intermissione orare. Sed quia orationum canonicarum noscendus est modus, in quo omnes simul orantes horis conveniunt statutis, quibus absolutis unusquisque in cubiculo suo orare debet. Per diurnas terni psalmi horas pro operum interpositione statuti sunt a senioribus nostris cum versiculorum augmento intervenientium pro peccatis primum nostris, deinde pro omni populo Cristiano, deinde pro Sacerdotibus, & reliquis Deo consecratis sacræ plebis gradibus; postremo pro elemosinas facientibus, postea pro pace Regum, novissime pro inimicis, ne illis Deus statuat in peccatum, quod persequuntur, & detrahunt nobis, quia nesciunt, quod faciunt. Ad initium vero noctis XII. psalmi, ad mediumque noctis XII. similiter psalluntur. Ad matutinum vero bis deni, bisque bini per tempora brevium, ut dictum est, noctium sunt dispositi, pluribus, jam ut dixi, semper nocti Dominicæ, ac Sabbati vigiliæ deputatis, in quibus sub uno cursu LXXV. singillatim cantantur. Hæc juxta communem dicta sunt synaxim. Ceterum vera, ut dixi, orandi traditio, ut possibilitas ad hoc destinati sine fastidio voti prævaleat, sive suæ perfectio possibilitatis permittat, vel capacitas mentis illius cum necessitatum consideratione, vel vitæ qualitas possit admittere, cui quantum

uniuscujusque fervor exegerit. Si liber ac solus sit, aut eruditionis ejus quantitas postulaverit, aut status otium, aut magnitudo studii, aut operum qualitas, aut ætatum diversitas permiserit; ita varie licet unius rei perfectio æstimanda est, quia cum labore ac loco vices partitur; & ideo licet longitudo standi, aut cantandi sit varia, unius tamen perfectionis erit æqualitas orandi in corde, ac mentis cum Deo jugis intentio. Sunt autem quidam catholici, quibus idem est canonicus duodenarius psalmorum numerus sive per breves, sive per longas noctes, sed per quaternas in nocte vices hunc canonem reddunt; ad initium scilicet noctis, ad mediumque ejus, pullorum quoque cantus, ac matutinum, qui cursus sicut in hieme parvus aliis videtur, ita in æstate satis onerosus, & gravis invenitur, dum crebris in noctis brevitate expeditionibus, non tam lassitudinem facit, quam fatigationem. Noctibus vero reverentissimis, Dominicis scilicet, vel Sabbatis, ad matutinum ter idem volvitur numerus, idest ter denis, & VI. psalmis, quorum pluralitas, ac sancta conversatio hunc numerum canonicum multis dulci indixit suavitate tamquam & reliquam disciplinam, sub quorum nimirum regula nullus invenitur lassus, & cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille Abates sub uno Archimandrita esse referantur, nulla ibi a conditione cœnobii inter duos Monachos rixa fuisse fertur visa, quod sine Dei ibi habitatione dicentis: ego in eis habitabo, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus: esse

non posse manifestum est. Merito itaque creverunt, & quotidie Deogratias crescunt, in quorum medio Deus habitat, quorum meritis mereamur salvari a Salvatore Domino Nostro. Amen.

CAPUT VIII.

De discretione.

Discretio Monachis quam sit necessaria multorum error ostendit, & aliquorum ruinæ demonstrant, qui sine discretione incipientes, & absque moderatrice scientia degentes vitam, finire laudabiliter non potuerunt. Quia sicut sine via tendentibus error evenit, ita sine discretione viventibus excessus in promptu est. Qui semper virtutibus in medio inter utramque nimietatem positis contrarius est; cujus impactio periculi res ejus, dum juxta semitam discretionis directam inimici pravitatis offendicula, ac diversorum errorum scandala ponunt. Orandus igitur jugiter est Deus, quo lumen veræ discretionis largiatur ad inluminationem hujus viæ tenebris sæculi utrimque obscurissimis circumdatæ, quo sui ad se sine errore veri adoratores possint has evadere tenebras. Discretio igitur discernendo nomen accepit, eo quod ipsa in nobis discernit inter bona, & mala, inter media quoque ac perfecta. Divisa namque sunt ab initio sicut lux, & tenebræ utraque, idest bona & mala postquam mala per Diabolum boni depravatione esse cœperunt. Sed per Deum inluminantem prius ac postea dividentem inde Abel prius bona elegit, Cain vero

impius mala incedit; bona Deus fecit cuncta quæ creavit; mala vero Diabolus superseminavit dolosa calliditate ac subdola ambitionis intutæ suasione. Quæ sunt igitur bona, illa scilicet quæ integra sunt ac incorrupta, sicut creata permanserunt, quæ solus creavit Deus, & præparavit juxta Apostolum ut in illis ambulemus, quæ sunt opera bona, in quibus in Christo Jesu creati sumus; bonitas scilicet, integritas, pietas, justitia, veritas, misericordia, caritas, pax salutaris, lætitia spiritalis cum spiritus fructu. Hæc omnia cum fructibus suis bona sunt. His vero contraria mala sunt; scilicet malitia, corruptela, impietas, injustitia, mendacium, avaritia, odium, discordia, amaritudo cum fructibus eorum multiplicibus, quæ ab eis nascuntur. Innumerabilia enim sunt, quæ de utrisque contrariis, idest bonis & malis, procreantur. Quod autem declinat a bonitate condita, & integritate, hoc primum malum est; ut est superbia malitiæ primæ, cui contraria est piæ bonitatis humilis existimatio suum Creatorem agnoscentis, & glorificantis, quod est rationabilis creaturæ primum bonum, sic & cetera per duplices sensim partes in immanem nominum silvam creverunt. Quæ cum ita sint tenenda sunt fortiter bona Dei habentibus auxilium, quod semper orandum est per prospera, & adversa, ne aut extollamur in prosperis in vanitatem, neque dejiciamur in adversis in desperationem. Ideo continendum semper est ab utroque periculo, idest ab omni nimietate per temperantiam gloriosam, & veram

discretionem, quæ christianæ humilitati adhæræt, & viam perfectionis veris Christi militibus aperit, discernendo scilicet semper in dubiis recte ac inter bona & mala ubique dividendo juste, sive inter utraque foris, sive inter corpus intus & animam, sive inter opera & mores, sive inter curam, & quietem, sive inter publica ac secreta. Mala itaque cavenda sunt similiter superbia, invidia, mendacium, corruptela, impietas, mala morum transgressio, gula, fornicatio, cupiditas, ira, tristitia, instabilitas, vanagloria, elatio, detractio. Bona quoque virtutum sectanda sunt, humilitas, benignitas, puritas, obedientia, abstinentia, castitas, largitas, patientia, lætitia, stabilitas, fervor, impigritia, vigilantia, taciturnitas, quæ per fortitudinem sufferentem, & temperantiam moderantem, quasi in quodam ponderatrice discretionis statera, statuenda in actu sunt operis adsueti pro captu conatus nostri sufficientia ubique quærentibus. Nam cum sufficientia non sufficiunt, excessisse discretionis modum nulli dubium est, & quidquid ipsum modum excesserit, vitium esse manifestum est. Igitur inter parvum, & nimium rationabilis est in medio mensura revocans semper ab omni utrinque superfluo in omni re posita certum ubique necessitatis procurans, ac irrationabile superfluæ voluntatis declinans; & hæc mensura veræ discretionis omnes nostros pondere trutinans justo actus, nequaquam nos deviare ab justo permittet; neque si illam vice ducis per directum semper sequamur, errorem pati. Dum enim de utraque parte semper est

continendum juxta illud dictum: continete vos a dextris, & a sinistris in directum semper; per discretionem tendendum est, idest per lumen Dei, dicentibus sæpius, atque Psalmistæ victoris versiculum cantantibus: Deus meus inlumina tenebras meas, quoniam in te eripiar a tentatione; tentatio enim est vita hominis super terram.

CAPUT IX.

De mortificatione.

Maxima pars regulæ Monachorum mortificatio est, quibus nimirum per scripturam præcipitur: sine consilio nihil facias. Ergo si nihil sine consilio faciendum, dum totum per consilium est interrogandum. Inde etiam per Moysen præcipitur, interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos, & dicent tibi. Sed licet duris dura videatur hæc disciplina, ut scilicet homo semper de ore pendat alterius, certis tamen Deum timentibus dulcis, ac secura invenietur, si ex integro, & non ex parte conservetur; quia nihil dulcius est conscientiæ securitate, & nihil securius est animi impunitate, quam nullus sibi ipsi per se potest tradere, quæ proprie aliquorum est examinis. Hoc namque defendit a timore judicii, quod jam examinaverit judicantis censura, cui alieni ponderis imponitur moles, & totum portat, quod suscipit periculum; majus enim, ut scriptum est, periculum judicantis, quam ejus qui judicatur. Quicumque itaque semper interrogaverit, si serva-

verit, numquam errabit, quia si alterius erraverit responsum, fides credentis, & labor obedientis non errabunt, neque mercede interrogati carebunt. Nam si per se aliquid discusserit, qui debuit interrogare, in hoc ipso arguitur errasse, quod judicare præsumpsit, qui debuit judicari, & si rectum fuerit, pravum illi reputabitur, dum per hoc a recto declinavit, quia nihil audet per se judicare, cujus officium est tantum obedire. Cum hæc igitur ita sint, cavenda ubique est Monachis superba libertas, ac vera humilitas discenda sine murmuratione, & hæsitatione obedientibus, quo juxta Domini verbum jugum Christi suave, & onus ejus leve sentiant; alioquin donec Christi humilitatem discant, suavitatem jugi ejus, & oneris illius levitatem non sentient. Humilitas enim cordis requies animæ est vitiis ac laboribus fatigatæ, ac unicum illi de tot malis refrigerium, & quantum ad hanc considerationem tota de tantis foris vagis, ac vanis adtrahatur, tantum intus requiescit, ac refrigeratur; ita etiam ut amara illi sint dulcia, ac dura & ardua ante habita, plana, ac facilia esse sentiat. Mortificatio quoque superbis ac duris intolerabilis illi sit consolatio, cui hoc solum placet, quod humile ac mansuetum est. Sciendum autem est, quod neque hanc martyrii felicitatem, neque aliud quid utile superveniens poterit perfecte complere quis, nisi qui in hoc studium singulare posuerit, ut non inveniatur imparatus. Si enim juxta hoc studium suas aliquas sectari, aut nutrire voluerit intentiones, continuo interpositorum occupatione detentus,

turbatus totus sequi quo jussio ducit, gratus semper non poterit, neque ut competit complere potest, qui turbulentus est, & ingratus. Mortificationis igitur triplex est ratio: non animo discordare: non lingua libita loqui: non ire quoquam absolute. Suum semper est dicere seni, quamvis contraria jubenti, non sicut ego volo, sed sicut tu vis, juxta exemplum Domini Salvatoris, qui & alibi ait: descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui me misit Patris.

CAPUT X.

De perfectione Monachi.

Monachus in Monasterio vivat sub unius disciplina Patris, consortioque multorum, ut ab alio discat humilitatem, ab alio patientiam; unus eum silentium, alter doceat mansuetudinem. Non faciat quod vult, comedat, quod jubetur, habeat quantum acceperit. Operis sui pensum persolvat, subjiciatur, cui non vult. Lassus ad stratum veniat, ambulansque dormitet, nec dum expleto somno surgere compellatur. Passus injuriam taceat. Præpositum Monasterii timeat ut Dominum, diligat ut parentem; credat sibi hoc esse salutare quidquid ille præceperit, nec de majoris sententia judicet, cujus officii est obedire, & implere quæ jussa sunt, dicente Moyse audi Israel & reliqua.

Finit Regula Beati Columbani.

Incipit Instructio ejusdem de Fide, & de Deo Trino & Uno.

Instructionis valde necessariæ curam gerens, primum ante omnia quod omnibus scire primum est dicere, breviter licet, cupio, ut quod est fundamentum salutis omnium nobis crepido sermonis sit; & inde nostra doctrina ordiatur, unde omne quod est, oritur, & quod non fuit, initiatur; ostiumque nobis sermonis cordis credulitas aperiat, quæ in salutem confessionis omnium christianorum recte credentium ora aperuit. De initio ergo humanæ salutis, Christo adjuvante, nostra dicta sumant exordium.

Credat itaque primum omnis qui vult salvus esse in primum & novissimum Deum unum ac verum, unum substantia, trinum subsistentia, unum potentia, trinum persona, unum natura, trinum nomine, unum nomine qui est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus Deus, unus totus invisibilis, incomprehensibilis, ineffabilis, in quo est semper esse, quia æternus est Deus Trinitas, cui initium non quæras, qui finem non habet, qui semper fuit quod est, & erit quia in Deo iteratio non est, sed semper Trinitatis perfectio, quod unus est Deus Trinitas, Deus ipse in lege de se testatur dicens: audi Israel Dominus Deus tuus unus est: quod autem unus ille Deus Trinitas est, Salvator in Evangelio docuit dicendo: euntes nunc docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

His duobus testimoniis duarum legum quasi quibusdam fulchris firmissimis fides credentium firmata est, ubi habes in veritate Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate. Pro rei igitur magnitudine breviter quod credimus, diximus, & fides cordis oris produxit confessionem; & hoc firmiter contra omnes hæreses tenendum est, quod Deus unus dividi vel separari non potest, quia quod fuit totus semper fuit ut est. Cesset ergo venenosa, & insana omnium Hæreticorum vesania, quando ipso Deo teste audimus, & credimus: audi Israël Dominus Deus tuus unus est, quia qui unus est, hoc semper fuit quod est. Sed ut scires quantus, pluraliter dixit in mundi conditione: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: ne vero erres in numero, Christus tibi indicat Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: in cujus Dei quasi unius Dei nomine omne humanum genus baptizandum est. Quid plura de Trinitatis coæternitate quod Deus unus est, sufficienter nos docet. De veritate autem personarum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti distinctio Christi præcepti auctoritate abundanter instruxit audientes. Ex his inquam testimoniis omnis errorum exclusa perversitas est quibus nominando Trinitas, atque Unitas attestando adprobatur. Cum rei igitur magnitudo nos de his quasi de ineffabilibus amplius loqui prohibet, firma fide supradicta conservemus; quia cui hæc pauca de Deo Trinitate non sufficiunt, plura juxta scripturam non proderunt: de eo enim tantum quod unus in Trinitate, & Trinus in Unitate est, diximus.

De essentia vero ejus quis dicere poterit? quomodo ubique præsens, & invisibilis est? vel quemadmodum cœlum, & terram, & omnem creaturam repleat juxta illud: nonne cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus: & alibi spiritus Dei secundum Prophetam replevit orbem terrarum, & iterum cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Deus ergo ubique est immensus totus, & ubique proximus juxta suum de se testimonium: ego sum, inquit, Deus proximans, & non Deus de longe. Non ergo longe a nobis manentem quærimus Deum, quem intra nos, si meremur, habemus. In nobis enim habitat quasi anima in corpore, si tamen nos membra sana sumus ejus, si mortui non sumus peccatis, si putridæ voluntatis corruptione immunes sumus, tunc vere ille habitat in nobis, qui dixit: & habitabo in eis, & inter illos ambulabo. Si autem digni sumus, ut ille in nobis sit, tunc in veritate ab illo vivificamur quasi viva ejus membra. In ipso enim, ut Apostolus ait, vivimus, & movemur, & sumus. Quis, inquam, juxta hanc ineffabilem, & incomprehensibilem essentiam ejus altissimum investigabit? Quis Dei profunda perscrutabitur? Quis æternum universitatis principium tractare audebit? Quis infinitum Deum omnia implentem, & omnia circumdantem, omnia penetrantem, & omnia excedentem, omnia capientem, & omnia effugientem scire gloriabitur, quem nemo vidit umquam, ut est? Nullus itaque præsumat quærere investigabilia Dei, quid

fuit, quomodo fuit, quo fuit. Hæc sunt ineffabilia, inscrutabilia, investigabilia; simpliciter tantum, tamen fortiter crede, quod sic est Deus, & sic erit, quomodo fuit, quia inconvertibilis Deus est. Quis est ergo Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus? Deus unus est, amplius non requiras de Deo; quia volentibus altam scire profunditatem rerum, ante natura consideranda est. Trinitatis enim scientia profunditati maris merito comparatur juxta illud Sapientis: & alta profunditas quis inveniet eam? Si quis ergo scire voluerit profundissimum Divinæ cognitionis pelagus, istud visibile ante, si possit, prævideat, & quanto minus cognoscere se noverit de his, quæ intra mare latent, tanto plus intelligat minora se scire posse de auctoris profunditate; & sicut debet, & decet, minus de Creatore, quam de creatura tractare præsumat, quia in majoribus idoneus esse non potest, qui prius minora non investigavit; & cui in minoribus non creditur, in majoribus quomodo credendum est. Qui enim, rogo, terrena ignorat, cœlestia cur scrutatur? O qui varia loquuntur ignorantes juxta Apostolum, neque quæ loquuntur, neque de quibus adfirmant. Quam multi enim, quibus est verbum, fragili licet penna in altum volare nitentes, & in cœlum os suum ponentes, creaturæ vel per partes, ut non dicam omnes, ratione ante non collecta, primum de summa profunditate mundo corde, & in puro ore docere præsumunt, non intelligentes quod non verbis, sed fide Deus Trinitas agnoscitur, qui cordis mundi pia fide, & non impii oris

vaniloquiis intelligitur. Pie ergo credenda est, & non impie discutienda est magna Trinitas. Quoddam enim insuperabile, & in investigabile pelagus est Deus unus Trinitas. Altum cœlum, & lata terra, & profundum mare lungaque sæcula; sed altior, & latior, ac profundior, longiorque est Dei scientia, quia natura senior est, qui ea ex nihilo creavit. Intellige, si vis scire Creatorem, creaturam; si nec illam, tace de Creatore, sed crede in Creatorem. Melior est enim, & plus scit pietas tacens, quam impia loquacitas. Satis enim ineptum est, & impium de fide transire ad tractantes invisibilem, inæstimabilem, inconspicabilem Deum, vacua verba. Alta enim profunditas, ut scriptum est, quis inveniet eam? quia sicut maris profunditas ab humanis est visibus invisibilis, ita Trinitatis divinitas, ab humanis similiter sensibus incomprehensibilis deprehenditur; & ideo siquis, inquam, scire voluerit quod credere debuerit, non putet se plus pene intelligere loquendo, quam credendo. Magis enim longe refugiet quæsita Divinitatis sapientia, quam erat. Quare ergo scientiam summam non verborum disputatione, sed morum bonorum perfectione; non lingua, sed fide, quæ de cordis simplicitate procedit, non quæ de impietatis doctæ conjectura colligitur. Si ergo tractationibus quæsieris ineffabilem, longius recedet a te magis, quam erat. Si fide, stabit; ubi deget in portis sapientia, & ubi versatur, vel ex parte videbitur; sed tunc in veritate etiam aliquatenus attigitur quando invisibilis incomprehensibiliter creditur. Deus enim credendus est

invisibilis, ut est, licet ex parte a mundo corde videatur. Quamobrem ipsum ubique præsentem invisibilem Deum nostrum fratres carissimi deprecemur, ut vel fidei ejus timor, vel caritas, quæ nescit cadere in nobis perseveret; quo timor junctus caritati sapientes nos faciat in omnibus, & pietas nos silere de hoc, quod dictu majus est, suadeat; quia quoddam inscrutabile, & inenarrabile est Deum quod est nosse, qui est, & quantus est, sibi noli notus est. Sed quia noster Deus est invisibilis licet nobis, a nobis tamen pulsandus est; sæpe pulsandus, semper tenendus est. Profundus Deus, immensus, secretus, excelsus, omnipotens Deus, & per sanctorum suorum merita, & interventus orandus est, ut vel aliquam sui luminis particulam nostris tenebris largiatur, quæ nobis stolidis, & ignaris in via tenebrosa hujus mundi luceat, ut nos ad se ducat donante Domino Nostro Jesu Christo cui cum Patre, & Spiritu Sancto est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item alia.
De Deo, & vera pietate.

Divinæ profunditatis magnitudo emenso, sermone prælibando quasi gustata est, & cum honore debito pulsata magis quam enarrata est; quia illud Dei ineffabile meditandum est magis, quam eloquendum sit; & exceptis his, quæ aut lex, aut Prophetæ, aut Evangelium, aut Apostoli loquuntur, grande debet esse ab aliis de Trinitate silentium. Dei enim tantum de Deo,

hoc est de se ipso, credendum est testimonium; qui aut in lege, aut in Propheta, aut in Evangelio, aut in Apostolo, aut in spiritali, quique de se per se, aut per Angelum testimonium perhibuit. Ceterum disputatio, seu ingenium humanum, aut aliqua superba sapientia, quæ vel mundi in ratione fallitur, de Deo magistra esse non potest, sed sacrilega, & impia in Deum præsumendo est. Unde enim revera, quæso fratres, illi vani, & illi nimis mali, & impii, qui vel seipsos ignorant, vel quod vivunt, non sapiunt, ut non dicam opera cætera, quorum rationem vel minimam consequi non possunt, potuissent invisibilem Deum unum Trinitatem coæternam omnia sub super in extra amplectantem, vel usque ad tractationis modum scire, ut non loquar definitionis de Deo finem. His itaque quasi innarrabilibus cum debito honore silendis, demanifestare, & ineffabili Deo placita loqui incipiamus, non præsumentes, ut alii, de quibus erubescendum est, de altioribus quærere juxta illud sapientis; altiora ne quæsieris: sed potius de ædificatione animarum nostrarum sermocinantes, non primum nostræ parvitatis fundamenta jacere præsumimus, alicujus majoris doctoris auctoritatem quærentes, sancti scilicet fausti luculentissimam, elegantissimamque doctrinam, de cujus dictis pauca ad initiandum opus nostrum satis convenienter elegimus; utpotequi de eisdem monitionibus, de quibus dicere cupimus, & nos viles licet, commissos sibi docuit; & quasi tempore, & merito, & scientia me prior, quasi pro me impugnaturus, ignaros

quosque, & ignavos prius loquatur. Inquit si ruris cultor, & terræ agricola, qui agrum suum seminibus præparat jactandis, non sibi sufficere putat terram ipsam forti vomere proscindisse, ac frequenti aratro duras edomuisse glebas, sed insuper studet agrum ipsum infœcundis graminibus emundare, noxiis evacuare ruderibus, spinarum ac stirpium fomites excussos radice convellere. Nequaquam credens terram suam boni esse germinis futuram, nisi mali graminis vacuam, ad se dictum putans illud propheticum: novate vobis novalia, & nolite seminare super spinas. Quanto magis nos oportet agrum cordis nostri noxiis vitiorum passionibus emundare, & non sufficere credamus nobis terram corporis nostri jejuniorum, & vigiliarum labore conficere, nisi in primis studeamus vitia corrigere moresque componere, qui spem fructuum non terræ credimus, sed cœlo repositam. Studeamus ergo in primis vitia eradicare, virtutesque insinuare. Eradicemus superbiam, plantemus humilitatem. Eruamus iram, fundemus patientiam. Excidamus invidiam, insinuemus benevolentiam. Ceterum si caro conteratur, & anima non fructificet. Sic est quasi arari campus non desinat, & nunquam tamen messis appareat; aut siquis statuam de foris auream, deintus luteam ædificaret. Quid enim prodest si extra civitatem bellum geratur, & intus excidium patiatur, velut siquis extra vineam, & in circuitu ejus foderit, & intus incultam spinis ac tribulis relinquat. Quid ergo prodest exterioris hominis religio, nisi interioris

quoque non adhibeatur emendatio. Fictus esse, & latro potest, fictus & hypocrita est quicumque aliud habitu ostendit, aliud moribus. Ne simus ergo tamquam sepulchra dealbata, deintus, non de foris speciosi, ac ornati apparere studeamus. Vera enim religio non in corporis, sed in cordis humilitate consistit. In quo enim alio Dominus habitat, nisi in veri humilis corde juxta illud Isaïæ: ad quem autem respiciam, aut cum quo requiescam nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Quicumque ergo se habitaculum Dei effici voluerit humilem, & quietum se facere contendat, ut non verborum aviditate, & corporis flexibilitate, sed humilitatis veritate cognoscatur esse deicola. Cordis enim bonitas non verborum fictis indiget religionibus. Vana est ergo nutibus colorata corporis religio, vana similiter corporalis sola adflictio, & cassa hominis exterioris diligentia, nisi comitetur animi fructuosa temperantia. Quid prodest passiones impugnari a famulo, quæ inveniuntur pacem habere cum Domino? Ideo ne forte sine fructu laboremus, liberari a vitiis operam, Deo auxiliante, demus, ut postea virtutibus ornari possimus. Mundemus itaque nos, quantum prævalemus ab omni vitiorum labe, a superbia primum, ab invidia, ab iracundia, a blasphemia, ab iniquitate, a malitia, a tristitia, a vanagloria, a cupiditate, a malignitate, ab omni amaritudine, ut humilitate, & lenitate, ac benignitate, mansuetudine, temperantia, misericordia, justitia, lætitia, caritateque possideamur. Sed quid facimus? hæc quasi similia recitamus, & quasi

similiter innoxia, inculta, ac indiscreta relinquimus: legendo ea delectamur: expellendo dissolvimur. Numquid nos salvabit ea audire, quæ intra nos non habere comprobamur? Numquid si semper nobis legantur, & nunquam emendantur a nobis, crebra nos adjuvabit lectio eorum, quæ tardæ a nobis expelluntur? Numquid solo sermone quis suam domum a quolibet squalore mundabit, aut sola loquela pulverulentos aggeres immundi ruderis submovebit? aut numquid sine sudore, vel quæ ad vitam quotidianam pertinent, quis efficere potest? Patientia ergo, & diligentia, & labor, ac studium infaticabile interioris hominis nobis domum mundantibus necessaria sunt, ut in injuriis patientiam, in religione diligentiam, in operibus laborem, in profectibus studium demonstremus. Crebro nobis prædicantibus tarde emendamur; crebro offensi, raro patientes; crebro victi, raro victores; crebro seducti, raro intelligentes sumus. Quid ergo nobis quasi infirmis ac indoctis pugnatoribus, quibus arma vertuntur in vulnera, subveniet, dum nec audire laus est, sed complere? Non enim auditu lex sanctificat, sed facto procul dubio. Unusquisque non verbis tantum, & corporali labore, sed morum maturitate, & cordis puritate Dominum honoret; nec dicatur de nobis: hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: & quando audis pugnam, crede vulnera, & fugas interesse; & dum unusquisque pacem possidere a septem gentibus hostilibus se impugnantibus non

potest, tamdiu accintus dimicare non cessat, donec septem gentium rex, & rector, Dei dono viriliter dimicando, existat. Nullus enim coronatur, nisi qui legitime certaverit; & nemo legitime in primo certamine certat. Primum itaque certandum est, dein standum est, & in bello studendum est, ut postea legitime certandum sit. Utinam & nos legitime certaremus, ut & coronari mereremur, & sicut in eodem apparatu, & sub iisdem armis sumus, ita cum hostibus nostris quotidie dimicaremus, ut non in nosmetipsos, sed in adversarios nostros tela torqueremus. Hoc longus bellandi usus cum Dei gratia præstabit per Dominum Nostrum Jesum Christum, cui est honor, & gloria, & virtus in sæcula sæculorum. Amen.

Item III.
De dilectione qua Deum prosequi debemus.

Quid in mundo optimum est? Auctori ejus placere: quid est ejus voluntas? complacere quod jussit. Hoc est recte vivere, & pie æternum quærere. Pietas enim, & æquitas, pii, & recti voluntas est; ad id quomodo pervenitur studio studendum est: ergo in pietate, & æquitate ad hoc conservandum. Quid juvat intellectus, qui cætera alia eventilans, nihil cui inhæreat firmum inveniens de his, quæ mundus habet, ad unum quod æternum est ratione convertitur. Mundus enim transibit, & quotidie transit, errotatur ad finem. Quid enim habet quod fini non adsignet,

& quodammodo vanitatis columnis fulcitur. Quando autem vanitatis finis adfuerit, tunc ille cadet, & non subsistet; quod autem non finitur, de mundo non dicitur. Morte ergo, & occasu omnia transeunt, & non stant. Quid ergo sapiens diligere debet mortuam imaginem, ex parte mutam, & ex parte sonoram, quam videt, & non intelligit. Si enim intelligeret, forsitan diligeret; sed & in hoc offendit, in quo se non ostendit. Quis enim intelligit vel semetipsum, vel alterum, florem terræ, & terram de terra factum, qua dignitate Dei Filium, & cæliculam facit, terra, & pulvis post modicum futurus, & nisi anima mediante numquam profuturus. Siquis hoc intelligit, cui Deus donavit, qua vita vivere oportet, ut æternus sit de mortali, sapiens de stolido, cœlestis de terreno? primum sensum habeat purum, quo utatur ad bene vivendum, & non quod est, sed quod erit, videat; id enim erit, quod non est, & per ea, quæ videt, ea, quæ non videt, cogitet, & nitatur esse, quod creatus est, & Dei gratiam suo advocet conamini: impossibile est enim solum per se unumquemque adipisci quod perdidit in Adam. Quid autem prodest sensum accipere, & non eo bene uti? Bene utitur ille, qui sic vidit, ut numquam aut pœniteat, aut non pœnituerit. Pœnitentia enim sera male usum arguit, & bona conscientia vitam laudat. Quid ergo sensus purus diligere sapit? Illud certe quod diligere, & cætera omnia fecit, semperque manet, & numquam senescit. Nihil aliud extrinsecus diligendum est secundum veri rationem, nisi æternum, & æterna

voluntas, quæ ab æterno mirabili, ineffabili, invisibili, incomprehensibili omnia implente, & omnia excedente, præsente, & fugiente inspiratur, & animatur. Nihil hic sapiens diligere debet, quod nihil durat: æterna enim illuc cum æterno, & caduca hic cum mortali sunt. Periculosum est ergo habitare inter fallentia, & falsa, & non vera videre, quæ debes amare, & videre insuper quæ fugiendo provocant, & quasi in somnio te cum eis peccare persuadent, & re odiosa tibi blanditiis rident, & jure diligenda, ac si non essent, sed subducunt. Constat ergo sollicitum esse debere eum, qui inter fallentes habitat velut qui non evadet, si non eos fugerit, cauteque se bene egerit. Nos quomodo fugiemus mundum, quem diligere non debemus, qui in mundo sumus, quique ei mori docemur, & e contrario eum intra nos quadam livida cupidine cludimus, quem sub pedibus quasi nostris conculcare debuimus. Conculcat mundum, qui se ipsum vincit, qui vitiis, antequam natura, mente, quam corpore, moritur. Nemo enim semetipsi parcens mundum odire potest: in se enim solo mundum aut diligit, aut odit, nihil habet, quod amet de mundo, qui corporis voluptatibus mortuus est. Tali morte moriamur, quia mors illa temporalis cunctos, ista paucos tenet; paucorum enim sic vivere quasi mortui quotidie, & dum non semper fuit, nec semper esse potest in mundo, sed in quadam brevi medietate deget, unusquisque sic vivere debet quasi quotidie moriretur, ut æterna tantum, & cœlestia, in quibus, si meruerit, æternus &

cœlestis futurus sit, hujus mortis duobus cogitet. Quæ enim ante mundum fuerant, ipsa erunt, & post mundum, & in perpetuum, & adhuc sunt, sed non apparent, & in tantum celata sunt, ut non liceat ea loqui hominibus; in cor enim, aut in aures hominis non ascendunt, neque intrant, neque humano visu perspici queunt. O quam dolenda conditio! Quæ amare debuimus sic a nobis sequestrata, & incomperta, & ignota sunt, ut quamdiu homines sumus, & in hoc corporis ergastulo constituti, omnino nobis impossibilia sunt videri, audiri, cogitari ea, quæ vere bona sunt, & æterna. Quid ergo faciemus? vel ignota amemus, & quæramus, ne forte in perpetuum ea ignoremus, & perdamus. Sine causa enim natus est, qui illa perpetua in perpetuum ignorabit, & illa æterna in æternum nesciet. Oh te miserum hominem! Quod vides, debes odire, & quod amare te convenit, ignoras, laqueus tibi tua vita, in retiris velis nolis, in te habes quo compediris, in te non habes quo solveris. Cavebis ne te miser in teque ne confides, quia te laquearis, nec a te solveris, oculos habens cœcus, ligaris libensque morti duceris. O intolerabilis cœcitas! O dolor incomparabilis! O infelicissima miseria! Qui faves adversariis, qui libenter se tradit persecutoribus sibi numquam parcentibus, qui se alligantibus, & morti tradentibus, gaudens consentit. Quis umquam lætus ad mortem pergit, quis ad jugulandum, vel ad decollandum libens ducitur? Væ tibi humana

miseria! Utinam tantum jugulareris, vel decollareris, ut non in æternum cruciareris. Quid te cæcius, o misera humanitas, quæ sic erras videns licet; vides usque ad cœlum non ultra; citra cœlum sapis, ultra cœlum non sapis: dura incompungibilisque ignorantia, quis tibi narrabit innarrabilia? Infelix humanitas quid tibi subveniet? Audi quid sapiens, dixit: cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. Audisti, credo, Dominum in Evangelio dicentem ite maledicti in ignem æternum, & propter quid scis itur in ignem miser homo esto misericors, forte a filio perditionis te sic abstrahere poteris. Ne parcas cibo, ne fragili parcas vestimento, ne tibi tua præferas plus te ames, quam tua, plus animam quam res tuas, tumet enim tantum es miser, & non tuæ res, plus temet amare debes, quam aliena. Quid enim tuum est præter animam! Noli ergo unicam tuam perdere pro nihilo; ne parcas caducis ne æterna perdas. Alienus tibi totus mundus est, qui nudus natus, nudus sepeliris. O inremediabilis dementia? Quid alienum caducum tanto amore diligis, ut æternum proprium in æternum perdas? Cogita itaque mortem, quæ finem dat mundi voluntatibus, & vide quo amæna divitum abiit lætitia, luxus, jocus, libido, luxuria, conticuerunt, & cadaver nudum vermibus, & putredine dissolvendum limus suscipit, miserrima anima pœnis æternis reddita. Quid hac conditione lacrimabilius, quid hac miseria infelicius, qni usque ad corruptionem, & interitum perpetuum hujus vitæ humana sectatur? Vere melior fuit unius horæ patientia, quam

æterni temporis sera pœnitentia. Time ergo citra cœlum mortem, ultra cœlum ignem æternum; hoc quod vides, illud quod non vides, sed tamen credis ei, qui vidit; verax enim est Dominus Noster Jesus Christus, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item IV.
De præmio æterno pro Christo patientibus, & moerentibus in hac vita parato.

Omnis disciplina juxta Apostolum in præsenti videtur non esse gaudii, sed mœroris; postea vero jucundum fructum placitumque mercedis fœnus his, qui per eam exercitati sunt, reddit. Quid enim revera hic sine mœrore vel labore discitur in tempore, vel maximæ stoliditatis, & fragilitatis nostræ? Si vero temporalia disciplinarum genera præsentis gaudii suavitatem adimunt, qui de hac nostræ scholæ disciplina sperandum est, quæ etiam disciplina disciplinarum est, quæque æterni temporis jucunditatem, & æterni gaudii amœnitatem præsenti mœrore comparat? Quod enim est disciplinæ genus; quod castigationis mœrore careat? Quantum tristitiæ vel mœroris in artificiis fabrilibus inest; quantum laboris, quantum industriæ fabricantibus, vel etiam ædificantibus imminet? Quantis verberibus, quibus doloribus musicarum discentes imbuuntur? Quantisve fatigationibus, vel quantis mœroribus medicorum discipuli vexantur? Qualibus vero inquietudinibus sapientiæ amatores, vel quantis paupertatis

angustiis philosophi coarctantur, postremo quantis periculis gubernacula adpetuntur, in quibus omnibus post licet innumerabilium miseriarum labores pacatissimus finis patienter expectatur, cujus consideratione supradictæ calamitates licet non sine mœrore, licet cum multa amaritudine tolerantur. Etenim si cum mœrore disciplina comitatur, finis tamen ejus in lætitia agit, & labor in securitate versatur, & mirum in modum pro lætitia tristitia, pro suavitate amaritudo, pro securitate labor, pro quiete inquietudo patientissime toleratur. Licet enim ignorant si ad cujusque disciplinæ finem perveniant, tamen vel pro incerta spe futuri gaudii præsentem mærorem sustinent, non aspernantur, & durum laborem non segniter adsequuntur. Quis enim eorum certus est, si vel magister illius unquam disciplinæ, cujus laborem sustinet, futurus sit; vel si hujus gaudii, pro quo mœrorem tolerat, particeps existat? Quod si itaque pro temporalibus, & incertis tanta, & talia infatigabiliter tolerantur, quid nos pro æternis, & veris, certisque sustinere debemus, quorum finis æternus est? Etenim si incertum est apud temporalium disciplinarum adpetitores quanto tempora adepta disciplina frui eis licebit, nulla tamen segnitia eam sequendi dissolvuntur, & sic dupliciter dubii nobis pertinaciores sunt, quasi ad disciplinæ finem perveniant, ut dixi, incerti pro vitæ scilicet incerto, & sensus stoliditate, nihilominus adepta disciplina denuo dubitant, quam longe eadem utantur. Quanto enim incerti de perfuncta, tanto certi de amittenda in brevi disciplina

sunt. Temporalia ergo, ut diximus, studia, & defectiva ingenia, mœrores, ac tristitias, angustias, ac labores, pericula ac peregrinationes, injurias ac fatigationes, cum quidem apud illos constat incerta esse, & fragilia hæc, pro quibus tantæ calamitates sustentantut, tolerant: Nostræ scholæ disciplina si tribulationes habeat, si molestias, si mœrores, si amaritudines habeat, mirabitur, fugienda putabitur? Nonne sine disciplina aliqua perfecta magistratio, aut aliqua malitia adquiri impossibile est, aut disciplina sine amaritudine adipisci queat? Cum hæc ergo ita se habeant, præparemus animum non ad lætitiam, non ad securitatem, ut sapiens ait, sed ad tentationes, & tribulationes, ac tristitias, atque labores. Christus tribulatus est, injuriatus, contumeliatus, passus est, & tu in terra securitatem putas? Vide, & intellige, quam difficile est vinci sæculum, dum non aliter nisi Christi morte sânctus de eo liberatur. Si vix justus sic salvatur, peccator, & impius ubi parebit? Audi Dominum dicentem discipulis: in mundo pressuram habebitis: & iterum: vos autem flebitis, & lugebitis, mundus autem gaudebit, & vos tristes eritis. Vide mœrorem disciplinæ nostræ, intellige, quod non de lætitia ad lætitiam, neque de securitate ad securitatem, sed de luctu ad lætitiam, ac de tribulatione ad securitatem transitur. Patienter ergo tolerandus est brevis mœror, ut æterna adquiratur lætitia; & leve tribulationis nostræ cum alacritate sustinendum est, ut æternam immensæ gloriæ vitam adprehendamus. Si enim pro caducis rebus, hæc, ut diximus,

persæpe accidunt, & non vincunt, quid nos regnorum cœlestium negotiatores fatigabit, aut vincet? Nullis lætis vel tristibus, blandis, vel amaris cedere debemus. Utrisque enim mundus plenus est, & utraque dux belli nostri vincit, & videamus quam periculose immundus cedit his, quibus mundus, & immaculatus non cessit cum Christo. Respuamus mundi honores, & Diaboli regna cum omni gloria eorum. Quidquid Diaboli est, dedignemur accipere, eique brevi lætitiæ regi dicamus, tua sint tecum in perditione. Tristes simus usque ad mortem cum Christo, ut tristitia nostra in gaudium convertatur. Rideat mundus cum Diabolo, absit a nobis eorum lætitia, si volumus gaudere; nunc ex parte gaudeamus in spe, verum gaudium postea habituri in re. Tristes pro peccatis nostris, læti propter spem vitæ æternæ. Tristes propter Christi absentiam, exultantes similiter, quia legimus, videbimus eum, sicuti est. Licet enim præsentium miseriarum mœroribus repleamur; licet peccatorum nostrorum, frequentia tristificemur, victoria tamen utrorumque liberalis lætitia, & nobile gaudium est; & licet pro tempore peregrinemur a Domino, ut pro brevis temporis bello in æternum coronemur, nimium tristes esse non debemus, scientes mox esse ad eum nos ituros, & cum eo semper mansuros. Ad hoc enim nos creavit, ut cum eo semper regnantes, eum in sæcula sæculorum laudemus, & gratias ei agere perseveremus. Hæc ergo scientes nullis laboribus, nullis tribulationibus deficiamus, nullis

mœroribus vincamur, nullis bellis fatigemur, nullis disciplinarum anxietatibus destituamur, nullis rursum deliciis dissolvamur, nullis blanditiis decipiamur; & ut Apostoli voce dicamus, nullus nos, nihil nos a Christi caritate separet; nulla tribulatio, nulla angustia, nulla persecutio, nulla fames, nulla nuditas, nullum periculum, nulla vel mors gladii, ignis, crucis, necis, nihil triste, nihil suave, nihil durum, nihil blandum, nihil mundi utrorum nos a Christo separet, ut ei hic, & in æterna sæcula hæreamus sæculorum. Amen.

Item V.
De vanitate humanæ vitæ.

O tu vita quantos decepisti, quantos seduxisti, quantos excæcasti, quæ dum fugis, nihil es, dum videris, umbra es, dum exaltaris, fumus es, quæ quotidie fugis, & quotidie venis, veniendo fugis, quæ fugiendo venis, dissimilis eventu, similis ortu, dissimilis luxu, similis fluxu, dulcis stultis, amara sapientibus; qui te amant, non nesciunt, & qui te contemnunt, ipsi te intelligunt. Ergo non es vera, sed fallax te ostendis tamquam veram, te reducis quasi fallacem. Quid ergo es humana vita? Via es mortalium, & non vita, a peccato incipiens usque ad mortem; vera enim esses, si te peccatum primæ transgressionis humanæ non interrupisset; & tunc cassabunda, & mortalis devenisti cum omnes tuos viatores morti adsignasti. Via ergo es ad vitam, & non vita. Vera enim non es via, sed non plana, aliis longa, aliis

brevis, aliis lata, aliis angusta, aliis læta, aliis tristis, omnibus similiter festinans, & irrevocabilis. Via es, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es, multi enim te vident, & pauci te viam esse intelligunt; sic enim subtilis es, & sic seductrix, ut paucorum sit te scire viam. Interroganda ergo es, & non credenda, nec vindicanda, transeunda non habitanda. Misera humana vita! Nullus enim in via habitat, sed ambulat, ut qui ambulant in via, habitent in patria. Quare ergo tu mortalis vita habitaris, diligeris, vindicaris a perditis, a stultis, contemneris a sensatis, caveris a salvandis. Timenda itaque es humana vita, & multum cavenda, quæ sic fugitiva es, sic lubrica, sic periculosa, sic brevis, sic incerta, ut quasi umbra, aut imago, aut nubs, aut nihil, aut inane dissolveris. Dum ergo nihil es, o mortalis vita, nisi viæ imago fugitiva, ut avis, aut nubs incerta, & fragilis, ut umbra, ut somnium, sic per te iter agendum est, tam sollicite, tam caute, tam expedite, ut viatorum more ad veram patriam omnibus intelligentibus festinandum sit, de transacto securus, de eo quod restat sollicitus; nihil enim tibi prodest ascendere, quod ascenderis, nisi quod restat evaseris. Via enim, & ascensus quidam putanda est via hæc; non quæramus in via, quod in patria futurum est; labor enim, & fatigatio in itinere versatur, in patria requies, & securitas paratur. Cavendum est itaque nobis ne forte per viam securi simus, & ad veram nostram patriam non perveniamus. Sunt enim revera nonnulli in hoc itinere securi desides libidi, ut non

tam in via, quam in patria esse videantur, & non tam voluntarii, quam inviti eunt ad patriam nimirum jam perditam; hic enim in via perusi sunt patria, & de brevi vita æternam mortem mercati sunt; infelices de frustrato commercio læti sunt; aliena caduca dilexerunt, & propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis sint læta, quamvis blanda, quamvis sint speciosa aliena terrena devitemus, ut propria æterna non perdamus; fideles in alienis inveniamur, ut in propriis, ac nostris hæredes efficiamur donante Domino Nostro Jesu Chtisto, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item VI.

De humana vita, quæ est via peregrinantibus, & ad cœlestem patriam anhelantibus.

Donante Domino de humana vita diximus, quod viæ similitudo est, in qua unusquisque iter ad æterna agens de alienis cupiditatibus securus, quasi viatici tantum paupertate contentus esse debeat, ut nullis hærens illecebris terrena cuncta sibi esse aliena intelligat. Nunc umbram esse eandem, ut ante jam diximus, ostendamus vitam. Non tibi videtur umbra esse, & imago vita hominis super terram, quæ sic dubia, quandiu sit, & incerta, ut res umbræ æquetur. Vides enim, & non vides ipsam, nec ipsa dicamus, quod fuit, non vides quod erit, nec ipsum videre potes, vides tantum quod est, quandiu stat, tolle quod est, nihil vides; si est invisa, ac si non esset. Ergo umbram videt unusquis-

que vitam suam, & a mane usque ad vesperum, quasi in quodam speculo, vanitatem suæ vitæ circumspicit. Sed quamlibet alia similia tamen in somnis videt; similiter enim falsa pro veris speculatur, & pro veri imagine vanis illuditur. Quid enim rogo, interest, quod hesterno vidi, & hac nocte somniavi, non ne hodie similiter vana esse tibi videntur? Etenim utique me non plus satiant pro veris, quæ videndo fugiunt, quam quæ somniando illudunt; utraque enim vana esse invenio. Quod enim sum non fui, & non ero, & unaquaque hora aliud sum, & nunquam sto; semper enim curro a die nativitatis usque ad diem mortis, & per singulos dies vitæ meæ mutor, & quæcumque mutantur, vel quomodo mutantur, non video, & totam simul in uno vitam meam nunquam videre possum, & quod fieri fui, hodie non sum, sic quod hodie sum, cras non ero, & sic semper mobilis, & mutandus per cætera vitæ meæ spatia ero, ut de momento in momentum, de momentis in horas, de horis in dies cum incertis ætatis meæ spatiis concurram ad mortem, ut ibi videam certa, & vera, & tota simul in uno, quod hic mihi impossibile est. O me miserum si ibi vitam non videro, quam nunquam veram video; veram enim esse ibi eam necesse est, ubi æternitas agit. Fuge ergo, fuge o tu vitæ mortalis umbra, fuge tu nos, & nos te. Tu fuge: ut facis, semper enim fugis, ut cito vera vita veniat. Nos te, ne nos decipias, fugiamus. Tardos enim blandis decipere soles impedimentis. Fuge, inquam, & festina, quæ multos duxisti, & nos ducere instas, & aliis post nos

duces, & morti assignabis. O quam cæca es tu, quam seducens incerta vita, me expectas, ut rapias, me provocas ut suadeas, me rogas ut seducas, me suades ut decipias. Quis tam insipiens est, ut te credat, quæ decipis amantes, & seducis, credentes. Qui enim te diligunt, decepti sunt, & qui te credunt seducti sunt; qui autem te negligunt ditati sunt, & qui te fugiunt, salvati sunt. Deum quærunt, qui te contemnunt. Fugiamus itaque nos te antequam tu nos, & quia tu mortalis, brevis, caduca, incerta: instabilis, mobilis, mutabilis, convertibilis es, nos Dei, & vitæ æternæ amatores, & negotiatores potiusquam tui, non habeas; & te fluentem, & fugientem fugiamus, ne nos cum tuis amatoribus vindices. Fugiendum est enim nobis quod fugit, & sic in eo vivendum est, quasi quotidie moriendum esset. Quid enim interest nobis hodie sive cras mori? Dum enim mori nobis necesse est, sic nobis est mors consideranda, quasi jamdiu præteriret; & dum nihil durat ante mortem, festinandum est ad mortem, ut possimus vera æterna videre post mortem. Quamobrem non tardandum est, sed festinandum est de umbra imaginatæ vitæ ad veritatem veræ vitæ; & quia alia via vitæ carnalis, alia via profectus spiritualis, currat animus profectibus, sicut vita cursibus, & ita animi augeatur maturitas, ut ætatis plenitudo; & sicut vitæ circuli minuuntur, sic vitiorum numerus decrescat, ut cum sæculo sua relinquamus, & nihil de ejus moribus nobiscum feramus ad Deum præstante Domino Nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item VII.

De comprimenda propria voluntate.

O te cæcam insaniam, o te cæcam foveam humanam voluntatem, quæ accepta celas, & data non reddis, frustra placaris, quæ ingrata pasceris, frustra voras, quæ sic importuna censum tuæ voracitatis exigas. O pertusata sanguisuga, impatiens, immitis, saturata blanda, jejuna vorax, inverecunda ædax, quid habes recti, quid honesti, nihil, quæ frustrata quæris, quæ vituperata iteras, quæ turpia ornas; quare te ipsam non consideras? O misera humanitas! intus putridam felle, humore, liquore, sanguine, flegmate plenam, foris vero pellem lavatam, sed nunquam tamen mundatam; semper enim de intimo immunditiæ cœno coinquinaris, pollueris; licet quotidie lavaris, quotidie violaris. O pollutam pellem! frustra lavaris, quæ natura immunda es. O inversam cæcitatem! quod lavas, quod ornas naturâ putredo, quod autem violas, & polluis, naturâ nitor. Quid munda coinquinas, & immunda lavas, quæ animam corrumpis, & corpus ornas? Satis me te diligis, an satis te ignoras? Si enim te scis, quare horrida, & immunda flegmatis, & stercoris domicilia diligis? Si videris in vestimento tuo immunditiam, si flegmata horrescis, & aspectum retro torques, & te in tuis vestimentis immundum sterquilium, & olidum, ac putridum volutabrum non fugis, non detestaris; non vides, quod tua fistulata pellis per sua foramina fœteat; pudet referre

quod amare non pudet. Quare horrida non horrescimus, quare pudenda non detestamur, quare fœcida non fugimus? nonne quia non sapimus, & quia mundi non sumus! Ideo immundus immunda quærit, & turpia turpis, & inhonesta inhonestus; & quia cæci inhonesti sumus, idcirco nulla verecunda declinamus. Si enim cæci non sumus, quare nosmetipsos primum nostram munditiam non dispicimus, quare nos vel nostram verecundiam, vel nostram turpitudinem non contemnimus! Nonne turpia esse honesta tibi non videntur, quæ crebris lutamentis, & ornatibus indigent, & ingrata suis non satiantur impendiis, & satiata non juvant futuris, & transacta voluntas præsentem non satiat, nec futuram repellit. Invanum ergo laborat, qui talia pascit, & in ventum seminat, qui vanæ voluntati huic servit, ubi expensum non expedit servitium. Esuriant itaque ista, quæ sic ingrata, sic molesta sunt, ut semper esurire videantur. Qui ista pascunt, seipsos decipiunt. O inhonesta servitus, qua carni servitur! O dura, o inexorabilis, o fera licet domestica dominatio, quæ quotidie solvitur, & quotidie exigitur; sub die vadit, & venit, saturata exiit, esuriens redit. Væ his, qui hic pascuntur, ubi fames dominatur, nec divitiis vincitur, & dum hæc solvuntur, alia exiguntur, redde enim prima, secunda cogeris exsolvere; gulam pasce, libidinem exigeris. Cum Susanna ergo clamandum est: angustiæ mihi undique: & cum Paulo ejulandum est, & dicendum est: infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus? Si necessaria

solvas, non necessaria reddere cogeris. Si ergo miser homo secunda reddere times, prima nega, si potes, si non parce, redde, avare exsolve; nihil nisi invitus exsolvas, nihil libenter dones; sed non potes, video, quod pejus & gravius est, quia exactores diligis, & amicus es tibi inimicus tuus. Quid dicam nescio, quid suadeam ignoro; unum dicam quod scio: qui hic pascitur, hic saturatur, hic jucundatur, hic ridet, hic inebriatur, hic ludit, illuc esuriet, & illic sitiet, illic lugebit, illic lamentabitur, illic ululabit, sicut Dominus dixit: væ his, qui rident, quia ipsi lugebunt; & ex vobis, qui saturati estis, quia esurietis; duo enim sibi tempora succedunt, & duæ vitæ, & duo sæcula sunt. Una vita brevis, & altera lunga, & qui in una esurit in alia pascetur; qui vero hic vorat, saturatur, consolatur in una, in altera esuriet, & sitiet juxta illud Isaïæ: propter hoc dicit Dominus ecce qui serviunt mihi manducabunt, & bibent, vos autem esurietis, & sitietis; & post pauca: ecce qui serviunt mihi, exultabunt in jucunditate, vos autem propter dolorem cordis clamabitis, & contritione spiritus ululabitis. Cum hæc ergo ita sint, parcendum est divitiis, & brevi voluntati minime serviendum. Ne pascamur ad esuriem, ne forte satiemur ad famem, & bibamus ad sitim. Videmus enim, aut hic, aut illic, unum e duobus necesse experiri. Quamobrem si saturemur, si bibamus, o nos miseri ex parte non ex toto hic cum edamus necessaria, non suavia; cum paupere manducemus, cum paupere bibamus, cum paupere participemus,

ut vel sic cum paupere illic participare mereamur, ubi saturabuntur qui hic pro Christo esuriunt, & sitiunt justitiam, quorum enim regnum cœlorum est, nisi pauperum? quia nimis humiles, & divitiis pauperes pro Christo sunt; cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item VIII.
De humanæ vitæ, seu viæ fine, & miseria.

Ecce nunc de fine viæ dicendum est. Jam enim diximus viam esse humanam vitam, & quam sit dubia, & incerta, & non esse quod est umbræ similitudine monstravimus. Similiter quam improvisa, & quam cæca est, ante diximus. De fine vero vitæ nostræ Spiritu Sancto nos adjuvante nunc sermo producendus est. Viatorum est festinare ad patriam; eorum similiter est in via sollicitudo, in patria securitas. Festinamus ergo ad patriam, tota enim vita nostra quasi iter unius diei est. Primum nobis est nihil hic amare, sed susum amemus, susum desideremus, susum sapiamus, susum quæramus patriam; ibi enim ubi pater est. Patriam ergo non habemus in terra, quia Pater noster in cœlis est; etenim si potestatis virtute, & Deitatis magnitudine ubique est qua mare profundior, terra stabilior, mundo latior, aëre purior, cœlo altior, sole clarior est, in cœlis tamen manifeste est, in quibus panis Angelorum est, qui ut domestici beatam cœli primi regiam incolunt, & Dei fruantur conspectu, sed quia inconspicabilis Dei natura,

sinceram natura infirmior ferre non poterat, ideo Deus pius, intra quem omnia, & extra quem nihil, primam regionem cognitionis suæ, quam primo cœlo indulsit, quod aquis elevatis temperavit, supernis virtutibus deputavit. Nisi enim illa primi cœli natura supradictis aquis temperaretur, superni Dei accensa virtute, nequaquam ab inferioribus esse patienda naturis; ac sic omnibus ubique præsens inconspicabilis Deus est; plus enim est, quam totus conspici queat, & plus omnibus, qui omnia ex nihilo creavit, & ideo cum videtur, invisibilis est, sibi soli notus est. Pulsemus tamen illum, quia unicuique pro merito puritatis notus adest invisibilis licet, inæstimabilis licet Deus Trinitas. Pulsemus, inquam, vel hinc, ut illuc familiarius vel intremus, vel manifestius intelligamus, & nunc in via cantantes dicamus: post te in odorem unguentorum tuorum curremus, & post te adhæsit anima mea, & trahe me post te: ut cum his canticis mundum festinanter transeamus, ac de supernis gubernati præsentia negligamus, & de cœlestibus semper cogitantes terrena despiciamus. Nisi enim cœlestibus desideriis impatientibus inhiemus, terrenis necesse est hærebimus. Occupemus itaque nos Divinis ne forte humanis, & quasi peregrini semper patriam suspiremus, semper patriam desideremus. Finis enim viæ semper viatoribus optabilis, & desiderabilis est; & ideo quia sumus mundi viatores, & peregrini, de fine viæ, idest vitæ nostræ, semper cogitemus. Viæ enim finis nostræ patria nostra est; sed ibi omnes sæculi iterantes pro meritis di-

versa sortiuntur, & boni viatores in patria requiescunt, mali vero de ea peribunt. Multi enim patriam veram perdunt, quia plus viam diligunt. Non plus viam nos, quam patriam diligamus, ne æternam patriam perdamus. Talem enim habemus patriam, quam amare debemus. Duret igitur apud nos ista definitio, ut sic vivamus in via, ut viatores, ut peregrini; ut hospites mundi nullis hærentes cupiditatibus, nullis terrenis inhiantes desideriis, sed cœlestibus, & spiritalibus formis repleamus animos nostros virtute & opere, psallentes, quando veniam, & parebo ante faciem Dei mei? Sitivit enim anima mea ad Deum fortem vivum, & anima mea sicut terra sine aqua tibi: & cum Paulo dicentes: cupio dissolvi, & esse cum Christo: sciamus nos, licet peregrinos a Domino quamdiu sumus in corpore, præsentes tamen esse oculis Dei. Quapropter omni ignavia calcata, & omni deposito tepore, nitamur ei, qui ubique præsens est, placere, ut cum bona conscientia de via hujus sæculi ad beatam patriam nostri patris æternam æterni transire feliciter possimus, de præsentibus ad absentia, de tristibus ad læta, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœlestia, de regione mortis ad regionem vivorum, ubi facie ad faciem cœlestia videbimus, & regem regum recto regimine regna regentem Dominum Nostrum Jesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item IX.
Super eodem subjecto.

Adhuc de fine dicamus, fratres carissimi; finis enim viæ nostræ, ut diximus, nostra patria est. Sed quia alii hic patriam possidentes illic finem viæ in patria non habebunt, sed de via in viam vadunt, idest de pœna in pœnam: animo remordente mutabuntur, & requiem non habebunt. Ideo viæ, idest vitæ illorum finis patria non est, sed pœna, non est requies sed inquietudo. Justorum autem vitæ finis est vita æterna, requies, pax perennis, patria cælestis, æternitas beata, lætitia infinita. Diversus itaque finis viæ humanæ vitæ est, quia licet fragilitate, & volubilitate lubrica, & incerta fugacitate viæ vitæ humanæ similis, studiis tamen ac profectibus dissimilis est, sed dissimilem vitam hic sors similis premit, & incerti itineris incursus infestat. Similiter enim omnes nascuntur, crescunt, decrescunt, infirmantur, tribulantur, moriuntur; sed quando ad finem veniunt, ibi discernuntur, & quos similis incursus fatigabit, dissimilis ordo segregabit. Ibi enim vera probatio, & diligens examinatio similis miseriæ erit, quia omnes viatores viæ quam mortales similiter terunt, premuntur; illic enim ut Apostolus ait, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Videte ordinem miseræ humanæ vitæ! de terra super terram, in terram a terra, in ignem de igne, in judicium de judicio, aut in gehennam, aut in vitam. De terra enim creatus es, terram calcas, in terram ibis, a terra surges, in igne proba-

beris, judicium expectabis æternum aut post hæc supplicium, aut regnum possidebis. Quia illic oportet nos, ut ait Apostolus, manifestari ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui prout gessit, sive bonum, sive malum, quam rem etiam Dominus in Evangelio denunciat: filius hominis venturus est in gloria sua, & tunc reddet uniculque secundum opera sua: expavescite quæso dictorum pondus, & cum timore & tremore suspecta semper mente illum tremendum divini judicii adventum indesinenter cogitate ubi ante illud tribunal Christi judicis horrificum uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit, & propria uniuscujusque corporis sive bonum, sive malum quisque, ut gessit, referet, & ubi filius hominis veniens unicuique secundum opera sua reddet. Satis tremenda sententia est, fratres, quia non dixit secundum misericordiam suam, sed secundum opera sua unicuique reddet. Hic enim misericors, illuc justus judex. Idcirco timendum est, tremendum nobis est multum, qui hæc legimus, & audimus, carissimi, quando Deo prædicante cognoscimus juxta opera sua unicuique reddendum esse. Quid durius dicere potuit, quid spei reliquit humanæ? Quis enim potest per ignem justificari, & judicis misericordia non egere qui in corpore peccati habitat? Quis rogo humani generis carnem gestans hæc non timeat, quibus nos omnes manifestandos, & quodammodo assignandos esse ante tribunal Christi, & ibi opera nostra per ignem probanda, prædicatur? Cum dolore pro prædictis dicendum est: ut quid limus sensum

accipit, quare sensus factus est de pulvere? Qui de terra creati, paullulum super eam stantes, in eandem paullo post intraturi eadem nos iterum jussu Dei reddente ac projiciente, novissime per ignem probabimur, & corpus quasi quoddam operis nostri per ignem probabitur, ut quadam arte terram & lutum ignis dissolvat, & si quid auri aut argenti habuerit, aut cæterorum terræ utilium paracaraximo (*a*) liquefacto, demonstret. Mortuorum ergo animorum est & disperabilium ista non timere. Nam vivis vel semel hæc audire cautelæ sufficere debuit. Quapropter nihil utilius sciamus, quam ut omnibus diebus vitæ nostræ vitam ancipitem retractantes nosmetipsos quotidie discutiamus, & verborum, cogitatuumque nostrorum rationem agentes, & humanam vitam perhorrescentes, hunc supradictum istius viæ, idest vitæ nostræ, finem, cunctis spretis mundi hujus voluptatibus, sine intermissione cogitemus. Videmus vitam, sed umbram & imaginem fugientem, & fallentem advertimus. Ne ergo nos fallax & seductrix, brevis & temporalis, caduca & fragilis, amara ac tristis vita decipiat. De vera & æterna semper cogitemus, quæ post mortem immortales justos habitura sit. Vide vicissitudinem rerum, vita ante mortem, & post mortem vita, justus pius duas possidet, & peccator impius unam infeliciter habuit, alteram

---

(*a*) *Forsitan a græco verbo* παρακαραγγ° , *nempe permissione soluta.*

felicem perdidit; post brevem enim vitam de morte in mortem vadit in æternum, de quo Dei pii bonitas nos dignetur eripere per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item X.
De tremendo Dei judicio, & de modo illud evadendi.

Multum nobis de fine, fratres carissimi, timorem Dominus in superioribus per evangelium, & Paulum incussit. Quod nobis post hæc tam tremenda divini canonis testimonia refugium est? Quibus lacrimis, quantis suspiriis opus est, qualibus compunctionibus durum & lapideum cor conterendum est, ut iram judiciis tantam effugere possimus, quam universitatis creator Deus & Dominus noster per se, ac Apostolum, Prophetasque minatur, qui easdem minus non tacent dicendo: ecce dies Domini venit ardens ut clibanus, & exuret eos, & erunt omnes alienigenæ, & omnes qui faciunt iniquitatem, ut stipula, & incendet eos dies illa, quæ venit, dicit Dominus omnipotens, & non relinquetur radix & germen: similiter & alius dicit Propheta: ecce venit Dominus omnipotens, & quis sustinebit diem adventus ejus, aut quis supportabit conspectum ejus, quia ipse ingredietur, ut ignis conflatorii? Sed & Isaias dicit: ecce dies Domini veniet insanabilis, dies iræ & furoris, dies nubis & nebulæ; & paullo post: cœlum enim quatietur, & terra movebitur a fundamentis suis

propter furorem iræ Domini sabaoth in die, qua supervenerit furor ejus: & iterum dicit: movebuntur fundamenta terræ, perturbatione perturbabitur terra, stupore stupebit terra, inclinatione inclinabitur terra, & commotione commovebitur terra, sicut ebrius, & crapulatus excutietur. Asaph quoque similia loquitur dicens: manifeste veniet Deus noster, & non silebit, ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida. Et David consona huic loquitur dicens: ignis ante ipsum ardebit, & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Post hæc, inquam, tam tremenda veteris & novi Testamenti præconia, quibus heri & hodie pauca commemoravimus, qua satisfactione iram tanti judicis evadere possimus, videamus. Domini & Salvatoris Dei nostri Jesu Christi meminisse debemus dicentis: qui vult animam suam salvam facere, perdet eam; nam qui perdiderit animam suam propter me, inveniet illam. Perdendum ergo est libenter quidquid diligimus præter Christum, pro Christo. Vita primum, qua corpus animæ societate vivificatur, si ita necesse sit, pro Christo martirizantibus perdatur. Aut si talis beatitudinis desit occasio, non tamen voluntatum deerit mortificatio, ut qui vivit, non sibi vivat, sed ei, qui pro ipso mortuus est. Vivamus ergo ei, qui cum moritur pro nobis, vita est, nosque nobis moriamur, ut Christo vivamus. Ei enim vivere non possumus, nisi nobis ante, hoc est nostris voluntatibus, moriamur. Christi simus, non nostri. Non enim sumus nostri; empti enim sumus pretio magno, & vere magno, quando Dominus

pro servo, Rex pro ministro, Deus pro homine datur. Quid debemus nos reddere? Si creator universitatis immerito pro nobis impiis, creatura tamen sua, mortuus est? Putas ne, non debeas mori peccato? Certe debes. Moriamur ergo, moriamur pro vita, quia vita moritur pro mortuis, ut cum Paulo dicere possimus: vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus ille, qui pro me mortuus est. Electorum enim est ista vox. Nullus autem potest sibimet mori, nisi Christus in illo vivat. Si autem Christus in illo sit, sibimet vivere non potest. Vive in Christo, ut Christus in te. Sed quæris quo modo sensus vivat in illo, ut te doceat tibimet mori, & Christo vivere, vel ut verius dicendum est tibi vivere. Qui enim moritur pro Christo, ipse vivit, & qui sibi vivit, moritur. Mortalis est enim si voluntatibus suis vivit juxta illud Apostoli: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Videtis ergo carissimi, quia in alienis habitamus, dum vel vita nostra non est nostra, & non nobis vivere debemus; & grandis violentia est per laborem quærere, & per studium habere, quod natura vitiata non servaverit; sed tamen arbitrii electionem, amissa licet beatitudine, non amisit. Inde nunc per vim & violentiam regnum rapimus cœlorum, & illud quodammodo quasi inter medias hostium manus e medio agonis campo, & ceu certaminis sanguineo solo abstrahimus, dum non solum ab adversariis, sed a nobis ipsis durius impugnamur, dum unusquisque male se ipsum diligit, & in eo, quo diligit seipsum, no-

cet; ille enim bene diligit, qui seipsum salubriter odit, hoc est affligit; qui vero suis adversariis consentit, non recte se diligere dicitur. Grandis ergo miseria est, qui seipsum nocens non sentit? Cum enim ipse sibi hômo contrarius est, non est omnium sic illum pacare, ut vere quis seipsum diligat. Pugnandum ergo hic est, & certandum cum vitiis nostris, ut alibi coronemur. Tempus enim hoc, tempus belli est. Ideo enim nemo putet securitatem in bello, quia nullus dormit in bello, & nullus securus ingreditur aciem. Acies itaque nobis dirigenda est contra omne vitiosum, voluptuosum, maleblandum. Sufficit autem pugnantibus adversarios vincere; si teipsum viceris, omnium victor es, si vero tui victor proprius es tibi mortuus, Deo vivus comprobaris. Quando autem mortuum audis qua audacia intraturus ad judicium Christi suæ causæ advocatum, & sui desiderii suggestorem, & sui contemptus ultorem? Unusquisque pro Christo martyrizans seipsum facit. Si enim vere Christi crucem assumpsisset, nihil ei horum licere animadverteret; quia & Christus in hoc exemplum dedit, ut nullus, quod suum est, quærat dicendo: non sicut ego volo, sed sicut tu vis, & descendi non ut faciam voluntatem meam, sed ut faciam voluntatem ejus, qui me misit. Se unusquisque consideret, ne liber & vivus in loco servi & crucifixi inveniatur, & unusquisque, in quo vocatus est, in eo permanent apud Deum; & sicut Apostolus dixit, sive liber, sive subjectus, sub jugo humilitatis quasi servi in Christo sint. Contra se ergo unusquisque

nostrum carissimi veniat. Nam si non contra nosmetipsos, sed contra fratres vivamus, & si loquamur, ut libet, non est vera, sed falsa religio nostra. Nihil itaque liberum in servis Christi esse debet, & nihil altum in Christi esse humilitate oportet. Non simus ergo superbi, non simus protervi, non liberi, sed simus humiles, lenes, affabiles, communes, ut rex humilis, altus tamen in nobis Christus regnet. Sed ut hanc salubrem mortem quadam spei suavitate diligamus, finem ejus audiamus. Quis enim revera felicior est illo, cujus mors, vita est, cujus vita Christus est, & Salvator merces est; cui cœlum humiliatur, & paradisus patet; cui terra cœlestis, & infernus clusus est; cui janua aperitur, & vita non finitur; cui Deus pater, & Angelus minister? Qui de brevi longum, de misero beatum, de caduco æternum, de tristi lætum, de humili excelsum, de terra cœlum, de mortali Deum felici commercio adquirit. Si itaque præsentia despiciamus, & futura solummodo quæramus, hæc omnia supradicta in melius commutamus. Sed si, quod absit, potiora inferioribus postponamus, utraque sine dubio perdemus. Quamobrem sic cum Jesu vitam quæramus, ut mortificationem ejus ante in nobis habeamus, quod nobis Deus Christus præstare dignetur, qui cum Patre semper & Spiritu Sancto est unus Deus in sæcula sæculorum.

Item XI.
De hominis dignitate servanda.

Moyses in lege scripsit: fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Considerate quæso dicti hujus dignitatem. Deus omnipotens, invisibilis, incomprehensibilis, innarabilis, inæstimabilis de limo hominem fingens imaginis suæ dignitate nobilitavit. Quid homini ad Deum, quid limoso & spiritui? Deus enim spiritus est. Grandis dignatio quod Deus suæ æternitatis imaginem, & morum suorum similitudinem homini donavit. Magna dignitas homini, Dei similitudo, si conservetur. Sed grandis iterum damnatio, Dei imaginis violatio; quod enim homo accipit de flatu Dei, si in contrarium depravaverit, usum & beneficium naturæ contaminaverit, tunc Dei similitudinem corrumpit, & quantum in se est, delet. Si autem animæ insitis virtutibus usus fuerit in rectum, tunc Deo erit similis. Quascumque ergo Deus in nobis in prima nostra conditione virtutes seminavit, ipsas ei reddere nos præceptis docuit. Hoc est primum diligere ex toto corde Dominum nostrum, quia ipse prior dilexit nos ab initio, & antequam essemus. Dei enim dilectio, imaginis ejus renovatio. Deum autem diligit, qui ejus mandata custodit; dixit enim: si diligitis me, mandata mea servate: hoc est mandatum ejus dilectio invicem, juxta illud: hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem sicut & ego dilexi vos. Dilectio autem vera non in verbo est tantum, sed opere & veritate. Reddamus itaque Deo nostro, Patri nostro suăm ima-

ginem inviolatam in sanctitate, quia ille sanctus est, juxta illud: sancti estote, quia ego sanctus sum: in charitate, quia charitas est, juxta illud Joannis: Deus charitas est: in pietate & veritate, quia ille pius est, verax est. Ne simus alienæ imaginis pictores: tyrannicæ imaginis pictor est, qui ferus est, qui iracundus est, qui superbus est. Sicut enim falsa scientia legitur, sic falsa etiam imago umbrata deprehenditur. Divisa est enim veritas a falsitate, justitia ab iniquitate, charitas a malignitate, diligentia ab securitate, æquitas a pravitate, dilectio a simulatione, & utraque imagines quasdam in nobis pingunt sibi invicem contrarias. Pietas enim, & impietas, pax & discordia contraria sibi sunt. Ne forte itaque nobis tyrannicas introducamus imagines, Christus in nobis pingat suam imaginem, qui pinxit dicendo: pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: sed quid prodest quod scimus quia pax bona est, si non bene servetur? Solet enim optimum quodque fragilissimum fieri, & prætiosa quæque majori cautela, & diligentiori custodia indigent. Nimium enim fragile est quod levi sermone perditur, & minima fratris læsione deperit. Nullum enim ledis quando ei adularis, & nulli blandiris, quando eum despicis. Dic enim fatue, & pacem violasti, & reus factus es gehennæ. Cavendum est itaque dilectionem fraternam studentibus complere, dum non solum de injuriosis, sed etiam de otiosis sermonibus rationem reddemus. Quapropter studendum est in multis sermonibus non immorari, sed necessaria

quæque proloqui. Nihil enim suavius hominibus quam aliena loqui, & aliena curare, & otiosa passim verba proferre, & de absentibus detrahere; & ideo qui non possunt dicere, Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut possim sustinere eum, qui lassus est verbo, taceant, & siquid dicant, pacificum sit. Quamvis enim sapiens minus paucis offendit sermonibus, quam multis. Quando enim unusquisque mentitur, maledicit, detrahit, seipsum proprio mucrone jugulat. Quid autem aliud nobis inimici optassent, nisi ut nostris armis propriis succumberemus? Noli detrahere, ait scriptura, ne eradiceris. Vide quid laboratur in operibus impietatis; habitatio & plantatio, quam vix magnis, ac diurnis laboribus plantamus, uno detractionis verbo eradicatur, & quod longo labore vix queat stabiliri, unius sermonis impetu subruitur. Caveat ergo unusquisque ne sua radix de terra viventium pro odii detractione eradicetur. Nullus enim unquam detrahit ei, quem diligit. Detractio enim odii primogenitus est, & ideo talis patris filius merito eradicandus erit. Periculosa habitatio, carissimi, in qua ista non vitantur. Si enim, ut ait Apostolus, invicem invidetis, & invicem mordetis, invicem detrahitis; dico videte ne ab invicem consumamini. Si enim qui non diligit in morte est, ubi erit qui detrahit? lacrymis in his opus magis quam verbis est. Quid enim diligentius, quidve abundantius lex Dei mandavit, quam dilectionem? & raro invenis quemquam sic facientem. Quid dicemus pro excusatione? numquid possumus dicere, laboriosum est, durum

est? Non est labor dilectio, plus suave est, plus medicale est, plus salubre est cordi dilectio. Si enim vitiis languidum non fuerit cor, ipsius sanitas dilectio est, & quod Deo carum sit. Nihil autem Deo plus carum est, quam dilectio spiritualis, maxime cum suæ legis, & omnium mandatorum suorum summa sit juxta illud Apostoli: qui autem diligit proximum legem implevit: qui vero legem implevit studio dilectionis habet vitam æternam, sicut & Joannes dicit: fratres scimus quoniam de morte ad vitam transimus, quia diligimus fratres; qui enim non diligit, in morte est; si quis autem odit, homicida est; scitis autem quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Aut ergo nihil agendum est, nisi dilectio, aut nihil sperandum est nisi pæna. Plenitudo enim legis charitas, quam nobis ille pius abundanter inspirare dignetur Dominus noster & Salvator Jesus Christus, qui dignatus est dare, pacis conditor, & charitatis Deus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item XII.
De compunctione.

Compunctionis necessariæ insinuationem superioribus sermocinationibus utcumque suggerere temptavimus, & quasi soliloquiis proprii licet, omnis tamen cordis ignaviam suscitare voluimus. Sed quia fidei paupertas, & carnis voluntas cum mundi cupiditatibus hæc castigationum documenta

tepide audiens contemnit, persæpe eadem iteranda sunt. Si enim fides dubia non esset, vel unum de supradictis divini oraculi testimoniis abunde sufficeret. Credunt ergo & non credunt qui audita negligunt; alioquin si tibi hodie, ut ait quidam, diceretur, quod judex sæculi hujus vult te crastino vivum exurere, quid, rogo, tibi sollicitudinis, quid timoris immineret, & his auditis, si esset tibi unius diei spatium liberum, quanta faceres, quomodo adclamares, & per quos discurreres, quam humilis, & quam lugens & sordidus oberrares? nonne effunderes omnem pecuniam tuam in eos, quorum intercessione evadere te posse crederes? nonne omnia bona tua faceres redemptionem animæ tuæ, & nihil reservares, licet parcus, & avarus esses, sed omnia disperderes, omnia donares pro vita tua; & si aliquis te retardare aut impedire temptaverit, nonne diceres, pereant omnia pro salute mea, nec quidquam remaneat; tantum ut vivam? Hoc quare faceres? quia non dubitares quod cras juxta severissimi judicis sententiam arderes. Hic vero dubitas, quod quam cito futurum sit, ignoras. Nonne scis tamen futurum, licet negligis? Expergiscendum ergo est, vigilandum est, orandum est juxta Salvatoris nostri Jesu Christi Dei nostri præceptum dicentis: attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos dies illa repentina; tamquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore, ut digni habeamini effugere ista omnia, quæ futura

sunt, & stare ante filium hominis. Si hæc audimus & credimus, fidem nostram vigilantia nostra ostendet, ac discussis squallentibus atque torpentibus mortiferi teporis torporibus, sensus nostros Domini Salvatoris sententia vibret, ut omnibus curis mortalibus depositis parati semper simus, expectantes scilicet ultimi diei adventum, quo aut pœna, aut gloria nos suscipiet, ac atque animorum nostrorum acies supradictus Domini sermo, quo nos vigilantes & orantes jugiter esse docuit, ut non simus quasi credentes & non credentes, & quasi audientes & non audientes, & Dei pii & boni ineffabilem misericordiam de profundo cordis nostri per Jesum Christum filium suum infatigabiliter deprecemur; rogemus, oremus, ut ita nobis suam dilectionem inspirare dignetur, ut nos ei in æternum conjungat, inseparabiliter conglutinet, humo elevet, cælo societ interim sensus nostros quamdiu simus in hoc mortis corpore constituti, atque sic ejus adventum sine quærela expectemus, quo ei, cum apparuerit, cum gaudio, & magna charitatis fiducia placentes occurramus. Quam beati, quam felices servi illi, quos cum venerit Dominus, inveniet vigilantes! beata vigilia, qua ad Deum universitatis auctorem omnia implentem, & omnia excedentem vigilatur! Utinam me quoque vilem licet, suum tamen servulum ita dignaretur de somno inertiæ excitare, ita illo divinæ charitatis igne accendere, quo supra sidera exardesceret suæ charitatis flamma, suæ nimiæ dilectionis desiderium, semperque divinus ignis intra me arderet. Utinam illud lignum haberem, quo

ille ignis jugiter aleretur, pasceretur, succenderetur, & illa flamma nutriretur, quæ extingui nesciret, & augeri non nesciret. Utinam talis essem meriti ut mea lucerna semper nocte in templo Domini arderet, ut omnibus domum Dei mei intrantibus luceret. Domine da mihi, rogo te in nomine Jesu Christi filii tui Dei mei illam, quæ nescit cadere, charitatem, ut mea lucerna accendi sciat, extingui nesciat, mihi ardeat, aliis luceat. Tu Christe lucernas nostras accendere digneris dulcissime nobis Salvator noster, quo perpetue luceant in templo tuo, ac perenne lumen a te perenni lumine accipiant, ut tenebræ nostræ illuminentur, mundi autem tenebræ a nobis fugentur. Sic lumen tuum meæ largiaris, rogo, Jesu mi lucernæ, ut illius luce illa sancta sanctorum mihi appareant, quæ te æternum Pontificem æternorum in antibus magni illius tui templi illic intrantem habeant, quo te jugiter tantummodo videam, aspiciam, desiderem, tantum te amans conspiciam, expectem, ac coram te mea semper lucerna luceat, ardeat. Tuum sit, quæso, te nobis pulsantibus monstrare amantissime Salvator, ut te intelligentes tantum te amemus; te solum amemus, te solum desideremus, te solum meditemur die ac nocte, semper te cogitemus; & intantum nobis tuum inspirare digneris amorem, quantum te amari Deum decet, ac diligi, ut omnia interiora nostra tua occupet dilectio, totosque nos tuus possideat amor, totos nostros sensus tua impleat charitas, ut præter te aliud amare nesciamus, qui sempiternus

es, quo tanta charitas aquis multis hujus aëris, & hujus terræ, & hujus maris extingui in nobis nequeat, juxta illud: & aquæ multæ non potetunt extinguere charitatem; quod in nobis quoque compleri vel ex parte possit te donante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Item XIII.
De vero animæ cibo & potu.

Cotidianæ experientiæ ratiocinationibus humanæ vitæ miseria collecta, ac divini simul territi oraculis, temerarie licet, parvitatem ingenioli nostri in superioribus jamdiu ostendimus; & licet forte, superflua aliis videatur ista nostra loquacitas, a nobis tamen opportune nobis sermo ortus esse ducitur. Non enim tam alienam, quam propriam excitare conamur ignaviam, ac insuper quamvis minus perfectis sapientibus satisfecerit ista excogitata ex parte sapientia, incipientibus tamen ac nostræ mensuræ tepidis necessaria, & satis apta videbitur; quia quod nocet abscondi, quod nocet sileri non expedit tegere, neque expedit tacere; inde melius nobis loqui visum est, quamlibet impolite, quam silere; etenim revera tutius de istis, quam aut de frivolis aliis, aut de otiosis sermocinari judicavimus. Itaque adhuc fratres carissimi dictis nostris aures præbete quasi aliquid necessarium audituri, & animi vestri sitim divini fontis undis, de quo nunc dicere cupimus, refocillate, sed non extinguite, bibite, sed non satiamini. Jam enim vocat nos ad se

fons vivus fons vitæ, & dicit, qui sitit, veniat ad me, & bibat. Quid bibatis intelligite, dicat vobis Isaias, dicat vobis fons ipse: me autem dereliquerunt fontem aquæ vivæ dicit Dominus. Dominus ergo ipse Deus noster Jesus Christus est fons vitæ, & ideo invitat nos ad se fontem, ut illum bibamus. Bibit eum, qui amat, bibit, qui Dei verbo satiatur; qui satis diligit, satis desiderat. Bibit qui sapientiæ amore flagrat. Avide ergo nos gentes bibamus, quod Judæi dereliquerunt. De nobis enim cum gentibus forte dictum est: præcidit in stupore mentis, capita potentium movebuntur in ea adaperientes maxillas suas quasi pauper edens in absconso; & quasi de nobis quoque cum perfectis quibusque, de quibus hoc scriptum est, diceretur, aperiamus, tamquam panem illum, qui de cœlo descendit, edendo, interioris hominis nostri maxillas, ut edaciter edamus, & quodam modo velociter, ne nos quis videat, quasi in absconso comedamus. Ut panem ergo edamus, ut fontem bibamus eundem Dominum nostrum Jesum Chsistum, qui seipsum nobis quasi sumendum panem dicit vivum, qui dat vitam huic mundo, seque similiter fontem demonstrans ait: qui sitit, veniat ad me, & bibat. De quo fonte, & Propheta dicit: quoniam apud te est fons vitæ. Videte unde iste fons manat; inde enim, unde & panis descendit, quia idem est, qui panis & fons filius unicus Deus noster Christus Dominus, quem semper esurire debemus. Licet eum edamus amando, devoremus licet desiderando, adhuc eum quasi esurientes desideremus. Simili modo

ut fontem eum semper dilectionis nimietate bibamus, eum semper desiderii plenitudine bibamus, & suavitate quadam ejus dulcedinis delectemur; dulcis enim est & suavis Dominus. Licet eum edamus, & bibamus, tamen semper esuriamus, & sitiamus, quia cibus noster & potus non totus unquam sumi potest & bibi. Qui licet sumitur non consumitur. Licet bibitur non adimitur, quia panis noster æternus est, & fons noster perennis est, fons noster dulcis est, unde dicit Propheta: qui sititis, ite ad fontem; sitientium enim est, non saturantium iste fons, & ideo esurientes & sitientes, quos alibi beatificavit, ad se vocat, quibus numquam bibere satis sit, sed quanto plus hauserint, tanto plus sitiant. Merito fratres fons sapientiæ verbum Dei in excelsis a nobis desiderandus, quærendus, semper amandus sit, in quo sunt juxta Apostoli dictum omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, quos haurire vocat qui sitiunt: si sitis bibe fontem vitæ, si esuris, ede panem vitæ. Beati qui esuriunt hunc panem, & sitiunt hunc fontem, semper enim edentes, & bibentes adhuc edere, & bibere desiderant. Dulce enim nimis est, quod semper editur & bibitur, & semper esuritur, & sititur; semper gustatur, & semper desideratur. Unde reor Propheta dicit: gustate, & videte quam dulcis est, quam suavis est Dominus. Propterea fratres vocationem hanc sequamur, qua ad vitæ fontem vocamur a vita, qui est fons non solum aquæ vivæ, sed & fons æternæ vitæ, fons lucis idem, & fons luminis;

ab illo enim hæc omnia sunt, sapientia vitæ, lux æterna, auctor vitæ, fons vitæ est, lucis creator, fons luminis est; & ideo contemptis his, quæ videntur, transcenso sæculo, in superioribus cælorum fontem luminis, fontem vitæ, fontem aquæ vivæ ut rationabiles & sagacissimi pisces quæramus, ut bibamus aquam vivam, & salientem in vitam æternam. Utinam me illuc dignares adsciscere ad illum fontem Deus misericors, pie Domine, ut ibi & ego cum sitientibus tuis vivam undam vivi fontis aquæ vivæ biberem, cujus nimia dulcedine delectatus susum semper ei hærerem, & dicerem, quam dulcis est fons aquæ vivæ, cujus non deficit aqua saliens in vitam æternam. O Domine, tu es ipse iste fons semper, & semper desiderandus, semper licet semper hauriendus nobis semper. Da Domine Christe hanc aquam, ut sit in nobis quoque fons aquæ vivæ, & salientis in vitam æternam. Magna quidem posco, quis nesciat? Sed tu Rex gloriæ magna donare nosti, & magna promisisti; nihil te majus, & te nobis donasti, te pro nobis dedisti. Unde te rogamus, ut sciamus, quod amamus, quia nihil aliud præter te nobis dari postulamus. Tu es enim omnia nostra, vita nostra, lux nostra, salus nostra, cibus noster, potus noster, Deus noster, inspira corda nostra, rogo, Jesu noster illa tui spiritus aura, & vulnera nostra tua charitate animas, ut possit uniuscujusque anima in veritate dicere: indica mihi quem dilexit anima mea, quoniam vulnerata charitatis ego sum. Opto illa vulnera in me sint Domine. Beata talis

anima, quæ charitate sic vulneratur, talis fontem quærit, talis bibit, semper tamen sitit bibendo, semper haurit desiderando, quæ semper bibit sitiendo. Sic semper quærit amando, quæ sanatur vulnerando, quo salutari vulnere animæ nostræ interiora Deus & Dominus noster Jesus Christus pius ille & salutaris medicus vulnerare dignetur, qui cum Patre & cum Spiritu Sancto unitas est in sæcula sæculorum. Amen.

Item XIV.
De vitiis capitalibus.

Octo sunt vitia principalia, quæ mergunt hominem in interitum, gula, fornicatio, cupiditas, ira, tristitia, acedia, vanagloria, superbia. De gula gastiganda dicitur: nolite seduci in saturitate ventris. De fornicatione: fornicatores autem & adulteros Deus judicabit. De cupiditate autem legitur: radix omnium malorum cupiditas est. De ira: qui irascitur fratri suo reus erit gehennæ ignis. De tristitia: tristitia autem sæculi mortem operatur. De acedia: multa mala docuit otiositas. De vanagloria: ascendet fœtor illius, qui magnificat opera sua. De superbia: superbis Deus adversatur, & qui se exaltaverit, humiliabitur. Hæc igitur omnium origines, & causæ sunt malorum, quæ sic sunt sananda per contraria. Gula triplex vincenda est per abstinentiam jejunii de hora nona in horam nonam, & parcitatem, cibique vilitatem. Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominanda in vobis sint, sicut decet sanctos, per castitatem & continentiam

sollicitam & semper timentem. Cupiditas vero nihil habendo proprium vincitur, & omnia communia possidendo. Ira patientia, & mansueta lenitate superanda est. Tristitia vero lætitia spirituali, & spe futuræ beatitudinis vincenda est. Instabilitas autem acediæ mansuetudine stabili, & unius loci habitatione corrigenda est per sobrietatem, scriptura dicente, si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Vanagloria quoque, & elatio immunda, atque superbia, vera humilitate, & cordis contritione per Dei timorem vincuntur.

Ejusdem admonitiones ad Discipulum quemdam.

Cum jam de moribus moralibusque disciplinis diu dixerim, iterum rogas fili imbuende doceri. Audisti, quod scriptum est: cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. Scripsi tibi ante de serietate ac pudicitia, cui nimirum, ut ait quidam etiam tuta timeo; sed quia admonitio quibusdam custodia, quibusdam consolatio, quibusdam perfectio efficitur morum, intellecta complentibus, ideo frequenter docendi sunt, ac imbuendi filii dulcissimi, ut per quasdam delectationes litterarum suas vincere possint de intestino amaritudines bello. Bellum igitur & belluinum vince, concupiscentias scilicet, ac superciliosum; utilis esto in humilitate, infirmusque in auctoritate; simplex in fide, doctus in moribus; mordax in alienis, remissus in propriis; purus in amicitia, callidus in insidiis; durus in molli-

bus, mollis in duris; varius in planis, planus in variis; jucundus in amaris, tristis in jucundis; discors in necessariis, æqualis in veris; severus in suavibus, dulcis in amaritudinibus; fortis in tribulationibus, imbecillis in discordiis; tardus ad irascendum, velox ad discendum; tardus quoque ad loquendum, ut sanctus ait Jacobus, velox similiter ad audiendum; efficax in profectu, hebes in vindicta, cautus in verbo, promptus in opere, amabilis, probus; squalidus in honestis, lenis infirmis, dirus stolidis, rectus erectis, humilis dejectis, sobrius ubique, castus ubique, pudicus semper, patiens tenus zelo; cupidus numquam, largus semper, si non ope, vel animo; opportunus in jejuniis, inopportunus in vigiliis; discretus in officiis, tenax in studiis; constans in fragoribus, lætus in mœroribus; audax in causa veritatis, timidus in contentionibus; supplex bonis, insuperabilis malis; mitis in liberalitate, infatigabilis in charitate, justus in omnibus; pius dignis, misericors pauperibus; memor beneficiorum, immemor injuriarum; amator mediocrium, non ullius opum animi depressor; cogitationum publicator, senioribus obediens, junioribus concurrens, coæqualibus coæquans, perfectis concertans, melioribus non invidens, præcurrentibus non dolens, remorantibus non detrahens, provocantibus consentiens, lassus licet non deficiens; flens simul & gaudens pro fervore ac spe, timens semper pro fine, licet proficiens, incerto. En tuum, o puer amande, ministerque dulcis, monimentum. Talis si sis, nimis beatus

eris, quia per prospera, & adversa idem eris paratus ad cuncta, singulis occurrens, temperans gestus, interimens decrescenda, levigans disperata, exasperans vituperata; semper sollicitus, semper crescens, semper adquirens, semper tendens ad superna, semper currens ad bravlum, semper cælestia desiderans, semper divina sitiens. Ecce doctrinam, da sequacitatem, si potes, ut habeas felicitatem & potestatem, cum puerilia desideria fugiens corpus sic in potestatem spiritus redigeris, & te vadem pro tuis tradideris peccatis in brevi militantem pro æternis stipendiis. O te felicem, o te beatum, oque mirabilem te puerum si hæc compleveris universa. Si enim in his diligenter omnibus fueris sensu & opere occupatus, non vacabis neque vanis vagisque, neque turpibus cogitationibus, sed quasi incipiens semper tibi ipsi congregabis, quibus in perpetuum fruiturus eris, unius vir vocandus animi, & singularis emolumenti quæsitor, egregius regni negotiator æterni. Converte igitur te totum in hæc, quia habes in quibus tuam exerceas juventutem, virtutem, efficaciam, strenuitatem, ne si in contrariis hæ fuerint exercitatæ, pereant quæ per vim rapiunt regnum cœlorum.

Ejusdem de Pœnitentia.

Pœnitentia vera ut pœnitenda non admittere, sed admissa deflere. Sed quia hanc multorum fragilitas, ut non dicam omnium, rumpit, mensuræ noscendæ sunt pœnitentiæ, quarum sic ordo a sanctis traditur Patribus, ut juxta maguitudinem culparum, etiam longitudo statuatur pœnitentiarum. Siquis igitur per cogitationem peccaverit, idest concupierit hominem occidere, aut fornicari, aut furari, aut clam comedere, & inebriari, vel certe aliquem percutere, sive discedere, vel alia his facere similia, & paratus ad hæc corde complenda fuerit, majora dimidio anno, minora quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat. Si quis autem peccatis prævalentibus facto peccaverit, si homicidium, aut sodomiticum fecerit peccatum, decem annis pœniteat. Si fornicaverit semel tantum tribus annis Monachus pœniteat, si sæpius septem annis. Si discesserit, & vota fregerit, si cito pœnitens redierit, tribus quadragesimis; si autem post annos, tribus annis pœniteat. Si quis furatus fuerit, anno pœniteat. Siquis perjuraverit, septem annis pœniteat. Siquis percusserit per rixam fratrem suum, & sanguinem fuderit, tribus annis pœniteat. Siquis autem inebriaverit se, & vomuerit, aut saturatus nimis sacrificium per hoc evomuerit, quadraginta diebus pœniteat. Si vero per infirmitatem sacrificium vomere cogatur, septem diebus pœniteat. Si ipsum sacrificium quis perdiderit, anno pœniteat. Siquis seipsum coinquinaverit, anno pœniteat, si junior sit. Siquis falsum testi-

monium testificatus fuerit sciens, duobus annis pœniteat cum illius rei perditione vel reintegratione. Hæc de causis casualibus; cæterum de minutis morum inconditorum. Qui facit per se aliquid sine interrogatione, vel qui contradicit, & dicit, non facio, vel qui murmurat, si grande sit, tribus superpositionibus, si parvum una pœniteat. Verbum vero contra verbum simpliciter promptum quinquaginta plagis vindicandum est, vel si extentione silentii, superpositione, nam si rixa septimana pœniteatur. Qui autem detrahit, aut libenter audit detrahentem, tribus superpositionibus pœniteat. Si de eo, qui præest, septimana pœniteat. Qui autem per superbiam suum propositum despexerit, aut regulam blasphemaverit, foras repellendus est, nisi confestim dixerit, pœnitet me, quod dixi; si autem se non bene humiliaverit, quadraginta diebus pœniteat, quia superbiæ morbo detinetur. Verbosus vero taciturnitate damnandus est inquietus mansuetudine, gulosus jejunio, somnolentus vigilia, superbus carcere, destitutor repulsione. Unusquisque juxta quod mœretur coœqualia sentiat, ut justus juste vivat.

Diversitas culparum diversitatem facit pœnitentiarum. Nam & corporum medici diversis medicamenta generibus componunt. Aliter enim vulnera, aliter morbos, aliter tumores, aliter livores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curant. Ita igitur etiam spiritales medici diversis curationum generibus animarum vulnera, morbos, culpas, dolores, ægritudines, infirmitates sanare debent. Sed quia hæc paucorum sunt, ad purum scilicet cuncta cognoscere, curare, ad integrum salutis statum debilia revocare, vel pauca juxta seniorum traditiones, & juxta nostram ex parte intelligentiam, ex parte namque prophetamus, & ex parte cognoscimus, aliqua proponamus. De capitalibus primum criminibus, quæ etiam legis animadversione plectantur, sanciendum est. Siquis Clericus homicidium fecerit, & proximum suum occiderit, decem annis exul pœniteat; post hos recipiatur in patria, si bene egerit pœnitentiam in pane & aqua, testimonio comprobatus Episcopi vel Sacerdotis, cum quo pœnituit, & cui commissus fuit, ut satisfaciat parentibus ejus, quem occidit, vicem filii reddens, & dicens quæcumque vultis, faciam vobis; si autem non satisfecerit parentibus illius, numquam recipiatur in patriam, sed more Cain vagus & profugus sit super terram. Siquis ruina magna ceciderit, & filium genuerit, septem annis peregrinus in pane & aqua pœniteat, tunc primum Sacerdotis

judicio jungatur altari. Siquis autem fornicatus fuerit, sicut Sodomitæ fecerunt, decem annis pœniteat, tribus primis cum pane & aqua, septem vero aliis abstineat se a vino & carne, & non maneat cum alio in æternum. Siquis vero fornicatus fuerit quidem cum mulieribus, sed non filium generaverit, & in notitiam hominum non venerit, si Clericus tribus annis, si Monachus vel Diaconus quinque annis, si Sacerdos septem, si Episcopus duodecim annis. Siquis perjuraverit, septem annis pœniteat, & numquam juret postea. Siquis maleficio suo aliquem perdiderit, tribus annis pœniteat cum pane & aqua per mensuram, & tribus aliis annis abstineat se a vino & carnibus, & tunc demum in septimo anno recipiatur in communionem. Si autem pro amore quis maleficus sit, & neminem perdiderit, annum integrum cum pane & aqua Clericus ille pœniteat, Laicus dimidium, Diaconus duos, Sacerdos tres, maxime si per hoc mulieris partum quisque deceperit, ideo sex quadragesimas unusquisque insuper augeat, ne homicidii reus sit. Siquis Clericus furtum fecerit, idest bovem, aut equum, aut ovem, aut aliquod animal proximi sui furatus fuerit, si semel, aut bis fecit, reddat proximo suo primum, & anno integro in pane & aqua pœniteat; si hoc consuevit, & reddere non potuerit, tribus annis cum pane & aqua pœniteat. Siquis autem Clericus, aut Diaconus, vel alicujus gradus, qui laicus fuit in sæculo cum filiis & filiabus, post conversionem suam iterum suam cognoverit cliente-

lam, & filium iterum de ea genuerit, sciat se adulterium perpetrasse, & non minus peccasse, quam si ab juventute sua Clericus fuisset, & cum puella aliena peccasset, quia post votum suum peccavit postquam se Deo consecravit, & votum suum irritum fecit, idcirco similiter septem annis in pane & aqua pœniteat. Siquis Clericus per rixam proximum suum percusserit, & sanguinem fuderit, annum integrum pœniteat; si Laicus quadraginta diebus. Siquis per seipsum fornicatus fuerit, aut cum jumento, duobus annis pœniteat, si gradum non habet; si autem gradum, aut votum, tribus annis pœniteat, si ætas non defendit. Siquis concupiscit mulierem, & non potest facere, idest non suscipit eum mulier, dimidium annum in pane & aqua pœniteat, & toto se abstineat anno a vino & carnibus, & communione altaris. Siquis sacrificium perdiderit, anno pœniteat; si per ebrietatem aut voracitatem illud evomuerit, & negligenter illud dimiserit, tribus quadragesimis in pane & aqua pœniteat, si vero per infirmitatem, septem diebus pœniteat; sed hæc de Clericis & Monachis mixtim dicta sint.

Cæterum de Laicis quicumque fecerit homicidium, idest proximum suum occiderit, tribus annis inermis exul in pane & aqua pœniteat, & post tres annos revertatur in sua, reddens vicem parentibus occisi pietatis & officii, & sic post satisfactionem judicio Sacerdotis jungatur altari. Siquis Laicus de alterius uxore filium ge-

nuerit, idest adulterium commiserit, toro proximi sui violato, tribus annis pœniteat abstinens se a cibis juculentioribus, & a propria uxore, dans insuper pretium pudicitiæ marito uxoris violatæ, & sic culpa illius per Sacerdotem abstergatur. Siquis vero Laicus fornicatus fuerit sodomitico ritu, idest cum masculo coitu fœmineo peccaverit, septem annis pœniteat, tribus primis cum pane, & aqua, & sale, & fructibus horti siccis; quatuor reliquis abstineat se a vino & carnibus, & ita dimittatur illi sua culpa, & Sacerdos oret pro illo, & sic jungatur altari. Siquis autem fornicatus fuerit de Laicis cum mulieribus a conjugio liberis, idest viduis vel puellis; si cum vidua uno anno, si cum puella duobus annis, reddito tamen humiliationis ejus pretio parentibus ejus, pœniteat; si autem uxorem non habuit, sed virgo virgini conjunctus est, si volunt parentes ejus, ipsa sit uxor ejus, ita tamen ut anno ante pœniteant ambo, & ita sint conjugales. Siquis autem Laicus cum jumento fornicatus fuerit, anno pœniteat si uxorem habuit, si autem non habuit, dimidio anno; sic & qui uxorem habens propriis membris seipsum violaverit, pœniteat. Siquis Laicus infantem suum oppresserit, vel mulier, anno integro in pane & aqua pœniteant, & duobus aliis abstineant se a vino & carnibus, & ita primum altari Sacerdotis judicio jungantur, & suum torum tunc licito maritus ille cognoscat. Sciendum est enim Laicis quod tempore Pœnitentiæ illis traditæ a Sacerdotibus non illis liceat suas cognoscere uxores nisi post pœnitentiam transactam, dimidia namque pœnitentia non debet esse. Siquis Laicus furtum

fecerit, idest bovem, aut equum, aut ovem, aut aliquod animal proximi sui furatus fuerit, si semel aut bis fecit, reddat primum proximo suo damnum, quod fecit, & tribus quadragesimis in pane & aqua pœniteat; si autem sæpe furtum facere consuevit, & reddere non potuerit, anno, & tribus quadragesimis pœniteat, & deinceps nequaquam facere promittat, & sic in Pascha alterius anni communicet, idest post duos annos, data tamen ante pauperibus de suo labore eleemosyna, & Sacerdoti pœnitentiam judicanti epula, & ita abremittatur illi malæ consuetudinis culpa. Siquis Laicus perjuraverit, si per cupiditatem hoc fecerit, totas res suas vendat, & donet pauperibus, & convertatur ex integro ad Dominum, & tondatur omni dimisso sæculo, & usque ad mortem serviat Deo in monasterio; si autem non per cupiditatem, sed mortis timore hoc fecit, tribus annis inermis exul pœniteat in pane & aqua, & duobus adhuc abstineat se a vino & carnibus, & ita animam pro se reddens, idest servum aut ancillam de servitutis jugo absolvens, & eleemosynas multas faciens per duos annos, in quibus illi licito uti facile cibis est cunctis, excepta carne, post septimum communicet annum. Siquis Laicorum per scandalum sanguinem fuderit, aut proximum suum vulneraverit, aut debilitaverit, quantum nocuit, tantum reddere cogatur, si autem non habet unde solvat, opera proximi sui primum agat, quamdiu ille infirmus est, medicumque quærat, & post sanitatem ejus quadraginta dies in pane & aqua pœniteat. Siquis Laicus inebria-

verit se, aut usque ad vomitum manducaverit, aut biberit, septimana in pane & aqua pœniteat. Siquis Laicus adulte rare voluerit, aut fornicari cum sponsa, & concupierit mulierem proximi sui, & non fecerit, idest non potuerit quia mulier eum non suscepit, tamen ille paratus fuit ad fornicandum, confiteatur culpam suam Sacerdoti, & ita quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat. Siquis autem Laicus manducaverit, aut biberit juxta fana si per ignorantiam fecerit, promittat deinceps quod numquam reiteret, & quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat. Si vero per contemptum hoc fecerit, idest postquam Sacerdos illi prædicavit quod sacrilegium hoc erat, & postea mense dæmoniorum communicaverit, si gulæ tantum vitio hoc fecerit, aut repetierit, tribus quadragesimis in pane & aqua pœniteat; si vero pro cultu dæmonum, aut honore simulacrorum hoc fecerit, tribus annis pœniteat. Siquis Laicus per ignorantiam cum bonosiacis, aut cæteris Hæretitis communicaverit, stet inter cathecumenos, idest ab aliis separatus Christianis quadraginta diebus, & duabus aliis quadragesimis in extremo Christianorum ordine, idest interpœnitentes, insanæ communionis culpam diluat. Si vero per contemptum hoc fecerit, idest postquam denuntiatum illi fuerat a Sacerdote, ac prohibitum ne se communione sinistræ partis macularet, anno integro pœniteat, & tribus quadragesimis, & duobus aliis annis abstineat se a vino & carnibus, & ita post ma-

nus impositionem Catholici Episcopi altari jungatur.

Postremo de minutis Monachorum agendum est sanctionibus. Siquis vallum apertum in nocte dimiserit superpositione pœniteat; si vero in die vigintiquatuor percussionibus si non aliis supervenientibus apertum dimiserit; siquis hunc ipsum absolute processerit, superpositione pœniteat. Siquis lumentum petens solus absolute lavaverit, superpositione pœniteat. Siquis vero lavans licito coram fratribus stando hoc fecerit, si non necessitate luti largius abstergendi, vigintiquatuor plagis emendetur. Siquis vero etiam sedendo in lumento genua aut brachia discooperuerit absque necessitate luti lavandi, sex diebus non lavet, idest usque ad alteram diem Dominicam inhonestus ille lavator pedes non' lavet; soli autem Monacho secrete stando pedes lavare licet; seniori vero etiam publice, sed altero pedes suos lavante, licet stando, lavari. Ante prædicationem vero die Dominica toti, exceptis certis necessitatibus, simul sint conglobati, ut nullus desit numero præceptum audientium, excepto coco ac portario, qui & ipsi, si possint, satis agant ut adsint quando tonitruum evangelii auditur. Confessiones autem dari diligentius præcipitur, maxime de commotionibus animi, antequam ad Missam eatur, ne forte quis accedat indignus ad altare, idest si cor mundum non habuerit; melius est enim expectare donec cor sanum fuerit, & alienum a scandalo ac invidia fuerit,

quam accedere audacter ad judicium tribunalis. Tribunal enim Christi altare, & corpus suum inibi cum sanguine judicat indignos accedentes. Sicut ergo a peccatis capitalibus, & carnalibus cavendum est antequam communicandum sit, ità etiam ab interioribus vitiis, & morbis languentis animæ abstinendum est, ac abstergendum ante veræ pacis conjunctionem, & æternæ salutis compaginem. Finit.

LIBRO SECONDO

PARTE SECONDA

EPISTOLÆ VII.

S. COLUMBANI ABBATIS

pro temporum ratione digesta.

EPISTOLA PRIMA AD FEDOLIUM *

Accipe quæso
Nunc bipedali
Condita versu
Carmiculorum
Munera parva:
Tuque frequenter
Mutua nobis
Obsequiorum
Debita redde.
Nam velut æstu
Flantibus austris
Arida gaudent
Imbribus arva;
Sic tua nostras
Missa frequenter
Lætificabit
Pagina mentes.
Non ego posco
Nunc perituræ

Munera gazæ;
Non, quod avarus
Semper agendo
Congregat aurum,
Quod Sapientum
Lumina cœcat,
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda,
Sæpe nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido;
E quibus ista
Nunc tibi pauca
Tempore prisco
Gesta retexam.
Extitit ingens
Caussa malorum
Aurea pellis.
Corrüit auri
Munere parvo
Cœna Dearum,
Ac tribus illis
Maxima lis est
Orta Deabus.
Hinc populavit
Trojugenarum
Ditia regna
Dorica pubes.

Juraque legum
Fasque fidesque
Rumpitur auro.
Impia quippe
Pygmalionis
Regis ob aurum
Gesta leguntur.
Sic Polydorum
Hospes avarus
Incitus auro
Fraude necavit.
Femina sæpe
Perdit ob aurum
Casta pudorem.
Non Jovis auri
Fluxit in imbre;
Sed quod adulter
Obtulit aurum,
Aureus ille
Fingitur imber.
Amphiaraum
Prodidit auro
Perfida conjux.
Hectoris heros
Vendidit auro
Corpus Achilles.
Et reserari
Munere certo
Nigra feruntur
Limina Ditis.

Nunc ego possem
Plura referre,
Ni brevitatis
Caussa vetaret.
Hæc tibi, frater
Inclyte, parva
Litterularum
Munera mittens
Suggero vanas
Linquere curas.
Desine, quæso,
Nunc animosos
Pascere pingui
Farre caballos,
Lucraque lucris
Accumulando,
Desine nummis
Addere nummos.
Ut quid iniquis
Consociaris,
Munera quorum
Crebra receptas?
Odit iniqui
Munera Christus.
Hæc sapienti
Despicienda,
Qui fugitivæ
Atque caducæ
Cernere debet
Tempora vitæ.

Sufficit autem
Ista loquaci
Nunc cecinisse
Carmina versu.
Nam nova forsan
Esse videtur
Ista legenti
Formula versus:
Sed tamen illa
Trojugenarum
Inclyta Vates
Nomine Sappho
Versibus istis
Dulce solebat
Edere carmen.
Si tibi cura
Forte volenti
Carmina tali
Condere versu,
Semper ut unus
Ordine certo
Dactylus istic
Incipiat pes;
Inde sequenti
Parte trochœus
Proximus illi
Rite locetur.
Sæpe duabus
Claudere longis
Ultima versus

Jure licebit.
Tu modo, frater
Alme Fedoli,
Nectare nobis
Dulcior omni,
Floridiora
Doctiloquorum
Carmina linquens,
Frivola nostra
Suscipe lætus.
Sic tibi Christus
Arbiter orbis,
Omnipotentis
Unica proles,
Dulcia vitæ
Gaudia reddat,
Qui sine fine
Nomine Patris
Cuncta gubernans
Regnat in ævum.

Hæc tibi dictaram morbis oppressus acerbis,
Corpore quos fragili patior, tristique senecta.
Nam dum præcipiti labuntur tempora cursu
Nunc ad Olympiadis tersenos venimus annos.
Omnia prætereunt, fugit irreparabile tempus.
Vive, vale lætus, tristisque memento senectæ.

Variantes lectiones & adnotationes

Vers. 39 *Aurea pellis.* Plerisque *Aureum vellus.*
46 *Populavit.* Archaismus.
66 *Adulter.* Editio Bibl. Lug. *ad inter.* Sed pessime.
67 *Obtulit aurum.* In eadem Edit. improvide omittitur hic V.
163 *Ter senos.* Alter manuscriptus *ter senæ.*

EPISTOLA II.

Ad sanctum Gregorium Papam circa annum 602.

Domino Sancto, & in Christo Patri (*a*) Romano, pulcherrimo Ecclesiæ Doctori, totius Europæ flaccentis augustissimo quasi cuidam flori, egregio speculatori, theoria utpote Divinæ castalitatis (*b*) potito.

Ego Bargoma (*c*) vilis Columba in Christo mitto salutem.

1 Gratia tibi, & pax a Deo Patre Nostro Jesu Christo. Libet me, o Sancte Papa, hyperbolicum tecum non sit interrogandum de Pascha juxta illud canticum: = Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi = (*d*): licet enim mihi, nimirum micrologo, illud cujusdam egregium sapientis elogium, quod

---

(*a*) *Romano*] *forte mendo Librarii omissum* Papæ.

(*b*) *Castulitatis*]. *Ita MS.*

(*c*) *Bergoma*). *Sic ex ms. Flemingus. Cangius in Glossario ad hanc vocem, putat legendum* Barginna, *idest peregrinus. Ipsum consule v. Barginna.*

(*d*) *Deuter.* 32. 7.

dixisse fertur quamdam videns contupictam: (a) = non admiror artem, sed admiror frontem = ad te clarum a me vili scribendo potest inuri: tamen tuæ evangelicæ humilitatis fiducia fretus, tibi scribere præsumo, & mei doloris negotium injungo. Vanitas namque scribendi nulla est, ubi necessitas cogit quamvis majoribus scribi. Quid ergo dicis de Pascha 21 aut 22 Lunæ, quod jam (tua tamen pace dictum sit) non esse Pascha, nimirum tenebrosum a multis comprobatur calcalenteris (b)? Non latet enim, ut credo, efficaciam tuam, quantum Anatolius miræ doctrinæ vir, ut sanctus ait Hieronymus, cujus Eusebius Cœsariensis Episcopus in Ecclesiastica excerpta inseruit historia, & sanctus Hieronymus in suo hoc idem de Pascha opus collaudavit catalogo, de hac Lunæ ætate vituperando disputet; qui contra Gallicanos Rimarios de Pascha, ut ait, errantes, horrendum intulit sententiam: = » certe, inquiens, si usque ad duarum vigiliarum

(a) *Contupictam*). *Editor conjicit* compte *pictam*. *Cangius vero vel* comptam, *vel* acu comptam.

(b) *Calcalenteris*]. *Si Cangium audias*, *legendum forte* calculatoribus, *nisi malis* chalcentris, *idest viris doctis*; *quo titulo cognominatum fuisse Origenem novimus*. *At neutra conjectura eruditis Benedictinis probatur*, *qui mallent* Calendariis, *qui supputant kalendas*, *& tempora*.

» terminum, quod noctis medium indicat, or-
» tus Lunæ tardaverit, non lux tenebras, sed
» lucem tenebræ superant; quod certum est in
» Pascha non esse probabile, ut aliqua pars
» tenebrarum luci dominetur, quia solemnitas
» Dominicæ Resurrectionis lux est, & non est
» communicatio luci cum tenebris. Et si in ter-
» tia vigilia Luna excanduerit, non est dubium
» Lunam 21, vel 22, exortam esse, in qua
» verum Pascha non est possibile immolari. Nam
» qui hac Lunæ ætate Pascha definiunt possibile
» celebrari, non solum illud auctoritate divinæ
» Scripturæ affirmare non possunt, sed & sa-
» crilegii, & contumaciæ crimen, & animarum
» periculum incurrunt, dum affirmant veram
» lucem posse immolari cum aliqua dominatio-
» ne tenebrarum, quæ omnibus tenebris domi-
» natur. = Nec non in sancti Dogmatis legimus
» libro = Pascha, idest, Solemnitas Dominicæ
» Resurrectionis ante transgressum vernalis æqui-
» noctii 16.° initium non potest celebrari, ut
» scilicet æquinoctium non antecedat = »: quod
utique Victorius in suo transgressus est cyclo, & per hoc Galliæ jamdudum invexit errorem, seu, ut humilius dicam, confirmavit inolitum. Quippe qua ratione utraque stare possunt, ut scilicet Resurrectio Domini ante suam celebretur Passionem, quod vel putari absurdum est; aut septem dies, Domini jussione in lege sanciti, in quibus tantum legitime phase Domini comedi mandatum est (qui a 14 Luna usque ad 20 numerandi sunt) contra jus, phasque transcendantur? Luna autem 21, aut 22 extra

jus lucis est, utpote post medium noctis tunc temporis exorta, & tenebris lucem superantibus, lucis solemnitas nefas est, ut ajunt, agi.

2 Quare ergo tu tam sapiens, nimirum cujus clarissima per Orbem, ut antiquitus, sacri ingenii diffusa sunt lumina, Pascha tenebrosum colis? Miror, fateor, a te hunc Galliæ errorem, ac si schynteneum, jamdiu non fuisse rasum; nisi forte putem, quod vix credere possum, dum cum constat a te non fuisse emendatum, apud te esse probatum. Aliter tamen & honestius tua excusari potest peritia, dum forte notam subire times (*a*) Hermagoricæ novitatis, antecessorum, & maxime Papæ Leonis auctoritate contentus es. Nolite quæso in tali quæstione humilitati tantum aut gravitati credere, quæ sæpe falluntur; = melior forte est canis vivus in problemate Leone mortuo = (*b*): vivus namque sanctus emendare potest quæ ab altero majore emendata non fuerint. Scias namque nostris magistris, & Hibernicis antiquis philosophis, & sapientissimis componendi calculi computariis, Victorium non fuisse receptum, sed magis risu, vel venia dignum quam auctoritate. Idcirco mihi timido peregrino magis, quam sciolo, tuæ dirige fulcrum sententiæ, & (*c*) mature punctum tuæ placibilitatis huic tempestati nos circumdanti compescendo, transmittere non dedigneris; quia

(*a*) *Times*] *forte* Timens.
(*b*) *Eccl.* 9. 4.
(*c*) *Mature*] *MS.* matura.

non mihi satisfacit post tantos quos legi auctores, una istorum sententia Episcoporum dicentium tantum cum Judæis Pascha facere (*a*) non debemus. = Dixit hoc olim & Victor Episcopus; sed nemo Orientalium suum recepit commentum; sed hæc soporans spina (*b*) Dagonis, hoc imbibit (*c*) bubum erroris. Qualis, rogo, hæc frivola, & tam impolita, nullis scilicet Divinæ Scripturæ fulta testimoniis sententia: = cum Judæis Pascha facere non debemus? = Quid ad rem pertinet? Numquid Judæi reprobi Pascha facere credendi sunt nunc, utpote sine templo, extra Jerusalem Christo tunc figurato, ab iis crucifixo? aut numquid ipsorum est recte credendum est 14 Lunæ Pascha; & non potius Dei ipsius instituentis phase esse fatendum est, scientisque solius ad purum, quo mysterio 14 Luna ad transcensum electa est? Quod forte sapientibus, & tui similibus aliquantulum præluceat. Quia hoc opponunt, licet sine auctoritate, Deo improperent, quare non sua præscientia antea tunc præcaverit Judæorum contumaciam, ut si nollet nos cum eis Pascha facere, novem dies azimorum in lege præciperet, ut vel nostræ solemnitatis initium finem solemnitatis eorum non excederet? Nam si 21, aut 22 Pascha celebrandum, a 14 usque ad 22 novem dies computabuntur,

---

(*a*) *Facere*] *Deest hoc verbum in MS.*
(*b*) *Legendum* Draconis *puto.*
(*c*) Bubum] *a græco* Βουβων *abscessus inguinis.*

septem scilicet a Deo præcepti, & duo ab hominibus aucti. Sed si licet hominibus augere per se aliquid divinæ censuræ, interrogo, ne forte videatur contrarium esse illi Deuteronomii sententiæ: = ecce, inquit, verbum, quod tibi do, neque adjicias ad illud, neque auferas ab eo (*a*).

3 Sed hæc magis procaciter, quam humiliter scribens, scio (*b*) turipum præsumptionis difficillimæ mihi nexisse, enavigandum fore irogus (*c*). Nec loci namque, nec ordinis est, ut magnæ tuæ auctoritati aliquid quasi discutiendo irrogetur, & ridiculose te mei (nimirum Petri Cathedram Apostoli, & clavicularii legitime insidentem) occidentales apices de Pascha sollicitent. Sed tu non tam me vilem in hac re, quam multos & defunctos, & viventes, hæc eadem quæ notavi, firmantes magistros, considerare debes, & quasi cum eis te trahere colloquium crede! plenamque me scito licet saltuatim & hyperbolice, chilosum os aperire. Tuum itaque aut excusa, aut damna Victorium, sciens si illum laudaveris, inter te, & supradictum Hieronymum fidei futurum fore negotium, qui nimirum Anatolium laudavit huic contrarium; ita ut qui unum secutus fuerit, alterum recipere non poterit. Tua itaque consideret vigilantia, ut in fide duorum auctorum supradictorum sibi invicem contrariorum, probanda, nulla sit inter

---

(*a*) *Deuteron.* 4. 2.

(*b*) Turipum *censeo scribendum* Turricum.

(*c*) *Irogus*]. *Forte* ignorans.

te, & Hieronymum in sententia promenda dissonantia; ne nobis undique sint angustiæ, ut aut tibi, aut illi consentiamus. Parce in hoc infirmis, ne scandalum diversitatis ostendas. Simpliciter enim ego tibi confiteor, quod contra sancti Hieronymi auctoritatem veniens, apud occidentis Ecclesias hæreticus, seu respuendus erit: ille enim per omnia indubitatam in Scripturis divinis accommodant fidem. Sed hæc de Pascha sufficiant.

4 Ceterum de Episcopis illis, quid judicas, interrogo, qui contra canones ordinantur, idest quæstu: Simoniacos & Giltas auctor pestes scripsistis. Numquid cum illis communicandum est? quia quod gravius est, multi in hac provincia tales esse noscuntur; aut de aliis, qui in Diaconatu violati, postea ad Episcoporum gradum eliguntur? Sunt enim quorum in his novimus conscientias, & cum nostra parvitate id conferentes, certum scire volebant, si sine periculo post hoc possint (*a*) idest, aut post gradum solidis emptum, aut post in Diaconatu adulterium: absconsum tamen dico cum clientelis adulterium: quod apud nostros magistros non minoris censetur esse facinoris. Tertio interrogationis loco responde ad hoc quæso, si non molestum est, quid faciendum est de Monachis ille, qui pro Dei intuitu, & vitæ perfectionis desiderio accensi contra vota venientes, primæ

(*a*) *Possint*]. *Deest aliquid quod sententiam compleat* = *forte* ministrare.

conversionis loca relinquunt, & invitis Abbatibus, fervore Monachorum cogente, aut laxantur, aut ad deserta fugiunt. Vennianus auctor Giltamde his interrogavit, & elegantissime illi rescripsit; sed tamen discendi studioso semper major metus adcrescit.

5 Humilius, & purius hæc omnia, & multo plura, quæ epistolaris brevitas non admittit, per præsentiam interroganda erant, nisi corporis infirmitas, & meorum cura comperegrinorum domi me vinctum (*a*) ad te eundi, ut illam spiritualem vivi frontis venam, vivamque undam scientiæ cœlitus fluentis, ac in æternam vitam salientis haurire (*b*). Et si animum corpus sequeretur, Roma sui iterum rem sustineret contemptus, ut quomodo, docto narrante Hieronymo, legimus, quosdam de ultimis Heulini littoris finibus olim venisse Romam, in (*c*) & mirum dictu, aliud extra Romam quæsisse, ita & ego nunc te, non Romam desiderans, salva sanctorum reverentia cinerum, expeterem; licet enim non me sapientem, sed esse sitientem fateor hoc idem facere si vacaret. Legi librum tuum pastorale regimen continentem stylo brevem, doctrina prolixum, mysteriis refertum, melle dulcius egenti opus esse fateor; mihi idcirco tua sitienti largire, precor opuscula, quæ in

---

(*a*) *Ad te eundi*] *Deest hic aliquid* = *forte* teneret cupidum ad rem.

(*b*) *Haurire*] *forte addendum* possem.

(*c*) *In*, *&*] *Forte* Dein, &.

Ezechielem miro, ut audivi, elaborasti ingenio. Legi Hieronymi sex in illum libros; sed nec medium exposuit. Sed si dignaris aliqua nobis de tuis transmitte relictis in civitatem, extrema scilicet libri exposita transmitte, & cantica canticorum ab illo loco, in quo dicit .... = ibo ad montem mirrhæ, & collem thuris = (*a*) usque in finem; aut aliorum, aut tuis brevis deposco tracta sententiis; & ut totam exponas obscuritatem Zachariæ, absconsam propala, ut ibi occidentalis in his gratias agat cœcitas. Importuna postulo, & magna sciscitor; quis nesciat? Sed & tu magna habens (*b*) quia de parvo minus, & de multo plus bene scis esse fenerandum. Rescribere te persuadeat charitas, exponere non impediat chartæ asperitas, quia æra in errorem fuit, & honor debitus cordi est a me tibi dari; meum fuit provocare, interrogare, rogare; tuum, si gratiis accepta non negare, talentum fenerari, petenti te panem doctrinæ Christo præcipiente dare. Pax tibi, tuisque meæ indulge, quod sic audacter scripsi, rogo, procacitati Beate Papa, & oro ut pro vilissimo peccatore vel semel in tuis sanctis orationibus ad communem Dominum ores. Persuperfluum puto commendari tibi meos, quos Sal-

(*a*) *Canti.* 4. 6.

(*b*) *Habens*] *forte* habes. *At Editor hujus operis censet sensum Scripturæ perbelle intelligi si ante verbum* magna *subintelligatur* es.

vator quasi in suo nomine ambulantes, recipiendos esse decernit; & si, ut audivi a S. (*a*) Candido tuo (*b*), hoc respondere volueris, *temporis antiquitate roborata mutari non posse*, manifeste antiquus error est; sed semper antiquior est veritas, quæ illum reprehendit.

(*a*) *S. idest* Sacerdote.

(*b*) *Quod S. Columbanus in fine hujus epistolæ, de Sacerdote Candido refert non dubium indicium est eam epistolam fuisse exaratam circa annum* 602 *quia circa illud tempus a S. Gregorio Magno missus fuit in Galliam Sacerdos Candidus quæstionis circa tempus celebrandi Pascha tunc effervescentis in illis regionibus componendæ gratia. Vid. Hist. Eccl. Calmet. ad an.* 602.

EPISTOLA III.

scripta circa annum 603.

Ad Patres Synodi cujusdam Gallicanæ supra quæstione Paschæ congregatæ Dominis sanctis, & in Christo Patribus, vel Fratribus Episcopis, Presbiteris, cæterisque Sanctæ Ecclesiæ Ordinibus

Columba peccator salutem in Christo præmitto.

Gratias ago Deo meo, quod mei causa in unum tanti congregati sunt sancti de fidei, & bonorum operum veritate tractaturi, & ut tales decet, per exercitatos sensus ad discretionem boni, & mali, de discutiendis justo judicio judicaturi. Utinam sæpius hoc ageretis; & licet juxta Canones semel aut bis in anno pro tumultuosis hujus ævi dissentionibus semper sic servare vos non vacat, vel quam celerrime quamvis rarius potissimum hoc debuit vos inesse studium, quo negligentes, quique timorem haberent, & studiosi ad majorem provocarentur profectum. Ecce, inquam, Deo gratia, quod vel pro me de Paschate discutiendo occasio vobis sancta effecta est Synodus. Dominus Noster Jesus Christus, ille Princeps Pastorum præstet, ut ad suæ Ecclesiæ utilitatem vestrum prosit consilium; & ipse Deus, qui stare solet = in Synagoga Deorum = (*a*): præsens inspiret corda suorum,

ad suam ex integro voluntatem sequendam ex virtute mandatorum; ut non de solo Paschæ negotio (quod jamdiu ventilatum, ac diu varie a diversis auctoribus judicatum est) tractetis; sed etiam de universis necessariis observationibus canonicis, quæ a multis (quod gravius est) corruptæ sunt: & dum dies judicii propior nunc est, quam tunc, aliquid adhuc districtius Evangelicæ religionis & Apostolicæ traditionis consilium iniretis: si enim Evangelica mandata diligenter inquiratis, non miror, quod in eis aliquantorum moribus contraria inveniantur. Sed sufficiat significasse unumquemque ad sui Redemptoris exemplum, ac veri Pastoris formam fore informandum, qui humilitatem primum prædicans, septemque beatitudines primæ paupertatis spiritus jungens in tantum docuit hominem sua sequi vestigia, ut ad veram octavi diei circumcisionem, justitiam sequendo perveniret; quia beatitudo octava martyrio terminat; eo quod non solum agendo justus, sed etiam pro justitia sustinenda martyr, regni nimirum cœlestis cupidus, aut cum similiter certantibus coronatur.

2 Dum ergo sicut scriptum est: = qui dicit se in Christo credere, debet & ipse ambulare, sicut & Christus ambulavit, = idest, & pauper, & humilis, & veritatem semper cum persecutione hominum prædicans. Et iterum = qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur (a) = . Et quia = sine operibus

(a) *Psalm.* 81. 1. (p. 99)
(a) 1. *Joan.* 2. 6.

mortua est in semetipsa (*a*): & Domino fatuis sola fide contentis respondet: = quia non novi vos = (*b*): & bene credentibus, & *Domine Domine* (*c*) dicentibus promisit, quod non intrabunt in regnum cœlorum. Et dum non possunt vel sui esse discipuli, vel digni se qui non renuntiaverint omnibus, quæ possident, unusquisque se consideret; & si hæc fixe complevit, aut sustinuit, ne alienus sit a discipulis Domini Nostri Jesu Christi, quia non debet degener esse filius, & discipulus magistro non debet contraria prædicare: = qui enim non intret per januam in ovile ovium, ille fur est, & latro = (*d*): & qui fugit castigandi, & vitiosis resistendi laborem, mercenarius est, non filius semper in Ecclesia mansurus. Hæc idcirco breviter tetigi, ut si volueritis, nos quasi inferiores, vos Patres docere hanc vocem veri Pastoris, & in opere, & in ore habeatis, quam suæ agnoscunt oves: = Non enim audiunt vocem alienorum, sed fugiunt ab eo = (*e*): cujus vocem non agnoscunt, quæ nisi actualis sit, voci veri non concordat pastoris. Nec poterit sermo efficaciter penetrare animos disciplinatorum ab ore prolatus mercenarii, hoc signum habens, quod ipse

(*a*) 2. *Timot.* 3. 12.
(*b*) *Jacob.* 2. 17. 20. 26.
(*c*) *Mat.* 7. 23.
(*d*) *Ibid.* 21.
(*e*) *Joan.* 10. 1.

primus non audit, quod ab eo non auditur. Et quod prior actibus contempsit magister nudo non potest tradere verbo ad conservandi exemplum.

3 Simul ergo omnes, sive Clerici, sive Monachi istos primum Canones veros, ac singulares Domini Nostri Jesu Christi similiter compleamus, & sic postea tumore superbiæ deposito, unum in reliquis scribere. Si omnes humiles simus, & pauperes pro Christo voluntarii = qui pro nobis pauper factus est, cum dives esset = (*a*), postea per humilitatem de terra vitiorum, ac per voluntariam Evangelicæ admonitionis paupertatem diversis cupiditatibus depositis, curisque mortalibus detrusis, velut amputatis diversitatis, ac discordiæ causis, omnes filii Dei veram pacem, & integram charitatem per morum similitudinem, & unius voluntatis æqualitatem inter se invicem habebunt. Multum namque nocuit, nocetque Ecclesiæ paci morum diversitas, & varietas traditionum; sed tamen si, ut dixi, venena superbiæ, & invidiæ, vanægloriæque per Salvatoris Nostri præceptum ad exemplum dicentis: = discite a me quia mitis sum, & humilis corde = (*b*) & reliqua humilitatis veræ exercitiis curare primum festinemus, sine ullo deinceps scandalo, omnes perfecti, odio deleti (*c*), sicut discipuli Domini Nostri Jesu Christi, nos invicem ex toto corde diligemus. Et si

(*a*) 2. *Cor.* 8. 9.
(*b*) *Math.* 11. 29.
(*c*) *Deleti*] *forte* Deleto.

aliqua sit traditionum diversitas, sicut & de Paschate, dum non possunt humiles contendere, neque talem consuetudinem habet Ecclesia (*a*), dum cito veriora cognoscent, qui eodem proposito, eodemque desiderio veritatis agnoscendæ similiter quærunt, quod rectius sequantur; quando nemo vincitur nisi error, & quando nullus in se, sed in Domino gloriatur, quæramus itaque simul quæso vos, o amatissimi Patres, ac Fratres, & videamus qualis verior sit traditio, vestra an fratrum vestrorum in Occidente. Omnes enim Ecclesiæ totius Occidentis (sicut in tomo responsionis meæ, quem vobis nunc misi, licet ante triennium scriptum, indicavi) non respiciunt (*b*) fieri debere Resurrectionem ante Passionem, idest ante æquinoctium, Pascha, & 20 Lunam non excedunt, ne sine auctoritate veteris Testamenti Sacramentum novi Testamenti agant. Sed hæc alias, alioquin quid quidam illi sentiunt de Pascha sive Papæ per tres tomos innotui, & adhuc S. Fratri vestro Arigio brevi libello hoc idem scribere præsumpsi.

4 Unum itaque deposco a vestra Sanctitate, ut cum pace & charitate meam comportetis insipientiam, ac superbam, ut ajunt quidam, scribendi præsumptionem, quam necessitas extorsit, non vanitas, ut ipsa probat vilitas (*c*); & quia hujus diversitatis auctor non sim, ac

---

(*a*) *Cor.* 11. 16.
(*b*) *Respiciunt*] *an* recipiunt?
(*c*) *Vilitas*] *an* utilitas?

pro Christo Salvatore communi Domino, ac Deo in has terras peregrinus processerim, deprecor vos per communem Dominum, & per eum = qui judicaturus est vivos, & mortuos = (*a*) adjuro, si mereamini ab eo agnosci, qui multis dicet = : Amen dico vobis, quia numquam novi vos = (*b*) ut mihi liceat cum vestra pace, & charitate in his sylvis silere, & vivere juxta ossa nostrorum fratrum 17 defunctorum, sicut usque nunc licuit nobis inter vos vixisse 12 annis, ut pro vobis sicut usque nunc fecimus, oremus, ut debemus. Capiat nos simul, oro, Gallia, quos capiet regnum cœlorum si boni simus meriti. Unum enim regnum habemus promissum, & unam spem vocationis in Christo = cum quo conregnabimus = (*c*), si tamen prius heic cum eo patiamur, ut & simul cum eo glorificamur. Ego scio, quod multis, superflua videbitur hæc mea loquacitas; sed melius judicavi, ut & vos sciretis, quæ nos & heic tractamus, & cogitamus inter nos. Hi sunt enim nostri Canones, Dominica, & Apostolica mandata: In (*d*) fides nostra est: hæc arma, scutum & gladium: hæc apologia: hæc nos moverunt de patria: hæc & heic servare

(*a*) 2 *Tim.* 2. 11. 12.
(*b*) *Ibid. vers.* 14.
(*c*) 2 *Cor.* 12. 16.
(*d*) *In fid.*] *vox* in *importuno. Legendum arbitror* hæc *ut sequentia docent.*

contendimus licet tepide; in his usque ad mortem perseverare, & oramus, & optamus, sicut & seniores nostros facere conspexi mus.

5 Vos vero Patres sancti videte quid faciatis ad istos veteranos pauperes, & peregrinos senes: ut ego arbitror, melius vobis erit illos confortare, quam conturbare. Ego autem ad vos ire non ausus sum, ne forte contenderem præsens contra Apostoli dictum dicentis: = noli verbis contendere = (*a*). Et iterum = : siquis contentiosus est, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei = (*b*), sed confiteor conscientiæ meæ secreta, quod plus credo traditioni patriæ meæ juxta Do..... & calculum 84 annorum, & Anatolium, ab Eusebio Ecclesiasticæ historiæ auctore Episcopo, & sancto catalogi scriptore Hieronymo, laudatum, Pascha celebrare, quam juxta Victorium nuper dubie scribentem, & ubi necesse erat, nihil definientem, ut ipse in suo testatus prologo: qui post tempora D. Martini, & D. Hieronymi, & Papæ Damasi, post centum, & tres annos sub Hilaro scripsit. Vos vero eligite ipsi, quem sequi malletis, & cui melius credatis juxta illud Apostoli = : omnia probate, quod bonum est, tenete = (*c*). Absit, ut ego contra vos contendam congrediendum, ut gaudeant inimici no-

---

(*a*) 2. *Timoth.* 2. 14.
(*b*) 1. *ad Cor.* 11. 16.
(*c*) 1. *ad Tessalon.* 5. 21.

stri de nostra christianorum contentione, Judæi scilicet, aut Hæretici, sive Pagani gentiles. Absit sane, absit; alioquin aliter (*d*) nos potest convenire, ut aut = unusquisque, in quo vocatus est, in eo permaneat = (*a*) apud Dominum, si utraque bona est traditio: aut cum pace, & humilitate sine ulla contentione libri legantur utrinque, & quæ plus veteri, & novo Testamento concordant sine ullius invidia serventur. Nam si ex Deo est, ut me hinc de loco deserti, quem pro Domino meo Jesu Christo de transmare expetivi propellatis, meum erit illud Propheticum dicere = : si propter me hæc tempestas est super vos, tollite me, & mittite me in mare, ut commotio hæc quiescat a vobis = (*b*). Vestrum tamen prius sit more illorum Nautarum naufragum conari eripere visceribus pietatis, & ad terram navem trahere, sicut illi licet Etnici fecerunt scriptura narrante; = & conabantur viri redire (inquit) ad terram, & non poterant, quia mare ibat, & exurgebat magis fluctus = (*c*). Postremo in calce dicti, licet præsumptuose, suggero, ut quia in via hujus seculi spatiosa, lata, & multi ambulantes currunt ad computa (*d*) arcta, si aliqui pauci inveniuntur, qui per angustam portam,

---

(*a*) 1 *ad Cor.* 7. 20.
(*b*) *Jonas* 1. 12.
(*c*) *Ibidem* 13.
(*d*) *Computa*] *rectius* compita.

& arctam, quæ ducit ad vitam, juxta præceptum Domini gradiantur, potius a vobis ad vitam transmittantur, quam prohibeantur, ne forte & vos cum Pharisæis sermo Domini sugillet dicentis: = Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, quia clauditis regnum cœlorum ante homines, & nec vos intratis, nec sinitis introeuntes intrare (*a*).

6 Sed dicet aliquis: numquid nos non intramus in regnum cœlorum? Quare non potestis juxta gratiam Domini = (*b*) si efficiamini sicut parvuli = (*c*) humiles scilicet & casti = simplices, & innocentes in malo, prudentes tamen in bono = (*d*) placabiles, & iram in corde non tenentes? Sed complere hæc omnia mulieres sæpe videntes, & circa mundi facultates sæpius rixantes, & irascentes difficillime possunt. Idcirco nostri semel mundo renunciantes, & causas vitiorum, ac fomites jurgiorum in primis amputantes, facilius nudos, quam divites sermonem Domini posse complere arbitrantur. Ante istas etenim quatuor res regnum cœlorum non intratur, sicut & Hieronymus trium testis est, & quarti Basilius, qui juxta Evangelici vim dicti mores exponunt infantium. Infans enim humilis est, non læsus meminit, non mulierem

(*a*) *Math.* 7. 13. 14.
(*b*) *Math.* 23. 13.
(*c*) *Math.* 18. 3.
(*d*) *Ad Rom.* 18. 19.

videns concupiſcit, non aliud ore, aliud corde habet. Quæ ſicut dixi, melius ſervabit vacans, & vivens quod Deus ipſe ſit Dominus quem diverſa videns, & audiens. Nullus detrahat ſilentii bonis; niſi enim tepeſcant, ſecreti melius vivunt, quam publici, excepta auſteriore adhuc vita, quæ (*a*) majorem licet mercedem. Ubi enim durior pugna, ibi glorioſior invenitur corona. Ipſi ergo non credunt bonis ſecretis (ut ſanctus ait Gregorius) qui publica mala non devitant. Inde S. Hieronymus hæc ſciens juſſit Epiſcopos imitari Apoſtolos; Monachos vero docuit ſequi Patres perfectos. Alia enim ſunt, & alia Clericorum, & Monachorum documenta, & longe ab invicem ſeparata. Unuſquiſque quod arripuit, ſervet, ſed toti Evangelium, & utrique ac ſi unius corporis membra una conſonantia Chriſtum omnium caput ſequantur per ſua propria mandata, quæ ſunt ab eo oſtenſa in pace & charitate perfecta eſſe. Quæ duo perfici perfecte non poſſunt niſi a veris humilibus, & ab unanimiter ſpiritualibus Chriſti mandata complentibus, Domino ipſo teſtante: = ſi diligitis me, mandata mea ſervate = (*b*): = hoc eſt mandatum meum ut diligatis invicem ſicut & ego dilexi vos = (*c*): in hoc enim

(*a*) *Licet*] *Lege* Allicit.
(*b*) *Joan.* 14. 15.
(*c*) *Joan.* 15. 12.

scient omnes, quia mei discipuli estis, si vos invicem diligatis = (*a*). Tunc ergo potest certa esse unio animorum, & pax, & charitas per Spiritum Sanctum diffusa visceribus credentium, quando similiter mandata divina complere omnes desiderant: nam quanta sit dissimilitudinis in actualibus studiis mensura, tanta erit pacis & charitatis inter imperfectos fictura. Ut ergo in charitate non ficta nos invicem habemus Domini Nostri Jesu Christi præcepta diligenter consideremus, & intellecta complere festinemus, ut per suam doctrinam uno impetu fervoris nimii tota ad cœlestia festinet Ecclesia. Præstet hoc nobis sua gratuita gratia, ut omnes mundum horreamus, & illum solum amemus, illumque cum Patre, & Spiritu S. desideremus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

De cætero Patres orate pro nobis sicut & nos facimus, viles licet pro vobis; & nolite nos a vobis alienos reputare, unius enim sumus corporis commembra, sive Galli, sive Britanni, sive Iberi, sive quæque gentes. Ideo gaudeamus omnes gentes = in cognitione fidei, & agnitione filii Dei, & festinemus omnes occurrere in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Jesu Christi = (*b*), in quo nos invicem amemus, invicem laudemus, invicem emendemus, invicem visitemus, invicem oremus, ut cum eo regnemus invicem, & exultemus. Date quæso

---

(*a*) *Joan.* 13. 35.
(*b*) *Ad Ephes.* 4. 13.

veniam meæ loquacitati, ac procacitati supra vires laboranti, patientissimi atque sanctissimi Patres quique & Fratres.

Nota Editoris hujus Operis.

Cum jam abunde in lib. 1 Pop. 6 demonstratus sit primus S. Columbani in Italiam descensus circa an. 595, videlicet post 10 circiter annos incolatus ejusdem in Monasterio Luxoviensi, quod ipse fundaverat circa an. 584. (vid. num. 113. lib. 1); clare constat hasce duas epistolas fuisse scriptas duobus annis a regressu Sancti Columbani ab Italia in Galliam, nempe an. 602 vel initio sequentis 603, ut indicant verba : = *Licuit nobis inter vos vixisse 12 annis.* = Vid. lib. 1. num. 114 & seq.

EPISTOLA IV.

Ad Bonifacium IV. Domino Sancto
Et in Christo Apostolico Patri Papæ Columba
peccator in Christo salutem
circa annum 608.

1. Jamdiu omnes Sedi Apostolicæ Præsidentes dulcissimos omnibus Præsules fidelibus, ac merito Apostolici honoris Reverendissimos Patres visitare spiritu, & consolari cupiens, nunc usque votis pro diversis hujus ævi frigoribus, & tumultuosis gentium seditionibus interjacentium, ac si marina trabe interclusus, satisfacere non potui insuavi scilicet, intransmeabilique non tam Thetis visibilis, quam intelligibilis dorso, quod optime nostis, nobis opposito. Idcirco semel & bis Satanas impedivit portitores nostrorum ad bonæ memoriæ Papam conscriptorum Gregorium olim apicum in subjectis positorum, qui tibi quoque offerendi, discutiendique a nostra transmittuntur vilitate, non tam superba, ut per verba demonstratur, diabolica præsumptione, quam nostræ regionis ritus observantiæ (*a*), quæ calcarent veræ computationis necessaria probatione, dum non eosdem terminos scandunt libri nostræ Provinciæ, & istorum liber Gallorum, qui a nostris viris non recipiatur per duo loca magistris, sicut in epistolis nostræ parvitatis, quantum potuimus ad supradictum Beatum Papam, licet præsum-

---

(*a*) *Observantiæ*) *forte* observantia.

ptuose, indicare pro viribus studuimus. Itaque ne si eadem iterarem ad te quoque scribendo fastidium potius generarem, quam ingenium probare utrorumque auctorum tibi, ut decet, reservare, cum salutationum condignis officiis preces tantum ad te per Dominum nostrum Jesum Christum, & Spiritum S., & per unitatem fidei nostræ, quæ invicem est, qua unum *Patrem* nostrum qui est in cœlis, *ex quo omnia*, & unum Redemptorem nostrum Filium Dei, *per quem omnia*, & unum Spiritum S. *in quo omnia* (*a*), corde credimus, & ore confitemur unum Dominum esse in Trinitate, & Trinitatem in Unitate, unamquamque scilicet personam plenum Dominum, & totas tres personas unum Dominum fundimus, ut nobis peregrinis laborantibus tuæ piæ sententiæ præstes solatium, quo ritum Paschæ sicut accepimus a majoribus, observare per tuum possimus judicium in nostra peregrinatione. Constat enim nos in nostra esse patria dum nullas istorum suscipimus regulas Gallorum, sed in desertis sedentes, nulli molesti, cum nostrorum regulis manemus seniorum, pro quibus defendendis, sive ad vos, ut dixi, Apostolicos Patres, sive ad istos nostros vicinos fratres, nostros in Christo Patres scripsimus istas, quas hæc cartula tibi commendat epistolas, ut (*b*) quia dum meritis satisfacere non potuimus, utpote tumultuan-

(*a*) 1. *ad Cor. & ad Rom.* 2. 36.
(*b*) *Ut quia dum*) *alias &* quandoquidem.

tibus potius quam ratiocinantibus; vestræ mata (*a*) punctum auctoritatis postulamus, cum (*b*) judicio inter justos possimus vivere cum Ecclesiæ pace unitatis sicut sancti Patres, Polycarpus scilicet, & Papa Anicetus sine scandalo fidei, immo cum integra charitate separantes, unusquisque quod accipit (*c*) servans, & in quo vocatus est, permanens, docuerunt. Vale dulcissime in Christo Papa, memor nostri in sanctis orationibus juxta Sanctorum cineres, & in piissimis sanctionibus juxta Constantinopolitanæ Synodi 150. auctores Ecclesias Dei in barbaris gentibus constitutas, suis vivere legibus sicut edoctas a Patribus judicantes.

(*a*) *Mata*) *lege* maturæ.
(*b*) *Cum jud.*) *forte* ut cum judicio.
(*c*) *Accipit*) *lege* accepit.

Ad Diſcipulos & Monachos ſuos.
Dulciſſimis ſuis Filiis, diſcentibuſque clariſſimis, Fratribus frugalibus, cunctis ſimul Monachis ſuis, Columba peccator in Chriſto ſalutem mittit.
circa annum 610.

1. Pax vobis sicut Dominus optans, dixit Discipulis suis, = sit & salus & sempiterna charitas (*a*). = Hæc tria tribuat vobis Trinitas cum eo, & inter vos custodiat cum voto meo. Studii mei magnitudinem erga salutis vestræ intuitum solus novit, quid dedit, & desiderium meum erga doctrinæ vestræ profectum; sed quia juxta sermonem Domini orta est tribulatio, & persecutio propter Verbum, nulla nunc alia admonitio vobis congruit, nisi ut caveatis, ne sitis terra illa petrosa, quæ semina non potest sui tenuitate cespitis, ac cepta nutrire, ne & de vobis dicat Dominus: = orta autem tribulatione, & persecutione propter Verbum, continuo scandalizantur = (*b*). Nos ipsi scimus, quod cum gaudio, & fervore suscepimus (*c*) verbum Domini: caveamus nunc ne simus temporales (*d*). = Patientia nobis necessaria est, ut probatio fidei

(*a*) *Joan.* 20. 19. 22.
(*b*) *Math.* 13. 21.
(*c*) *Suscepimus*) *MS.* suscipimus.
(*d*) *Marc.* 4. 17.

nostræ (sicut scriptum est) sit prætiosior auro = (*a*). Scitote quod (*b*) circa caduca contentio est, circa regnum cœlorum est: non est novum pugna sit & contentio, circa regnum. Neque speretis, quod homines per se vos persequantur. Dæmones sunt in his, qui invident bonis vestris; contra quos arma Dei arripite, quæ demonstrat Apostolus, & viam facite in cælum, jugulatis illis orationum ferventium ac si quibusdam sagittis. Quidquid enim cum fide, & unanimitate oraveritis, dabitur vobis: sed videte, ut unum cor, & anima una sitis, ut mercede præsenti accipiatis quidquid salutiferum petieritis a Patre Domini nostri Jesu Christi, nostroque communi omnium Patre, juxta promissum Domini nostri dicentis: = si convenerint duo ex vobis super terra de omni re quamcumque petierint, fiet eis a Patre meo, qui in cælis est = (*c*). Alioqui si non unum velle, & unum nolle habetis, melius est, ut non simul habitetis. Ideo mando ego vobis, ut omnes qui mihi ex corde volunt consentire, & sensum agnoscunt meum, & amant, sint cum vero sequace me *Attala*, qui aut sit ibi (*d*), aut post me velit venire, suæ sit electionis: suo enim sensui animarum vestrarum periculum vos illi obedite. Sed

---

(*a*) *Heb.* 10. 36.
(*b*) *Circa*) *leg.* non circa.
(*c*) *Math.* 18. 19.
(*d*) *Autsit-autpost*) *pro* aut, *forte utrobique legend.* an.

si ille venire voluerit, *Valdolenus* sit præpositus, quia cito Deo auxiliante poterit intelligere certum sed interim cavete, ne sit inter vos, qui unum votum habeat inter vos, quicumque ille fuerit: plus enim nobis nocuerunt, qui apud nos unanimes non fuerunt.

2. Tu scis, amantissime Attala, qui sensui tuo onerosi sint; depone continuo, tantum cum pace deponas, & cum regulæ unitate, tantum *Libranum* onora, & semper *Valdolenum* tene, si illic sit cum congregatione, bene illi Deus faciat, humilis fiat, & meum illi da osculum, quod tunc festinans non habuit. Tu vero indolis imbuendæ scis diu votum meum; si videris illic profectum animarum, sta ibi; si videris pericula, veni inde: pericula autem dico, discordiæ pericula; timeo enim ne & illic propter Pascha sit discordia, ne forte, diabolo insidiante, vos alienare velint, si cum eis pacem non teneatis: infirmius enim nunc sine me ibi stare videmini. Idcirco cauti estote, considerantes tempus, quo sanam non sustinent doctrinam. Vos ipsos docete, & qui velint audire; tantum inter vos non sit, qui unum non sit. Paci enim maxime provide, sollicitus semper = servare unitatem spiritus in vinculo pacis = (*a*). Quid enim prodest habere corpus, & non habere cor? Fractus sum, fateor, hac causa, dum volui totos adjuvare, qui = (*b*) cum loquebar illis, impugna-

(*a*) *Ephes.* 4. 3.
(*b*) *Psalm.* 130. 7.

bant me gratis: = & dum omnibus credidi pene factus sum stultus. Ideo tu prudentior esto: nolo subeas tantum onus, sub quo ego sudavi: scis jam guttulæ, seu meæ scientiæ parvitatem: didicisti omnia omnibus convenire monita; quia mores diversi sunt, & qualitates hominum longe distant inter se. Sed quid facio? Jam te ad laborem illum immensum provocabo, quod ego fugio ipse: si aperuero doctrinæ diversitatem, temperabo, ergo diversus esto, & multiplex ad curam eorum, qui tibi obedierint cum fide & amore; sed tu & ipsum eorum time amorem, quia tibi periculosus erit.

3. Sed angustiæ undique sunt, carissime; periculum si oderint, periculum si amaverint. Scito utraque vera esse, inde vel odire, vel amare, in odio pax, in amore integritas perit. Tene igitur te ad unius desiderii impetum, quo meum scis cor desiderare. Scis me amare multorum salutem, & secretum mihimetipsi; unum pro profectu Domini, idest, Ecclesiæ ejus; alterum pro ipsius desiderio: sed hæc vota sunt potius in me, quam acta; in te vero sint perfecta oro, quia me absente, utraque potes vel ex parte cognoscere: non jubens tamen scribo: scito igitur meum ad totos jussum ut quia diversa sensi multorum vota ad firmitatem regulæ retinendam, ad radicem ramos ligavi, qui sui fragilitate a mea parva declinaverint (*a*) firmitate, idest, a

(*a*) *Declinaverint*) Declinaverunt.

doctrinæ recesserunt veritate. Qui enim sensum meum servaverint, sic Deo serviant, eligentes semper sibi sapientiores & religiosiores, si tamen humiles sint, & misericordes. Quicumque sint rebelles, foras exeant: quicumque sint obedientes ipsi fiant hæredes. Hæc tu observa; & quicumque mei sunt ex integro, & propter unitatem, & humilitatem quamvis multi, Christo vos dilatante, & multiplicante, sitis ad eum, qui juxta altare, quod S. *Ajdus* Episcopus benedixit, Deo servierit, omnes aspiciant. Idcirco & tu, si me istorum persecutio ......

4. Hæc scripsi propter incertos exitus rerum. Mei voti fuit gentes visitare, & evangelium eis a nobis prædicari; sed fel modo (*a*) referente eorum teporem pene meum tulit inde animum. Lacrymosam tibi volui scribere epistolam; quia (*b*) scio cor tuum idcirco necessariis tantum allegatis, duris & ipsis arduisque altero stylo usus sum mallens obturare, quam provocare lacrymas. Foris itaque actus est sermo mitis, intus inclusus est dolor. En (*c*) promunt lacrymæ: sed melius est obturare fontem; non enim fortis militis est in bello plorare. Non est hoc novum, quod nobis contigit: hoc maxime quotidie prædicebamus. Quidam philosophus olim sapientior cæteris, eo quod contra omnium opinionem unum Deum esse dixerit, in carcerem trusus

(*a*) *Referente*) *lege* referendo.
(*b*) *Quia*) *leg.* sed quia.
(*c*) *Promunt*) *lege* promuntur.

est. Evangelia plena sunt de hac causa, & inde sunt maxime conscripta: hæc est enim veritas Evangelii, ut vere Christi crucifixi discipuli eum sequantur cum Duce. Grande exemplum ostensum est, grande sacramentum declaratum est: Dei filius voluntarius (= oblatus est enim, quia ipse voluit = (*a*)) crucem ascendit, ut reus = relinquens nobis (ut scriptum est) exemplum, ut sequamur vestigia ejus = (*b*). Beatus igitur est, qui hujus passionis, & istius confusionis fit particeps. Inest enim aliquid admirabile celatum: = Quod enim stultum Dei est, sapientius hominibus; & quod infirmum Dei est fortius hominibus est = (*c*). Mirum in modum cernitur in stultitia sapientia innumerabilis, & in infirmitate fortitudo incomparabilis. Ergo ibi absconsa sunt omnia desiderabilia refrigeria, salutis mysteria; sed dura sunt, ut pretiosa sint; obscura sunt, ut paucis sint digna; paucis vero digna, quia nimis mira sunt. Itaque patienter sustineamus omnia adversa pro veritate, ut simus participes Domini passionum: = si enim compatiamur, conregnabimus = (*d*). Quid his adjiciendum est, nisi perseverantia? = qui, enim, perseveraverit usque in finem, hic salvus erit = (*e*). In fine enim judicium consistit, & in exitu laus canitur.

(*a*) *Is.* 53. 7.
(*b*) 1. *Pet.* 2. 21.
(*c*) 1. *Cor.* 1. 25.
(*d*) 2. *ad Rom.* 2. 12.
(*e*) *Math.* 10. 12.

Sed ut sit perseverans, oret jugiter quisque auxilium Dei cum omni mentis humilitate: = non enim, inquit, volentis, neque currentis, sed Dei miserentis est = (*a*): quia major, & = melior est Dei misericordia super vita = (*b*), quamvis bona hominis; non enim digni sunt misericordia nisi qui se miseros confitentur coram Deo, & indignos se sentiunt salute per se, nisi sola Domini misericordia de tantis periculis eripiantur. Qui licet bonorum conscii sibi sint operum, tamen Dei judicia timentes, & multa perpetrasse injusta gementes, in Dei solius pietatem humiliter confidunt: quorum timor perfectus plus placat, quo plus humilitati studet: = beneplacitum enim Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia ejus = (*c*).

5. Nullum itaque salvabit dextera sua, juxta verbum Domini ad Job (quo justificationem illius quibusdam potentiæ experimentis derisit, dicens: = & tunc confitebor, quod salvare te poterit dextera tua = (*d*), nisi qui humiliter suam possibilitatem, & ipsam datam exercuerit, cum timore, & tremore Dei, orans frequenter: = ne projicias me a facie tua = (*e*), & = ne repellas me a mandatis tuis = (*f*): quia sæpe, ut

---

(*a*) *Rom.* 9. 16.
(*b*) *Psal.* 62. 4.
(*c*) *Psal.* 146. 11.
(*d*) *Job.* 40. 9.
(*e*) *Psal.* 50. 13.
(*f*) *Psal.* 118. 10.

ait quidam, magnitudo virtutis quibusdam fuit occasio perditionis: qui nimirum ex quo pulchriores sunt virtutibus ab humilitatis gradu descendunt. Inde scriptum est: = quo pulchrior es, descende, surge, & dormi cum incircumcisis = (*a*), ac si aliis verbis animæ diceret superbæ: quia tua sanctitate te elevasti in superbiam, descende inde modo, & esto inter peccatores computanda, quia nihil apud me est, quod cum superbia efficitur. Angusta, vides, porta est, & paucis degressa perfectionis via, quæ a læva vitia, a dextera vanitatis, & superbiæ mala declinat. Gradiendum igitur est via regia ad civitatem Dei viventis, per afflictionem carnis, & contritionem cordis; per corporis laborem, & spiritus humiliationem, per studium nostrum, officii rem legitimi, non meriti dignitatem, &, quod his majus est, per Christi gratiam, fidem, spem, & charitatem. Multa cerne pericula; cognosce caussam belli, gloriæ magnitudinem, fortem non nescias hostem, & libertatem in medio arbitrii portam hostibus intellige apertam ab Aquilone: ideo & Jerusalem ab Aquilone aperitur; inde illa parte observat in Aquilone inimicus habitans. Inde scriptum est: = ab Aquilone exardescunt mala super omnem terram = (*b*). Si tollis hostem, tollis & pugnam; si tollis pugnam, tollis & coronam; si hæc sint,

---

(*a*) *Ezech.* 32. 19.
(*b*) *Jer.* 1. 14.

ubi fuerint, virtus, vigilantia, fervor, patientia, fidelitas, sapientia, stabilitas, prudentia sint, necesse est, si non, strages. Et ut inferam; si tollis libertatem, tollis dignitatem.

6. Ecce quibus circumdamur diversitatibus, & quibus circumducimur; ac si vortigum (*a*) fragoribus, carissime discens, exceptis, quæ intrinsecus latent, & intra nosmetipsos quotidie militant contra nos. Ideo in tantis periculis velle & currere, licet tuum, non est tuum: non enim sufficit infirmitas humana inter tantas contrarietates pervenire ad quod vult, nisi misericordia Domini, & velle faciat vota gaudentis compleri, & currere prosperitate, lapsus & offendicula, casusque contrarios evadente, cursus inoffense finiri. Quapropter mentis humilitas meriti est caussa; sine auxilio enim non potest adjuvari: non meretur superbus, induratur derelictus; ingratus non orans, indevotus est servus. Piger flagellatur in vita; contemnitur famulatio; desperatus etiam fastidio dignus viris esse minime reputatur. Quid ergo dicemus ad hæc, o nos miseri, qui antequam malis carere meremur, bonis nobis blandimur, & ante vitiorum depositionem, perfectionem habere speramus. Totum scire cupimus, totum facere quod scimus, piget, sperantes dicta pro factis rependere. Forsan hoc heic, nam illic non posse manifestum est ante Dominum, quia ibi non qui dixerit, sed qui fecerit, salvus erit.

(*a*) *Vortigum*) *alias* vorticum.

7. Nunc mihi scribenti nuncius supervenit, narrans mihi navem parari, qua invitus vehar in meam regionem; sed si fugere, nullus vetat custos: nam hoc videntur velle, ut ego fugiam. Si in mare projiciar more Jonæ, qui & ipse in Hæbreo *Columba* dicitur, orate ut vice Ceti sit quidam felici revocans remigio, tutus celator, qui Jonam vestrum terræ reddat optatæ. Sed jam nunc finem epistola *pergaminæ* (*a*) sumere cogitur, licet materiæ magnitudine protendi longius compellitur (*b*): amor non tenet ordinem, inde missa confusa est. Totum dicere volui in brevi, totum non potui. Quæ volui scribere, nolui pro diversitate voluntatum. Voluntas mea forte lenocinio non caret; fiat voluntas Dei per omnia: ille si voluerit, votum scit meum. Vos videte conscientias vestras, si puriores, & sanctiores sunt me absente, nolite me quærere per amorem, sed per necessitatem tantum. Non sitis occasione hac destitutores, neque hac separatione libertatem quæratis, quæ vos in servitutem vitiorum redigat. Meus est qui amat unitatem; non est meus, qui separat: = qui enim non congregat, ait Dominus meus, dispergit = (*c*). Alioquin si videatis perfectionem plus a vobis elongari, quam ante, & me sors a vobis separaverit, & non sufficiat *Attala* ad gubernatio-

---

(*a*) *Pergaminæ*) pergamenæ.
(*b*) *Compellitur*) *alias* compellatur.
(*c*) *Luc.* 11. 23.

nem vestram, quia fratres vestri in vicinia heic Brittonum sunt; vos totos insimul adunate in una parte, quæ melior sit, quo facilius contra vitia, & insidias diaboli dimicetis: & quem toti elegeritis, interim vobis præsit: quia si mihi liberum sit, Deo volente, pertinebit mihi de vobis. Si vero vobis placent loca, & Deus illic vobiscum ædificat = crescite ibi benedictione in mille millia = (*a*), orate pro me viscera mea, ut Deo vivam.

(*a*) *Gen.* 24. 60.

EPISTOLA VI

Ad Bonifacium Papam IV.

Pulcherrimo omnium totius Europæ Ecclesiarum Capiti, Papæ prædulci, præcelso Præsuli, Pastorum Pastori, Reverendiss. Speculatori: humillimus celsissimo, maximo, agrestis urbano, micrologus eloquentissimo, extremus primo, peregrinus indigenæ, pauperculus præpotenti [mirum dictu! nova res] rara avis scribere audet Bonifacio Patri Palumbus circa annum 613.

1. Quis poterit glaber audire? quis non statim dicat? quis est iste garrulus, præsumptuosus, qui non rogatus talia scribere audet? quis talionis intentor non confestim in illud antiquum probrosum erumpat elogium, quo Moysi Hebræus ille, qui faciebat injuriam fratri suo, respondit: = Quis te constituit Principem, aut judicem super nos? = (*a*) cui ego prior respondeo, non esse præsumptionem, ubi constat esse necessitatem ad Ecclesiæ ædificationem; & si in persona cavillatur, non quis dico, sed quid dico, consideret. Quid enim tacebit peregrinus Christianus, quod jamdiu declamat vicinus Arianus? = Meliora namque sunt vulnera amici, quam fraudulenta oscula inimici = (*b*). Alii detrahunt læti in secreto; ego

---

(*a*) *Exod.* 2. 14.
(*b*) *Prov.* 27. 6.

tristis ac dolens arguam in publico; sed schismatis noxii mala, non impiorum pacificorum bona. Non igitur pro vanitate, aut procacitate scribere vilissimæ qualitatis homunculus tam præcelsis viris præsumo: dolor enim potius me, quam elatio compellit vobis indicare, humillima, ut decet, suggestione, quod nomen Dei per vos contendentes utrimque blasphematur inter gentes.

2. Doleo enim, fateor, de infamia Cathedræ S. Petri: scio tamen super me esse negotium, & quod prima fronte sub prunas, ut dicitur, faciem ponam, sed quid mihi facies coram hominibus, ubi zelus (a) fidei prodi necesse est. Coram Deo & Angelis non confundar, laus est pro Deo coram hominibus confundi; si exaudiar, commune lucrum erit: si despiciar, mea merces erit. Ego enim, ut discipulus, ut amicus, ut pedissequus vester, non ut alienus loquar; ideo libere eloquar nostris utpote magistris ac spiritualis navis gubernatoribus, ac misticis proverbiis dicens: vigilate, quia mare procellosum est, & flagris exasperatur feralibus, quia non sola minax unda, quæ etiam permota pontum semper (b) cautis spumosis concavæ vorticibus, hiperbolice licet de longe turgescens extollitur, & ante se calabra sulcatis octo millibus trudit, sed tempestas totius elementi, nimirum undique consurgentis, & undique commoti, misticæ navis

---

(a) *Zelus*) *forte* zelum.
(b) *Semper*) *forte* super.

naufragium intendat, ideo audeo timidus nauta clamare = vigilate, quia aqua jam intravit in Ecclesiæ navem, & navis periclitatur. Nos enim SS. Petri & Pauli, & omnium discipulorum divinum canonem Spiritu S. (*a*) scribentium, discipuli sumus, toti Hiberi, ultimi habitatores mundi, nihil extra Evangelicam, & Apostolicam doctrinam recipientes: nullus Hæreticus, nullus Judæus, nullus Schismaticus fuit, sed fides catholica, sicut a vobis primum SS. scilicet Apostolorum successoribus, tradita est, inconcussa tenetur. Qua fiducia roboratus ausus sum, ac si stimulatus suscitare vos contra eos, qui blasphemant tuas, & Hæreticorum receptores clamant, ac Schismaticos vocant; ut gloriatio mea, qua pro vobis fidus illis respondens locutus sum, non sit inanis, & illi confundantur, non nos. Ego enim pro vobis promisi, quod nullum Hæreticum Ecclesia Romana defendat contra catholicam fidem, sicut discipulos ita decet sentire de magistro. Idcirco libenti animo, & piis auribus necessariæ insinuationem præsumptionis meæ suscipite: quidquid enim dixero, aut utile, aut orthodoxum, vobis reputabitur, laus enim magistri indiscipulorum suorum doctrina est; ideo si sapienter locutus fuerit filius lætificabitur pater, & vestra laus erit, quia a vobis, ut dixi, processit; non enim rivo puritas, sed fonti reputanda est. Si vero aliqua tamquam zeli modum excedentis, verba, aut in hac, aut in altera contra Agrigg....

(*a*) *Spiritu S.) deest* dictante; *aut quid simile.*

qui me movit adseribendum, epistola inveneritis incondita, meæ indiscretioni, non elationi deputetis.

3. Vigilate itaque pro Ecclesiæ pace, subvenite ovibus vestris, jam tamquam luporum terroribus pavidis, quæ vos ipsos insuper nimio utpote pavore in alternantem circumactæ convertibulum timent. Ideo dubitantes partim venientes, partim vero recedentes, sicut veniunt, sic revertuntur, & semper in pavore sunt. Quamobrem utere veri, o Papa, Pastoris sibilis, notaque voce, & sta inter illas, & lupos, ut deposito pavore, tunc primum te ex integro cognoscant pastorem. Populus enim quem video, dum multos sustinet Hæreticos, zelosus est & cito tamquam grex pavidus turbatur, & inde non cito securus est, quia tantos Italia lupos habuit, quorum catuli vix possunt toti elidi; dum nimirum inter antra tanti nutriti sunt. Antra deleat Deus, (*a*) tale semen, & nutriat gregge suo (*b*), teque compungat: vigilanter insistas officio tuo pastorali, stans super custodiam tuam die ac nocte, ut videas baculum illum nuceum, quem uncinum (*c*) postea videre merearis tempore fructus colligendi veros. Ut ergo honore Apostolico non careas, conserva fidem Apostolicam, confirma testimonio, robora scripto, muni synodo; ut nullus tibi jure resistat. Noli despicere

---

(*a*) *Tale semen*) & tale semen.

(*b*) *Gregge suo*) *lege* gregges suos.

(*c*) *Amos* 8. 1. 2.

consiliolum alienigenæ, tamquam doctor illius zelantis pro te. Mundus jam declinat; princeps pastorum appropinquat: cave ne te negligentem inveniat, & conservos pugnis mali exempli percutientem, manducantemque cum Hæbreis, & bibentem, ne contingat sequentia securitati = qui enim ignorat, ignorabitur (*a*). = Non sufficit tibi, quod pro te ipso sollicitus sis, qui multorum curam suscepisti: cui enim plus creditur, plus ab eo exigitur.

4. Vigila itaque quæso Papa, vigila, & iterum dico, vigila; quia forte non bene vigilavit *Vigilius*, quem caput scandali isti clamant, qui vobis culpam injiciunt. Vigila primo pro fide, deinde pro operibus fidei jubendis, vitiisque calcandis, quia tua vigilantia multorum erit salus, sicut e contrario tua securitas multorum erit vastatio. Mittat te Isaias in montem = qui evangelizas Sion = (*b*), imo per Isaiam Deus juxta tui nominis interpretationem, in speculam veræ contemplationis ponat, in qua, quasi cunctis mortalibus altior positus vicinusque cælestium effectus = exaltans quasi tuba vocem tuam annunties populo = (*c*) Domini tui, tibi ab eo commisso *peccata eorum*, & *domui Jacob iniquitates eorum*. Noli timere culpam mendacii: habes enim, quod annuntiare debeas; multi enim, quod gravius est, per securitatem pasto-

---

(*a*) 1. *Cor.* 14. 28.
(*b*) *Isai.* 40. 9.
(*c*) *Isai.* 58. 1.

rum in his regionibus dejecti sunt, & multi per prosperitatem infelicissimæ abundantiæ decepti sunt. Inde quia juxta minas Domini, sanguis sanctorum de manibus requirendus erit pastorum, vigilandum est diligenter, idest prædicandum est, frequenter verbum Domini a Pastoribus scilicet Ecclesiæ speculatoribus, & magistris, ut nullus pereat per ignorantiam. Si enim per socordiam perierit, suus sanguis in suum caput reputabitur.

5. Sed cur hæc mordacius diu omnibus nota commemoraverim in subjectis subnectam. Faciunt enim & hæc ad proposita suggestionis primæ genera: ligata namque sunt simul utraque: ex his enim pendent illa; & ideo ista primum amputanda sunt; non enim curat de errore, qui non curat de religione: heic namque totus consistit agon, heic tota stat causa; heic ille = gladius bis acutus = (*a*) = pertingens usque ad divisionem carnis, & animæ, compagum, medullarum, qui est discretor cordis, & cogitationum = (*b*) usque ad os debet secare nervos. Hinc = sale divino sermo noster conditus est = (*c*), (omne nempe sacrificium sale aspergi præceptum est:) hinc scintillæ de illo divino (*d*), quem Dominus in terram mittere venit, descendentes comburant lignum, fœnum, stipulam,

(*a*) *Apoc.* 1. 16.
(*b*) *Hæb.* 4. 12.
(*c*) *Coloss.* 4. 6.
(*d*) *Divino*) *supple* igne.

quæ male superædificantur a multis super fundamentum. Hoc admirandum, cur toties superædificamur Christiani, præter quod = nemo aliud potest ponere præter id, quod positum est, quod est Jesus Christus = (*a*). Heu quanta gehennæ fomenta iræ parantur de his infelicibus ædificiis, super quæ comburenda sermo ille scintillans Domini descendens de incendii illius semper vivi immensitate cecidit dicendo: = attendite vobis, ne forte aggraventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos dies illa repentina: tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem universæ terræ (*b*).

6. Vides, quo terrore Dominus nostrum soporem, ac noxium teporem ad vigilantiam suscitat, ne imparati inveniamur. Ideo ego dixi: Papa vigila: = tempus est de somno surgere = (*c*); Dominus appropinquat, & prope jam in fine consistimus inter tempora periculosa. Ecce conturbantur gentes, inclinant regna: ideo cito dabit vocem suam altissimus, & movebitur terra. Ego quasi timidus, dum non sim fortis bellator, quia hostem adversariorum circumdedisse nos video, te licet importunis clamoribus, tamquam ducum Principem suscitare conor; ad te namque totius exercitus Domini in campo potius torpentis, quam pugnantis, & partim (quod lacrimabilius est) adversariis potius manum dantis, quam re-

---

(*a*) 1. *Cor.* 3. 11.
(*b*) *Luc.* 21. 34. 35.
(*c*) *Rom.* 13. 10.

sistentis, periculum pertinet. Quia væ diu apparet, in hac regione: in hoc spirituali bello victi sumus etiam Christiani, vitiis primum carnalibus, ac pomposa conversatione; deinde fidei vacillantis tepore, qua infirmata, inimicis nostris, dum non sensimus, circumdati sumus triplicibus, qui dati sunt nobis ad vindictam luxuriosæ nostræ securitatis. Omnium enim malorum causa est cæcæ prosperitatis securitas.

7. Miror, fateor, talem securitatem; & unde hic lethalis sopor totos pene cooperit, nescio quæ corda, quæ aures, qui sensus; quos nequaquam ignita ipsius Domini verba suscitaverunt ad vigilantiam zeli jugiter ferventis ad contemptum mundi, ad paupertatem Christi, sicut multas gentes, ita asseruerunt. Ego enim de extremo mundo veniens, ubi bella Domini præliari spirituales duces conspexi, & sperans in antea videre fortiores peritioresque hujus sancti conflictus duces; & ita inveniens, ac si quidam campi bellici roscidus cadaverum, ac madidus post pugnam contemplator, stupeo, & dolens ac timens ad teque tantum qui unica spes de Principibus es, per honorem potens Petri Apostoli sancti, respiciens plango tanti exercitus stragem. Sed quia fragilis ingenii cymba, non tam in altum juxta verbum Domini (*a*) ducta est, quam adhuc in uno hæreat loco: non enim carta totum comprehendere potest, quod animus variantibus

(*a*) *Luc.* 5. 4.

causis epistolæ angustiis concludere voluit; à rege (*a*) rogor, ut singillatim suggeram tuis piis auribus sui negotium doloris: dolor namque suus est schisma populi pro regina (*b*), pro filio (*c*) forte, & pro seipso; fertur enim dixisse, si certum sciret, & ipse crederet.

8. Redeamus ad librum, quem juxta ripam dimisimus. Ne igitur hoc fune erroris longissimo liget latro antiquus homines, causa schismatis incidatur, quæso, confestim a te cultello quodammodo S. Petri, idest, vera in synodo, fidei confessione, & Hæreticorum omnium abominatione, ac anathematizatione, ut mundos cathedram Petri ab omni errore, horrore (*d*) siquis est, ut ajunt, intromissus; si non puritas agnoscatur ab omnibus. Dolendum enim, ac deflendum est, si in sede Apostolica fides Catholica non tenetur. Sed ut totum dicam (ne adulari ultra fas etiam vobis videar) dolendum quoque est, quod non vos priores pro zelo fidei, ut decebat diu parte a vobis recedente (utpotequi potestatem legitimam habuistis) continuo, ostensa prius vestræ fidei puritate, condemnastis, nec excommunicastis, quare (*e*) vel infamare auderet fidei Orthodoxæ Sedem principalem. Scitis enim quam sæva animadversione a Patribus in synodo Nicæna

---

(*a*) *Agilulpho Longobardorum Rege.*

(*b*) *Theodelinda.*

(*c*) *Adjuvaldo.*

(*d*) *Horrore*) *hæc vox videtur mendo irrepsisse.*

(*e*) *Quare*) quia, vel quod non, *quare -- non placet.*

sancta damnati sunt Innocentium criminatores. Sed hæc dicens, non nesciens multas esse causas in multitudine clamosa, & acuta, tumultuosa, quæ non permittunt hæc ad purum usque investigari, non quia crederem, sed quia nunc fieri debeant, dixi. Si qui sunt rebelles contra veritatem vestri comprovinciales tantum culpa includat hos; non enim ignem flare potest os farina, aut aliqua materia plenum: omnis enim res læditur vicina contrarietate idcirco precor vos pro Christo: subvenite famæ vestræ, quæ laceratur inter gentes, ne perfidiæ vestræ reputetur ab æmulis, si amplius taceatis. Nolite itaque amplius dissimulare, nolite tacere; sed potius emittite vocem veri pastoris, quam agnoscunt suæ oves, quæ alieniorum vocem non audiunt, sed fugiunt ab ea *(a)*.

9. Ego instigo vos, meos Patres, ac proprios Patronos ad depellendam confusionem de facie filiorum vestrorum, ac discipulorum, qui pro vobis confunduntur, & quod his majus est, ut caligo suspicionis tollatur de cathedra Sancti Petri. Inde conventum coge, ut ea, quæ vobis objiciuntur, purgetis; non enim lusus currus vobis objicitur. Hæreticorum enim receptio, ut audio, vobis reputatur, quod absit, credi verum fuisse, esse, vel fore. Dicunt enim Eutychen, Nestorium, Dioscorum, antiquos, ut scimus, Hæreticos a Vigilio in synodo, nescio quam *(b)*

(a) *Joan.* 10. 4. 5.

(b) *Quam*) *forte* qua.

in quinta receptos fuisse. Ecce causam totius, ut ajunt, scandali; si & vos sic recipitis, ut dicitur, aut si & ipsum Vigilium scitis, sic infectum defunctum fuisse, quare illum contra conscientiam recitatis? = Omne enim, quod non ex fide, peccatum est = (a). Jam vestra culpa est, si vos deviastis de vera fiducia, & = primam fidem irritam fecistis = (b); merito vestri juniores vobis resistunt, & merito vobiscum non communicant, donec perditorum memoria deleatur, & oblivioni tradatur. Si enim hæc certa magis quam fabulosa sunt, versa vice filii vestri *in caput* conversi sunt, *vos vero in caudam* (c); quod etiam dici dolor est: ideo & vestri erunt judices, qui semper orthodoxam fidem servaverunt, quicumque illi fuerint, etiamsi juniores vestri videantur. Ipsi autem orthodoxi, & veri Catholici, qui neque Hæreticos, neque suspectos aliquos receperunt, neque defenderunt, sed in zelo veræ fidei permanserunt. Si igitur & isti non tales sint, ut seniores ordine, culpa tamen majores, juste judicent, certatim invicem veniam pro tam longa discordia postulantes, & utrique nullum contra rationem defendentes, nec vos Hæreticos, nec illi suspectos, quo utrique culpabile celerius concordate.

(a) *Rom.* 14. 3.
(b) 1. *Timoth.* 5. 12.
(c) *Deuter.* 28. 44.

10. Sed indulgete mihi talia confragosa loca transnanti (*a*), siqua forinsecus verba aures pias offenderunt, quia consequentiæ (*b*) ratio historiæ nihil me de quæstione præterire permittit, & libertas paternæ consuetudinis, ut ita dicam, me audere ex parte facit. Non enim apud nos persona, sed ratio valet: amor autem pacis evangelicæ totum me dicere cogit, ut vobis sit stupor ambobus, qui unus chorus esse debuistis. (*c*) magnitudo sollicitudinis meæ pro concordia pace vestra: = si enim patitur unum membrum, compatimur (*d*) omnia membra = (*e*). Nos enim, ut ante dixi, devincti sumus cathedræ sancti Petri: licet enim Roma magna est, & vulgata; per istam cathedram est apud nos tantum magna, & clara. Quamquam enim ausonici decoris, ac si augustissimum quoddam, ac ætheris procul sejunctum climatibus promiscuis, urbis quondam conditæ nomen, nimio favore omnium prope gentium, totis per orbem, usque in occidua transmundialis liminis loca, triumdalibus saltuatim, licet hyperbolice pelagi vorticibus undique consurgentibus (mirum dictu) non prohibentibus longe lateque vulgatum est, ex eo tamen tem-

---

(*a*) *Transnanti*) *ita rescripsimus pro* tranctanti *edit.*

(*b*) *Consequentiæ*) consequentis.

(*c*) *Magnitudo*) Et magnitudo, *sic mox* & pace vestra.

(*d*) *Compatimur*) compatiuntur.

(*e*) 1. *ad Cor.* 12. 26.

pore, quo Deus, & Dei filius esse dignatus est, ac in duobus illis ferventissimis Dei spiritus equis Petro scilicet, & Paulo Apostolis (quorum cara pignora vos felices fecerunt) per mare gentium equitans turbavit aquas multas, & innumerabilium populorum millibus multiplicavit quadrigas; supremus ipse auriga currus illius, qui est Christus, Pater verus, agitator Israël, trans euriporum rheuma, trans delfinum dorsa, trans turgescentem dodrantem ad nos usque pervenit. Ex tunc vos magni estis, & clari, & Roma ipsa nobilior, & clarior est; & si dici potest, propter Christi geminos Apostolos (dico ipsos cœlos a Spiritu S. dictos, Dei gloriam enarrantes (a)), de quibus infertur = in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba illorum = (b)), vos prope cœlestis estis, & Roma orbis terrarum caput est Ecclesiarum, salva loci Dominicæ resurrectionis singulari prærogativa. Et ideo sicut magnus honor vester est pro dignitate Cathedræ, ita magna cura vobis necessaria est, ut non perdatis vestram dignitatem propter aliquam perversitatem. Tamdiu enim potestas apud vos erit quamdiu vestra ratio permanserit, ille enim certus regni cœlorum clavicularius est: qui dignis per veram scientiam aperit, & indignis claudit. Alioquin si contraria fecerit, nec aperire, nec claudere poterit.

(a) *Psalm.* 18. 2.
(b) *Ibid.*

11. Cum hæc igitur vera sint, & sine ulla contradictione ab omnibus vera sapientibus recepta sint (licet omnibus notum est, & (a) nemo qui nesciat qualiter Salvator noster sancto Petro regni cœlorum contulit claves), & vos per hoc forte superciliosum nescio quid, præ cæteris vobis majoris auctoritatis, ac in divinis rebus potestatis vindicatis; noveritis minorem fore potestatem vestram apud Dominum, si vel cogitatis hoc in cordibus vestris: quia unitas fidei in toto orbe unitatem fecit potestatis, & prærogativæ; ita ut libertas veritati ubique ab omnibus detur, & aditus errori ab omnibus similiter abnegatur, quia confessio recta etiam sancto privilegium dedit claviculario communi omnium Nonno, liceat etiam junioribus vestris sollicitare vos pro zelo fidei, pro amore pacis, pro Ecclesiæ unitate communis matris, quæ nimirum intra viscera more Rebeccæ discerpitur materna (b), & dolet pro rixa, ac intestino bello filiorum suorum, & mœsta luget divisionem viscerum suorum. Lacrymis in his opus est magis, quam verbis. Quomodo prævaluit inimicus Christiani nominis post filii Dei viva verba, post evangeliorum plenitudinem, post Apostolicam doctrinam, post Neotericam Orthodoxorum auctorum scripturam, qui de novo ac veteri sacramenta fidei diverso sermone aperuerunt? Corpus Christi dividere, & membra separare, & ipsius filii Dei Sal-

(a) *Nemo*), nemo sit.
(b) *Genes.* 25. 22.

vatoris mundi tunicam scindere, quæ est unitas? Tuum est hoc artificium diabole, quem Christus = pax nostra, qui fecit utraque unum, vincat = (*a*).

12. Ideo cito carissimi concordate, & convenite in unum, & nolite contendere pro antiquis litibus; sed magis tacete & æterno silentio, ac oblivioni eas tradite; & siqua dubia sunt, divino judicio reservate. Quæ autem manifesta sunt, de quibus homines judicare possunt juste sine personarum acceptione judicate, sitque judicium pacificum in portis vestris, & agnoscite vos invicem, ut sit gaudium in cœlo, & in terra pro pace, & conjunctione vestra. Quid vobis aliud defendere, præter fidem Catholicam, si veri Christiani estis utrique? non enim ego possum scire, unde Christianus contra Christianum de fide possit contendere; sed quidquid dixerit Orthodoxus Christianus, qui recte Dominum glorificat, respondebit alter, *amen*, quia & ille similiter amat, & credit. Unum itaque omnes dicite, & unum sentite, ut utrique unum sitis toti Christiani. Nam si, ut audivi, aliqui in Christo duas substantias non credunt, Hæretici potius quam Christiani credendi sunt: Christus enim Salvator noster verus Deus, æternus, sine tempore, & verus homo absque peccato ex tempore est, qui juxta divinitatem coæternus est Patri, & juxta humanitatem junior est Matre. Qui natus in carne nequaquam deerat cœlo:

(*a*) *Ephes.* 2. 14.

manens in Trinitate, vixit in mundo, & ideo si scriptum est in quinta synodo ut quidam mihi dixit, quod qui duas substantias adorat, orationem suam divisam habeat; ille divisus est a Sanctis, & separatus est a Deo, qui scripsit. Nam nos pro unitate personæ, in qua = complacuit plenitudinem divinitatis inhabitare corporaliter = (*a*), unum Christum credimus, divinitatem ejus, & humanitatem, quia = qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia = (*b*). Siqui aliter de Incarnatione Domini senserit, hostis est fidei, & abominandus est omnibus Christianis, ac anathematizandus, cujuscumque ordinis, aut status, aut gradus fuerit; nullus enim ad injuriam Dei hominem honorare debet; ideo quæso vos pro Christo nulli parcite, qui vos a Christo separare tentaverit; sed potius ei in faciem resistite, siquis nollens recte credere, vos a fide Catholica revocare voluerit.

13. Date, quæso, veniam mihi nimis injurioso, asperóque cuidam loquaci, qui de tali causa aliter scribere non potui. Dum enim veritati per omnia placere volui, azima cum amaritudine non nesciens comedenda, soli Deo servivi, qui est benedictus in sæcula. Ego germanitatem meam probavi, & zelum fidei meæ, dum malui reprehensoribus locum dare, quam in tali

---

(*a*) *Coloss.* 2. 9.
(*b*) *Ephes.* 4. 10.

causa os quamvis ineruditum, non aperire. Idcirco quamvis triſulcus arcuato vulnere scorpius insurgat, in his de quibus scriptum est, extendere linguam suam sicut arcum mendacii; qui nova quæque licet epicroca judicant, copes nimirum effecti, hyperbolice, quique oliginosis *(a)* celotes *(b)* palearibus, scriptis quibusque non lepidis invidæ refrugationis *(c)* semper opponunt pellaces. Sed quando rex gentilis peregrinum scribere Longobardus scotum hebetem rogat, quando unda torrentis antiqui retroredundat, quis non mirabitur potius, quam calumniabitur? Ego tamen non trepidabo, neque in causa Dei linguas hominum formidabo, quæ frequentius mentiuntur, quam vera loquuntur, cum potius verecundiæ resistendum, quam ignaviæ subjiciendum sit, ubi necessitas cogat.

14. Igitur, ut ad id loci regrediar, unde digressus sum, rogo vos, quia multi dubitant de fidei vestræ puritate, ut cito tollatis hunc nævum de sanctæ Cathedræ claritate; non enim decet Romanæ Ecclesiæ gravitatem hæc instantis levitatis fama, ut qualibet vi possit moveri a soliditate veræ fidei, pro qua tot martyres sui suum sanguinem fuderunt, mallentes mori quam convelli. Numquid enim si ne nostris temporibus persecutio venerit ultima squammæ illius invisæ, cujus corium vix universæ naves poterunt portare,

---

(a) Oliginosis.) *scribe* oleaginis.
(b) Celotes) *scribe* celeuste.
(c) Refrugationis.) Refricationis.

non usque ad sanguinem resistemus adversus peccatum repugnando, sicut Patres nostri fecerunt, Apostolos dico, & tot Martyres? Si gravis fuit persecutio in initio fidei, quanto magis in fine, de quo Dominus dicit. = Putas ne veniens filius hominis inveniat fidem in terra? = (*a*); & iterum: = nisi breviati fuissent dies illi, non fieret omnis caro salva = (*b*). Felix quem mors ante tollat, quam infirmus neget. Dicit tamen electos ibi futuros, de quibus nimirum prædixit discipulis suis: = ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi = (*c*) Cum itaque electi futuri in diebus illis periculosioribus cæteris, ante etenim (*d*) hac retro incomparabilibus sustinebunt Domino roborante majora; cur nos in tutioribus adhuc ac securioribus, vel pro fide nostra, qua Ethnicis (*e*), ac Judæis, ac Hæreticis differimus, non sustinebimus, Domino adjuvante, minora?

15. Sed talia suadenti, utpote torpenti actu, ac dicenti potius, quam facienti mihi *Jonæ* hæbraice, *Peristeræ* græce, *Columbæ* latine, potius tantum (*f*) vestræ idiomate linguæ nancto (*g*), licet prisco inter (*h*) hæbreo nomine, cujus & pene subivi naufragium, veniam quæso, sicut

---

(*a*) *Luc.* 8. 8.
(*b*) *Math.* 24. 22.
(*c*) *Math.* 25. 21.
(*d*) *Etenim*) *al.* etiam.
(*e*) *Etnicis*) ab Etnicis.
(*f*) *Tantum.*) tamen.
(*g*) *Nancto*) *al.* nuncupato.
(*h*) *Inter*) *al.* nitar.

sæpe rogavi, date, quia necessitate magis, quam cœnodoxia scribere coactus sum, dum quidam litteris suis, quibus me primo pene ingresso in hujus regionis terminos arripuit, vos mihi cavendos, tamquam Nestorii sectam decidentes significavit. Cui attonitus respondi in brevi, ut potui, non credens suæ allegationi; sed ne veritati ullo modo essem contrarius, juxta suam epistolam, & juxta meam bonam de vobis æstimationem (ego enim credo semper columnam Ecclesiæ firmam esse in ramo) responsum variavi, quod vobis direxi relegendum, ac concordandum, sicubi contra veritatem vadit; non enim me inter irreprehensibiles profiteri audeo.

16. Post hanc autem scribendi occasionem, insuper regis insistit jussio *Agilulfi*: cujus postulatio me in stuporem, ac in sollicitudinem posuit multiplicem: quippe quia non sine miraculo reor esse quod video. Reges namque Arianam hanc labem in hac diu regione, calcando fidem Catholicam, firmarunt; nunc nostram rogant roborari fidem. Forte Christus pio nos (*a*) tunc respicit, cujus favore omne nascitur bonum. Nos valde miseri sumus, si nostra de parte (*b*) scalon amplius fiat. Rogat itaque Rex, rogatque Regina, rogant te toti, ut quam celerrime possit fieri, fiant omnia unum, fiat ut patria pax, pax fiat mox fidei, ut toti deinceps, grex unus fiat

(*a*) *Pio nos*) *lege* pio nos oculo.

(*b*) *Scalon*, *lege* schizan *a græco* πζιχα *scissura.*

Christi Rex (*a*) Regum, tu Petrum, te tota sequatur Italia. Quid suavius pace per (*b*) bella? Quid dulcius conjunctione fratrum diu separatorum? Quam alacer post annos supervenit Pater post (*c*) multos? Quam suave diu expectanti matri narratur adventus? Ita Deo Patri pax filiorum, gaudium erit in ævum sæculorum, & lætitia Ecclesiæ matris tripudium fiet sempiternitatis. De cætero sancto Papa, & fratres orate pro me vilissimo peccatore, & meis comperegrinis, juxta loca sancta, & sanctorum cineres, & præcipue juxta Petrum, & Paulum, viros similiter & magnos magni regis Duces, ac fortissimos campi felicissimi bellatores, Dominum crucifixum cum cruore sequentes, ut mereamur Christo hærere, placere, gratias agere, eumque cum Patre, & Spiritu Sancto sine fine laudare vobiscum (*d*), omnibus Sanctis heic, & in æterna sæcula sæculorum. Amen.

(*a*) *Rex Regum*) *lege* Regis Regum.
(*b*) *Per bella*) *forte* post bella.
(*c*) *Post multos*) *redundat* post.
(*d*) *Omnibus Sanctis*), & cum omnibus Sanctis.

EPISTOLA VII.

Ad quemdam suum Discipulum.

1. Mundus iste transit, & quotidie decrescit. Nemo vivens manebit: nullus vivus remansit: totum humanum genus ortu utitur pari, & de simili vita fine cadit æquali: deferentibus vitam mors incerta subripit; omnes superbos vagos mœror mortis corripit; quod pro Christo largiri nolunt, omnes avari in porta amittunt: post se colligunt alii: parvum ipsi viventes Deo dare vix audent, morti cuncta relinquunt. Nihil de ipsis habent. Quotide decrescit vita præsens quam amant: indeficiens manebit sibi pœna, quam parant. Lubricum quod labitur conantes colligere, & hoc quod se se ducit, minus timent credere: = dilexerunt tenebras *tetras* magis quam lucem = (a). Imitari contemnunt vitæ Dominum ducem. Velut in somnis regnent, una hora lætantur, sed æterna tormenta adhuc illis parantur. Cæci nequaquam vident, quid postea obitum restat peccatoribus, impiis quod (b) impietas præstat.

2. Cogitare convenit te hæc cuncta, amice. Absit tibi amare hujus formulam vitæ: = omnis *enim* caro fænum = (c) flagrans licet, florida:

(a) *Joan.* 3. 19.
(b) *Quod*) *forte* quid.
(c) *Isai.* 40. 6.

sicque = quasi flos fœni omnis est gloria. Orto sole arescit fœnum, & flos deperit = (*a*): sic est omnis juventus, virtus cum defecerit. Pulchritudo hominum senescens delabitur: vultus Christi radius præ cunctis amabilis, magis diligendus est, quam flos carnis fragilis. Caveto, filiole, seminare species, quas mors ingreditur, non parva pernicies. Plerique perpessi sunt pœnarum incendia, voluntatis lubricæ nolentes dispendia. Poculum impiissimæ noli umquam bibere: inde multos plerumque vides lætos ridere: nam quoscumque videris ridere inaniter, scito in novissimis, quod flebunt amariter.

3. Conspice, carissime, sic esse libidinem, ut morsum mortiferum, quod vincit dulcedinem. Noli pronus pergere per vias mortalium: quammultis evenisse conspicis naufragium. Perge inter laqueos cum suspensis pedibus, per quos captos cæteros incautos comperimus. De terrenis eleva tui cordis oculos: ama amantissimos Angelorum populos. Beata familia, quæ in altis habitat, ubi senex non gemat, neque infans vagiat: ubi laudes Domini nulla vox retinet (*b*); ubi non esuritur, ubi numquam sititur: ubi cibo superno plebs cælestis pascitur, ubi nemo moritur, quia nemo nascitur: ubi aula regia cælestis pascitur, in qua male resonans nulla vox audita est: ubi vita viridis veraque futura est, quam nec mortis,

---

(*a*) *Job.* I. II.
(*b*) *Retinet*) *an* reticet?

nec mœroris metus conſumpturus eſt. Læti Lectho transacto lætum regem videbunt: cum regnante regnabunt: cum gaudente gaudebunt. Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur, tunc Rex regum, rex mundus a mundis videbitur. Finis.

NOTA

Hanc epiſtolam primus, & unus edidit Goldaſtus ex MS. Cod. Bibliothecæ Monaſterii S. Galli, exſtatque in ejus *Parœneticorum veterum* parte prima, pag. 146. & 148.

LIBRO SECONDO

PARTE TERZA

Istoria della Translazione del Sagro Corpo di S. Colombano da Bobbio a Pavia, e da Pavia di nuovo a Bobbio copiata fedelmente dall'Autentico Manoscritto di un Monaco, che fu testimonio di tutto ciò, ch'egli scrisse.

INTRODUCTIO

Historiam hanc Anonymus quidam Monachus exaravit testis ocularis eorum omnium quæ scripsit, utpotequi adfuit Translationi, cujus narrationem texuit, quam circa annum 930. evenisse licet inferre ex qualitate personarum, de quibus in eadem fit mentio, deficiente omni alia chronica nota annum determinante. Certum tamen est initium Regni Hugonis Comitis primi Provinciæ non nisi post annum 926. sumi posse, tunc cum nimirum ab Italia expulsus fuit Rodulphus II. Rex Burgundiæ Cisjuranæ relative ad Italiam. Inter vivos erat quoque tunc temporis Lambertus Mediolanensis Archiepiscopus

ab anno 923. juxta P. Papebrochii cathalogum (in exeg. Epp. Med. 1. 7. maii pag. 72.) Verum quidem est Lambertum vixisse usque ad annum 932., sed quia Lotharius Hugonis filius Regnique socius coronatus fuit anno 930. (ut ex eorum diplomatibus) postquam sanitati restitutus fuerat, ut videre est in hujus historiæ cap. 9.: idcirco translatio Corporis S. Columbani e Bobio Papiam absque ulla erroris nota assignari potest anno circiter 930., mense junii. Si non deperiisset quod Gerlanno Abbati ante ejus regressum a Ticino Bobium ab Hugone Rege datum fuit diploma, nullo procul dubio ex hoc certus hujusmodi translationis annus nobis innotesceret. Jam vero rem aggrediamur.

CAPUT PRIMUM

Historiæ Translationis Sacri Corporis S. Columbani Abbatis e Bobio Papiam.

Tempore excellentissimi Regis Hugonis erant Principes in Italia, qui nec recta facere, neque etiam consentire cupiebant, de quibus sapientissimus Salomon nos ammonet. Ne æmuleris, inquit, viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinam meditatur mens illorum, & fraudes labia eorum locuntur. Et ipse in Ecclesiastico: interdum dominatur homo homini in malum suum: vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in Civitate quasi justorum operum. Etenim quum

non profertur cito contra malos sententia, absque ullo timore & filii hominum perpetrant mala; inter quos erant Vuido Episcopus Placentinæ Urbis, & Rainerius, & non pauci alii, qui res Ecclesiæ Bobiensis abstractas habebant, & injuste suo juri conjunctas.

CAPUT II.

Silveradus autem illo tempore regebat supra dictam Abbatiam. Contigit autem, ut Alda nobilissima Regina duceret secum sapientissimum castissimumque, atque nobilissimum virum nomine Gerlannum, cupiens eum Episcopali fastigio sublimare. Videns autem eum Rex sapientiæ florere virtutibus suum sigillum ei tribuit, summumque Cancellarium esse præcepit. Mortuo autem Silverado Abbate, tribuit ei supra memoratam Abbatiam, in qua veniens invenit eam sua possessione privatam. Unde multum tristis effectus cogitare cæpit qualiter ipsam terram ab illorum dominatu abstraheret. Unde sæpius interpellavit supradictum Regem; sed Rex potestative eam non valebat ab illis auferre. Metuebat enim illos, ne si aliquid contra eorum voluntatem ageret, regni dampnum incurreret. Quos scimus etiam contra eum sæpius rebellasse. Consilium autem prædicto Patri Rex Gerlanno tribuit, ut Corpus B. Columbani caute de tumulo levaret, & quando ipse conloquium cum suis Principibus ageret, Papiæ deferret, ut videntes ipsum sacratissimum Corpus propter suas res illuc

delatum esse, & vel sic ab illorum rapacitate cessarent.

CAPUT III.

Non multo post itaque ad Monasterium reversus, paucis senioribus secretum hoc indicavit, jussitque uno (*a*) ex magistris nomine Christiano, ut ex lignis Abjegnis arcam faceret aptam tanto pignori ad portandum. Nos autem, qui eramus illo in tempore, arcam fabricare videbamus, sed ad quod opus fieret, ignorabamus. Appropinquante autem die, quo Sanctum Corpus levandum erat, jussit supradicto magistro, ut ad sacratissimum Corpus cum magna reverentia accederet, mensamque sublevaret. Quod & factum est. Cum autem vellent lapides desuper sacrum sepulchrum levare, tota die frustra laborantibus, nec unam (*b*) quiverunt amovere. Pavore autem perterriti indicaverunt hoc Abbati. Quo audito, nimio terrore perculsus ad sacratissimum sepulchrum devenit, prostratoque toto corpore in terram cum lacrymis, asserens se non ob aliam causam levare velle, nisi necessitate sibi servientium compellente; diuque ibi orante, ut sineret se levari cum magno gemitu obsecrabat. Illoque ad suam domum reverso tanta celeritate levatæ (*c*) sunt, ut omnes aperte cognoscerent antea

---

(*a*) *Uno*) *lege* uni.
(*b*) *Nec unam*) unum
(*c*) *Levatæ*) *lege* levati.

se levari non vellet. Ad lapidem autem venientes, qui tegebant (*a*) Sanctum Corpus, non sunt ausi levare, sed nuntiaverunt Abbati, ut veniret, & indicaret, quid exinde vellet. Veniente vero illo cum Religiosis Fratribus, sublato lapide, Sanctum Corpus aspicientes subtilissimo pallio circumdatum, perfusi lacrymis, prostratique in terram, diu oraverunt. Coopertoque sepulchro, & sigillo apposito, usque in crastina dimiserunt.

CAPUT IV.

Mane autem peracto venientibus omnibus Fratribus cum Clericis, de circumadjacentibus plebibus, quasi hora tertia in majori Ecclesia, & ipse venerabilis Abbas cum quatuor Religiosis Monachis Sacerdotalibus vestibus indutis, prostrati in terram cum magno rugitu, & lacrimis oraverunt, Sanctumque Corpus aspicientes, alio pallio circumdederunt, & in arca, quam prædiximus, condiderunt. Cooperta itaque arca serisque offirmatis, aliique ante fores ipsius criptæ expectantes cum cereis, & lampadibus atque timiamateriis, reliqui omnes in majori Ecclesia Letaniis personabant. Levatum itaque prætiosissimum Corpus delatum est in throno ante altare almi clavigerique Petri, & qui abstabant (*b*) magno fletu permoti grandibusque clamoribus ajunt: Sancte Columbane adjuva nos, tui sumus,

---

(*a*) *Tegebant.*) *lege* tegebat.
(*b*) *Abstabant.*) *lege* adstabant.

obsecra Dominum ne pereamus; & custodibus deputatis perrexerunt omnes ad mensam. Sed quod in ipso spatio Dominus per servum suum operatus est, videtur nobis non esse silendum. Grimaldus quidam Presbiter custos Ecclesiæ (*a*) S. Martini, gravissimo langore (*b*) per multum tempus percussus ita ut omnium membrorum careret officiis, ad Monasterium adductus est. Audito quoque quod S. Corpus a tumulo eductum, & ante altare S. Petri positum esset, rogavit, ut illic portaretur, quo delatus subtus arcam nisu quo valuit toto se corpore prostravit. Mira virtus! ipse enim, qui tanto tempore caruit officio omnium membrorum, in parvo spatio adeptus est tantam virtutem, ut quando Fratres surrexerunt a mensa repererint eum ante arcam stantem, baculoque suo se sustentantem, Deum glorificantem, Sanctoque Columbano gratiam agentem, & non post modicum cum aliis ipsum inclitum Corpus sequentem.

(*a*) *S. Martinus est Prioratus Milliario distans a Bobio ad Monasterium S. Columbani spectans.*

(*b*) *Langore) lege* languore.

CAPUT V.

Denique venerabilis Abbas convocavit duos presbiteros, unus ex illis nomine Rainerius, qui postea custos speluncæ prædictis (*a*) effectus est, præcepitque illis ut quamdiu arca veheretur semper ante ipsam duo tintinnabula personarentur. Jussitque antecedere cruces cum cereis, & turabulis, cuppamque suam, nec non & peram, ubi assuetus erat dum adviveret evangelia portare; signis vero concrepantibus & in Ecclesia convenientes, non modica caterva populorum, diuque cum lacrymis clamante, ipse venerabilis Abbas prior accessit cum tribus senioribus ad arcam, imponentes suis humeris, iter cæperunt eo ordine, quo supradiximus. Monachi vero Antiphonas canentes, populique Kiryeleyson adclamantes, egressi a Monasterio venerunt in pratum quod nuncupatur ad Pontem, ibique subtus condensam arborem deposuerunt. Jussit denique ut cortex ipsius arboris abstraheretur, quatenus signum crucis appareret, & ubicumque illud Corpus deponeretur, ob memoriam ipsius, cruces fierent. Illic vero moram agentibus multi venerunt ex vicinis villulis, & ad cam (*b*) venien-

(*a*) *Prædictis*) *lege prædictæ*, *de qua mentionem fecerat in præcedentibus Capitulis ad vitam S. Columbani spectantibus*, *ad quam idem Sanctus procul a Bobio ad orandum divertebatur.* *V. cap.* 13. *vitæ S. Columbani.*

(*b*) *Ad cam*) *lege ad* arcam.

tes baculis dimissis, humo prostrati, adorabant sanctum. Indeque pergentibus, pervenerunt in quamdam possessionem prædicti cœnobii, quæ nominatur Sarturianum jam vesperascente die, arcaque in Ecclesia ante altare posita, candebrum (*a*) cum cereis accensis ad caput pedesque appositis, & deputatis fratribus ut illic psalmos cantarent, reliquis, qui ad hoc officium erant deputati, quæ necessaria erant fratribus præparantibus, subito ventus irrupit, & candelas omnes extinxit. Turbatique illi qui almum Corpus excubabant, per vicinas domos ignem quærere aggressi sunt, ut possent exinde candelas accendere. Denique revertentes inveniunt candelas divino nutu accensas lectioresque effecti (*b*) gratias egerunt Deo Sanctoque Columbano. Dispositis ergo qui vigilias erga sacrum Corpus psalmosque pernoctantes canerent, alii se sopori dederunt. Mane autem facto, finitis matutinis, iter arripiunt.

CAPUT VI.

Quidam itaque rusticus habitans in pago Cannavini habens filium ab ortu matris permanentem mutum, ipso die agrum colens una cum filio suo, repente exclamavit puer ad patrem: pater, pater ecce S. Columbanus adest. Illeque valde admirans & gaudens ait: quidvis fili? & ille:

(*a*) *Candebrum*) *lege* candelabra.
(*b*) *Lectioresque*) *lege* lætioresque effecti.

non audis pater? ecce unde veniunt S. Columbani famuli afferentes eum. Ille vero ascendens super excellentiorem locum intentis auribus auscultans, intuensque oculis aspiciebat si aliquod signum videret de hoc, quod a filio audierat. Diuque expectante, audivit a longe per montem, qui vocatur Longum (*a*) venientium voces Kirieleysonque adclamantes. Ille itaque cernens quod a filio audierat verum esse, currens ad Ecclesiam nuntiavit hoc Sacerdoti. Sacerdos autem hoc audiens, sacris vestibus indutus, jussit urnas impleri vino exiensque in viam per quam venturi erant præstolabatur eorum adventum. Illis vero appropinquantibus supplex atque summissus obsecrabant (*b*) sanctum, narransque omnibus quod factum fuerat, & potum tribuens omnibus, gratias agentes Deo, iter quod cæperant prosecuntur.

CAPUT VII.

Deinc perveniunt ad portum quod nuncupatur Peduculosum (*c*), illicque præparatam navim invenerunt. In ea itaque Corpus S. deponentes, cum his qui tintinnabula vel cereos ceu & cruces, portabant, recto itinere ad aliam delati sunt ripam. Sed Rainerius Sacerdos portitor unius tin-

(*a*) *Longum*) *lege* Longus.
(*b*) *Obsecrabant*) *lege* obsecrabat.
(*c*) *Quod Pediculosum*) *lege* qui nuncupatur Pediculosus.

tinnabuli, illo nesciente, percussorium sui tintinnabuli in flumine cecidit. Expectante vero illo cum aliis donec omnes transirent, ad eamdem horam venientes quo S. Corpus levare debeant, & tintinnabula juxta morem sonare, prædictus Rainerius suum amovens, nullum sonum reddebat. Miransque aspiciens in eum, vidensque quod percussorium in eo deesset, nimis tristis effectus est, & hoc suæ neglegentiæ deputans, lacrimando interpellat S. Columbanum, quatenus sibi illud reddatur. Fratres vero videntes eum nimis tristem & plorantem, interrogant quid ei accidisset, quod tantæ mœstitiæ se subderet. At ille retulit eis quod ei evenerat, asserens se ut quando in navim introisset, juxta consuetudinem tintinnabulum percussisset, sed nesciens qua hora ei cecidisset. Aspicientes vero ubi ille steterat vel sederat, sed eum minime invenerunt. Jam vero omnes eum desperantes ajunt se non posse invenire eo quod in profundum dimersum fuerit Padi. Ipse vero nullo modo poterat consolari, sed revertens ad ripam fluminis multum mœrens, sicut jam diximus, ajebat: Deus pius & misericors esto propitius mihi peccatori; tu scis quia multum deliqui, nequiter egi, sed non impediant hodie peccata mea ut deficiat obsequium, quod debeo Domino meo & Patri Columbano. Sed omnipotens & misericors Deus, per meritum S. Columbani adfuit precibus ejus. Aspiciens vero in flumine, videt ipsum non longe ad pedes suos in aquam

jacentem (*a*), & gaudio plenus, currens ipsum elevans, & in ipsum tintinnabulum inserens, gratias agens Deo, sanctoque Columbano, mœrorem in lætitiam convertens, cœptum officium bene adimplevit.

CAPUT VIII.

Transitis itaque omnibus jam vesperum (*b*) appropinquante non longe a via divertentes, nocte illa manserunt. Ibique candelæ extinctæ & divinitus accensæ sunt, sicut in alio loco jam factum esse diximus, aliaque virtus est ibi subsecuta. Nocte illa aër immutatus est, & parva pluvia emissa est, scynitesque multæ apparuerunt, ita ut, qui procul ab arca manserunt, tanta perpessi sint, ut nocte illa quiescere non valerent, & in crastina facies oculique eorum tumefacti apparuerunt, ut etiam recte videre non possent, pœnitueruntque se longe ipsa nocte secessisse ab arca. Illi vero qui ad arcam excubabant, nihil mali perpessi sunt. Nonnulli autem alii cognoscentes quod hii, qui circa arcam erant, nihil mali paterentur, confugierunt illuc.

CAPUT IX.

Denique crastina inlucescente iter peragitur ad Civitatem. Ante ergo quam appropinquarent ad S. Petrum, qui dicitur Leprosorum, candelæ

(*a*) *Jacentem*) *lege* jacens.
(*b*) *Vesperum*) *lege* vespere.

extinctæ sunt. Et datis turibulis duobus ex viris prædicti Abbatis, ut ascenderent equos, ignemque citius deferrent, ut non deessent luminaria sacratissimo Corpori ingrediendi (*a*) Civitatem. At illi currentes, antequam reverterentur, hii, qui cereos portabant, repente ceram super se fluere conspicientes, erectis oculis videntes jam dictos cereos flammantes, post illos clamare cœperunt. Ad Sanctum autem Petrum venientibus multitudo populi obviam illis advenit, quatuorque fæminæ a dæmonibus vexatæ occurrerunt, quæ non post modicum juxta Sacratissimum Corpus S. Columbani a peste, qua tentæ fuerant, mundatæ sunt. Ibique nuntius Regis advenit rogans illos ex parte Regis ut ad se in palatium non deferant, non se esse dignum dicens ut tam præciosissimum Corpus ad se venire debeat, sed ipse magis ad eum venire, suisque se precibus commendaret, ut sui misereatur, exposceret. Jussitque ut ad Ecclesiam S. Michaëlis, quæ est infra mœnia Civitatis constructa, deportaretur. Ad portam autem Civitatis, quæ vocatur S. Joannis, venientes, tanta multitudo utriusque sexus occurrit, ut in plateis se non caperent, sed ascendentes super muros, & tecta, ipsum Sacratissimum Corpus videre cupiebant, quod cum grandi labore ad supradictam Ecclesiam perductum est. Illo quoque nocte dieque vigilias exsequentes, quæ necessaria erant fratribus viri, fæminæque nobiles omnia administrabant.

(*a*) *Ingrediendi*) *lege* ingrediendo.

CAPUT X.

Igitur virtutes, quas Dominus in ipsa Ecclesia per servum suum operatus est, quantum ad memoriam Dominus reducere dignatus est, videtur nobis non esse rectum silentio tegere. Lotharius bonæ indolis puer, filius prædicti Regis, quem Alda sua Regina genuit, magnis febribus urebatur. Qui jubente Patre ad supradictam Ecclesiam in his adductus est, Nutriciusque suis vestitum (*a*), quod erat (*b*) indutus, abstrahens, & super arcam extendens, collocavitque eum subtus arcam quatenus illic requiesceret. Fratribus denique Letanias, Missasque pro eo celebrantibus, ipse somno depressus jacebat. Orationibusque pro eo finitis, a somno excitatus est. Et cum Cuppa Sancti prædicti potum tribuentes integerrimam adeptus est sanitatem. Illum vero ad Palatium reducentes Patri, Matrique sanum representant. At illi gratias egerunt Deo, Sanctoque Columbano, quia filium, quem infirmum miserant, recipiunt (*c*).

(*a*) *Suis vest.*] *lege* suus.
(*b*) *Quod*] *lege quo.*
(*c*) *Deest* sanum.

CAPUT XI.

Regina autem post recuperatam filii sanitatem ad Corpus S. veniens, gratias pro filio supplex exorat, ut pro se etiam intercedere ad Dominum dignetur. Pallium ergo super S. Corpus ponens, Fratres blande alloquitur, consolabaturque eos ne abundantiori tristitia absorberentur, promittens eis in quantum valeret apud Regem, suosque Obtimates intervenire, & deprecans illos pro se orare, ad palatium rediit. Ast Rex opportunum tempus exquirit, cupiens illic secrete venire. Quadam itaque nocte cum paucis occulte veniens, Regiamque Ecclesiæ intrans, timens sancto appropinquare Corpori, illic humo prosternitur. Oratione vero finita occulte exiens, ad aulam suam rediit. Postea vero veniens cum suis Principibus allocutus est Fratribus, & pallium unum offerens recessit.

CAPUT XII.

Nonnulli vero promiscui sexus ætatis (*a*) cotidie orationis causa cum luminaribus adveniebant. Quædam namque mulier advenit habens manum aridam. Subtus arcam ergo se prosternens orat ut sanitatem mereretur accipere. Precibus autem S. Columbani obtinuit, ut sana reverteretur domi. Vir autem ejus domum rediens sanam eam, & sedentem invenit, filaque

(*a*) *Ætatis*] *lege* & ætatis.

trahentem. Miransque ait ad illam: quid est hoc mulier? & illa: Deo gratias bene. Et ille inquit: quomodo sana facta es? & infit: fui ad S. Columbanum, & precibus ejus obtinui, ut sana exinde reverterer, sicuti vides. At ille gaudens, & tremens ait: cui hoc indicasti? & illa, nemini. At ille: male, inquit, fecisti: cur Monachis hoc non indicasti? surge, & præpara panem, & vinum, seu & carnes, & cætera in luminaribus, & veni mecum, deferam usque illis, & indicabo, quid erga te gestum sit. Metuo enim si siluerimus, ne in crimine incurramus. At ille festinans detulit eis, quæ supradiximus, & indicavit, quid erga suam uxorem actum fuerit. Illi vero accipientibus (*a*), quæ detulerant, gratias egerunt Deo, & S. Columbano.

CAPUT XIII.

Alia itaque mulier veniens, nescio quod (*b*) instinctu, sed sicut rei exitus probat non recta fide, se seque subtus arcam sternens particulam arcæ dentibus absconse abstrahens, nullique indicans, domi suæ secum detulit. Nocte vero subsecuta, cum se una cum viro suo sopori dedisset, repentina morte defuncta est. Vir autem ejus a somno excitatus mulierem alloquitur, sperans eam vivere, comperto denique quia mortua esset, valde expavit. Accensoque lumine

(*a*) *Accipientibus*] *lege* accipientes.
(*b*) *Quod*] *lege* quo.

intuens eam, partem ligni, quam pridie ab arca abstraxerat, ad caput ejus invenit. Sciebat enim ipse præterito die illic eam fuisse. Itaque assumens partem, quam supradiximus, illuc deportat cunctis nuntians quod suæ evenit uxori. Notum autem hoc factum est omnibus, sed non modicus timor invasit omnes, maxime mulieres, dicebantque ad invicem: non vult S. Columbanus ut ad ejus arcam appropinquemus. Ab illo autem die nulla est audactim (*a*) ad arcam accedere.

CAPUT XIV.

Per idem itaque tempus homo quidam nomine Madelbertus a partibus Mediolanensium revertens invenit quemdam adulescentem nomine Andreas mutum a nativitate sua, medioque corpore præmortuum. Auditoque quod Corpus S. Columbani Papiæ delatum esset, & magnis florere virtutibus, misericordia motus super eum, imponensque illum super asinum suum, Papiam duxit. Indeque ad Corpus Sancti deferens, illic deposuit, & abscessit. Illa vero die, & altera, sicut erat, ibi permanens, tertia jam die subtus arcam jacens, subito exclamavit: date mihi aliquid, ut manducem. Illi vero qui circumstabant audientes quod loqueretur, cupientes eum audire loquentem, interrogabant quid vellet. Illaque manum dexteram sanam ostendens, ajebat:

(*a*) *Audactim*] *lege* ausa.

modo me S. Columbanus loqui fecit, manumque meam sanavit, quam videtis. At illi magno attoniti gaudio, Venerabili Abbati hoc indicaverunt. Audiens autem quod factum fuerat, festinus ad Corpus venit, ipsumque alloquens, manum ipsius, quæ sanata fuerat, plorando osculans, signaque Ecclesiæ sonare præcepit. Sed & omnia signa aliarum Ecclesiarum personuerunt. Et hoc habebant in signum, ut quando Dominus per S. Columbanum aliquam ageret virtutem, illius Ecclesiæ signa primitus sonarent, & postea aliarum signa Ecclesiarum cuncta perstreperent. Auditoque hoc miraculum maxima multitudo utriusque sexus ætatis (*a*) advenit, sed & Regina, quam prædiximus, cum magna turba nobilium mulierum occurrit. Venerabilis autem Abbas suis manibus eum levavit, & super cancellos posuit, ut omnibus (*b*) videri, & audiri posset. Et elevata voce Te Deum laudamus cum omnibus proclamans, sed & in omnibus virtutibus similiter agentes. Finitoque Himno ammonent illum ut alte loqueretur, quatenus omnes possent eum audire. Et accedebant omnes, qui poterant, nobiles & ignobiles, plorando manum ipsius osculantes. Et valde admirantes, unusquisque cum gaudio ad propriam reversi sunt domum.

(*a*) *Ætatis*] *lege* & ætatis.
(*b*) *Omnibus*] *lege* ab omnibus.

CAPUT XV.

His ita peractis supradictus Venerabilis Abbas duos seniores Mediolanum misit ad Lampertum Archiepiscopum, qui eo tempore regebat supradictam Ecclesiam, mandans precando quatenus & adjutorium ferret, ut res S. Columbani abstrahere possit de manibus supradictorum Principum. Post non multum vero (*a*) colloquia, ad ultimum hoc dedit eis in mandatum, ut si ipsam terram adquirere non possent, Corpus Sancti illuc deferrent, & ipse de suis rebus eis tantum tribuere promisit, quantum ad necessaria sufficere posset quousque supradictum Cœnobium ad pristinum statum rediret. Igitur ad colloquium, quod supradiximus, prædicti Principes venientes una die, sedente Rege unacum ipsis, in Aulam Regiam, de supradictis rebus colloquentes, jussit afferri Cuppam S. Columbani. Qua cum magna reverentia allata, bibit cum ea Rex & Obtimates ejus. Sed cum ante suprascriptum Vuidonem, & fratrem ejus Rajnerium perducta fuisset, indignati noluerunt cum ea bibere, sed sicut scriptum est, indurata sunt corda illorum, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum; obliti sunt enim fœdus, quod pepigerant Regi, ipsaque nocte de civitate obfugerunt. Sed Rajnerius divina ultione de equo cecidit, itaut omnes, qui ibi aderant, putarent eum esse mortuum. Sed noluit Deus, qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

(*a*) *Non multum*] *lege* non multa.

CAPUT XVI.

Denique scimus esse scriptum incompositos judices, incompositos habere milites, & ideo non sufficiebat ad ruinam illorum, quod res supradicti Cœnobii invaserant, verum etiam virulentis linguis S. Corpori cœperunt detrahere. Dicebantque ex eis quidam: nolumus dimittere possessiones quas quæritis propter ossa caballina vel asinina, quæ huc detulistis. Inter quos unus Vassorus Samsonis cujusdam Comitis nomine Alineus, qui hoc aperte inclamitabat, subito rabidus effectus, ad Corpus Sancti magno cum labore adducitur. Ibique diu huc illucque cum grandi dolore divertens asserebat se in sanctum deliquisse, & nimis peccasse, clamabatque, quod nisi ejus precibus non citius viveret, continuo se esse moriturum. Habens namque ipse secum sororem sacris vestibus indutam, cum magno rugitu & lacrimis procidens ad supradictorum pedes Fratrum, indulgentiam poscebat germani. At illi cœperunt pro ereptione illius prædictum Sanctum obsecrare cum lacrimis, & Letaniis omnes insistere. Qui a circumstantibus sibi corrigiam dari poscens, suo in collo mittens ad pedem prædictæ arcæ se ligavit, & non post multum somno sopitus jacuit. Excitatus itaque a somno, sanus & incolumis surrexit agens gratias Deo, Sanctoque Columbano, & signa omnium Ecclesiarum percutientes, sicut supra, & Te Deum laudamus omnes exclamantes, quique redierunt in sua.

CAPUT XVII.

His ita peractis, videntes omnes, qui ibi aderant, viri Dei injurias divina ultione vindicari, nonnulli ex supradictis Principibus venientes ad Sacratissimum Corpus mittebant in peram Sancti singulos fustes, ut per hos cunctis claresceret res S. Columbani, quas antea injuste invasas habebant ipso (*a*) Sancto restitutas. Rex denique privilegia S. Sedis Apostolicæ HONORII, THEODORI, MARTINI, SERGII, GREGORII, ZACCHARIÆ, & cæterorum Episcoporum ante recitare prœcepit. Visum est ergo huic nostro operi aliquid ex ipsis inserere, ut audiant temeratores quid cavere eis conveniat. Interdicunt enim omnibus Episcopis vicinis, vel procul ab ipso Monasterio constitutis, ut nihil usurpent, nihilque præsumant contra hæc, quæ eorum privilegia instituta decernunt. Videlicet ut Episcopus, quem Pater Monasterii, vel cuncta Congregatio invitaverit ad celebranda Missarum solempnia, aut consecrationes Presbiterorum, seu Diaconorum, vel etiam tabularum, in quibus Missæ debeant celebrari, ipse habeat facultatem in eodem Monasterio ingrediendi tantum ad pii opus ministerii peragendum. Quo peracto, nihil contingat, sed gratis omnia peragens, ad propria mox regredi non moretur. Nihil vero usurpare de rebus Monasterii, non de sacris Altaribus, non de ornamentis, neque de vasis, neque de

---

(*a*) *Ipso*] *lege* ipsi.

sacris voluminibus, nec quidquam majus vel exiguum, sed nec concupiscere adtemptet; quia si probata concupiscere satis est noxium, quanto magis sacra auferre, vel desiderare, & viro (*a*) suo mancipare, Deo videtur esse contrarium. Prohibent etiam Episcopis, in quorum Parochia esse videtur prædictum Monasterium constructum, ut nihil trâ (*b*) tenorem præsentium decretorum pia postulatione indultorum, quidquam atemptent, neque ullo modo ejus baptismales Ecclesias vel decimas de rebus ad ipsum Monasterium pertinentibus, sibi vindicent, neque ipsi suorumque successores præsumant prohibita contingere. Chrisma igitur, vel quidquid ad sacra misteria pertinet, si a Patre Monasterii fuerit postulatum, a quibuscumque ipse præviderit, concedunt Præsulibus tribuendum. Et, ut superius dictum est, nullam potestatem habere permittunt Episcopos in eodem Monasterio, neque in rebus, neque in ordinandis personis, nisi eum, quem cuncta Congregatio regulariter elegerit, & secundum ejusdem Congregationis electionem Dominus Imperator, qui eo in tempore fuerit, ordinare concesserit, ut in eodem Monasterio debeat ordinari. Super hæc, neque Presbiteros, neque Diaconos, nec quamlibet personam in eodem Monasterio habere nullo modo potestatem immutare quidquam, vel agere permittunt, ut cognoscant, quia sub Apostolica Sede, idest B.

(*a*) *Viro*] *lege* juri.

(*b*) *Nihil trâ*]. *lege* Nihil contra.

Petri Apostoli defensione, & tuitione esse videatur. Rogatus vero Episcopus a Patre Monasterii, vel a cuncta Congregatione, suam debet exhibere præsentiam. Non autem petitus, ad secreta Monasterii accedere prohibent, ne quietam Monachorum vitam, qui solitaria propter Deum studia peragere decreverunt, frequens Sacerdotum insolentia inrumpat, ut in Dei laudibus conversantes, pro incolumitate S. Sedis Apostolicæ, & pro excellentissimis Regibus pia gubernatione regnantibus, assidue Dominum deprecari non cessent. Si autem, quod absit, Monachi in eodem Monasterio constituti, tepidi in Dei amore, aut in institutis Patrum torpentes quandoque conspiciuntur existere, secundum Regulam Patrum ab Abbate, idest a Patre Monasterii corrigi debent. Si enim & ipse Abbas in ignavia aliqua contra instituta Patrum, & regulæ tenorem fuerit deprehensus, & in aliquam sinistram partem inclinatus, ad Sedem Apostolicam, (*a*) sub cujus ditione consistit, instituunt corrigendum. Nec enim cuidam Episcopo dant licentiam sub obtentu reprehensionis aliquam in Monasterio suam ostendere potestatem, sed ejus Capiti, idest Sedi Apostolicæ. Et post pauca, contradicunt etiam Præsulibus, maximeque S. Terdonensis Ecclesiæ, atque Placentinæ, quæ viciniores esse videntur, ut nullus unquam, quod moderno tempore est temptatum,

(*a*) *Ad Sedem Apostolicam*] *lege* a Sede Apostolica.

prædictum Monasterium, vel quæ ad ipsum pertinent, ad (a) Sanctâ Sede Apostolica subtrahere, & suæ Diœcesi subjugare appetant; sed sit in libertate secundum concessionem Apostolicam, ut fuit priscis temporibus, nullique subjectum, nisi S. Sedi Apostolicæ, cui pertinere cognoscitur. Et si quædam insidiose contra Privilegia jam dictorum Præsulum moderno tempore præsumptive subrepta sunt, nullam firmitatem obtineant, sed sint evacuata, & irrita cum suis auctoribus, & legitima instituta S. Sedis Apostolicæ multis temporibus observata, inviolata, & indisrupta permaneant. Quod si, quod absit, calliditate aliqua, vel avaritiæ instigatione aliquis quidquam de prohibitis præsumpserit ad temptandum, vel contra illorum Decreta quoquo modo obviandum, primum sui ordinis gradu, & dignitate privetur, ex B. Petri Apostoli auctoritate, quæ ligandi in cœlo, & in terra meruit potestatem, sit excommunicatus, & a participatione Domini Nostri Jesu Christi Corporis, & Sanguinis immunis, ac ab illorum consortio seclusus, necnon & ab excellentissimis, qui in tempore fuerint, Regibus nihilominus submovendus, quatenus & quæ statuta sunt perpetua possint definitione manere, & temeratores præsentium Decretorum de suorum (b) temeritatibus pœnis multiplicibus subjacere.

(a) *Ad Sanctâ Sede Apostolica*] *lege* ad Sanctam Sedem Apostolicam.

(b) *De suorum*] *lege* de suis.

Velim scire Episcope, qui Decreta supradictorum Præsulum conaris irrumpere, quid ad hæc, quæ audisti, respondere cupis. Quid, rogo, tibi melius esse videtur? Si melius est tibi societas supradictorum, quos scimus summos Pastores, & optimos fuisse viros, & magni meriti apud Deum, sicut in gestis eorum invenimus, quos etiam & Vicarios in Sede almi clavigerique Petri fore certissime scimus, an a societate ipsorum secludi, & ab ipso, cui data est a Domino potestas in cœlo & in terra ligandi atque solvendi, excommunicari? &, quod summum, & magnum malum est, a Corpore, & Sanguine Domini Nostri Jesu Christi fore alienari? forsitan dicis: nolo segregari ab illorum societate, neque a B. Petro excommunicari a Corpore Domini Nostri Jesu Christi, quod scio veraciter mortem esse animæ, sicut ipse dicit = qui non manducat carnem meam, & non bibit sanguinem meum, non habet vitam in semetipso. = Nec etiam Decreta illorum irrumpere volo, sed quia video ipsum Cœnobium pene destructum esse, & cupio, ut per me ad pristinum redeat actum: O Episcope noli te fallere. Cave quod dicis. Audi quod ipsi tibi dicunt. Non tibi permittimus ingredi in ipso Cœnobio, nisi invitatus fueris a Patre Monasterii, vel a cunctis Fratribus. Et si invitatus veneris, interdicimus tibi ex auctoritate S. Petri, ut nihil usurpes, nihilque contingas, nec etiam concupiscas, sed ad quod vocatus es: gratis omnia peragas, ad propria mox regredi non moreris. Dicis enim quod pene

destructum est. Verum dicis. Sed si verum est, quid agis ut per te ad pristinum redeat statum? Hoc elabora, ut Abbatem secundum regulam habeat, qui adimpleat hoc, quod tu asseris te velle adimplere, & tunc apparebit, quod zelo Dei utaris, & illa vera sint, quæ dicis. Quia, sicut scriptumest = non potestis duobus dominis servire, = ita & tu non vales tuum Episcopatum regere, & Monachos secundum regulam S. Benedicti gubernare. De his ista sufficiant; cum autem venerimus ante conspectum Domini, tunc manifesta erunt abscondita cordis nostri, & recipiemus juxta quod gessimus. Nunc vero ad cœpta redeamus.

CAPUT XVIII.

Supradictus vero Rex auditis Privilegiis, præceptum, quod bonæ memoriæ Agilulfus Rex S. Columbano tradidit, seu & Adiuvaldi, Grimaldi, Cuniperti, Luitprandi, Ratchisii, Aistulfi, Desiderii, Karoli, Augusti, Ludovici, atque item Ludovici filii ejus, Karlomanni, etiam & Karoli Imperatoris, necnon Arnulfi, Berengariique Imperatoris, seu & cæterorum Regum ante se legere jussit. In quibus legebatur quomodo præfatum Monasterium Ebobiense de reditibus suorum (*a*), possessionibusque ditaverunt, & cum omnibus ad eundem Sanctum, & venerabilem locum pertinentibus, cum hominibus liberis, sive servis, colonisque, & familiis utriu-

(*a*) *Reditibus suorum*] *lege* reditibus suis.

sque sexus, in suorum Mumburdo (*a*), & tuitione receperint. Et post nonnulla alia hoc ad ultimum inferunt, et si aliquis privilegia S. Sedis Apostolicæ in eodem loco concessa, & confirmationem præceptorum suorum infringere temptaverit, scire debet se composciturum (*b*) auri optimas (*c*) libras ccc. Medietatem cameræ ipsorum, & medietatem parti (*d*) prædicti Cœnobii. Et quod magis cavendum est, si unquam ullo in tempore quis ex successoribus ipsorum, aut Princeps, seu aliquis homo eorum statuta contra ire, aut testamenta ipsorum, vel supradicta Privilegia disrumpere conatus fuerit in anathematis ultione multatus, partem cum Juda traditore in fine extremi examinis bafare (*e*) imprecantur.

CAPUT XIX.

Volo denique cœpta prosequi, sed, quod superius legitur, indiscussa præterire non queo. Scimus enim scriptum esse: = omne quod semel oblatum est Deo, sive homo, sive quodlibet animal, vel quæcumque res fuerit nullo pactu (*f*) posse postea redimi. = Et miror, quid illi cogitant, qui res S. Columbani invadunt, &

(*a*) *Mumburdo*] *forsan* Mundiburdo.
(*b*) *Composciturum*) *lege* compositurum.
(*c*) *Auri optimas*] *lege* auri optimi.
(*d*) *Medietatem parti*] *lege* medietatem Patri.
(*e*) *Bafare*] *lege* affabre.
(*f*) *Nullo pactu*] *leg.* pacto.

suis obsequiis deputant. Possessiones enim, quas nunc sanctus iste locus possidet, a quibuscumque oblatæ fuerunt, sive a Regibus, seu & cæteris fidelibus, non propter hoc obtulerunt, ut aliquando optarent quatenus in possessiones secularium devenirent, sed ad necessaria Fratrum Domino Sanctoque Columbano hic servientium, sed ad sustentationes pauperum, & peregrinorum permanerent. Nunc vero e contrario illis subtrahitur, secularibusque defertur. Hi namque fame cruciantur, illi vero exinde affluentissime aliuntur (*a*). Hi nudi frigore, & gelu uruntur, illi tamen exinde præciosissimis vestibus induuntur. Hi discalciati nudisque pedibus incedunt, illi vero pinguissimos equos exinde equitant. Unde enim pauperes, & infirmos alere debuerant, inde canes eorum saginantur. Unde hospites vel peregrinos suscipi, & nutriri debuerant, inde suorum famuli, & famulæ inflantur. Unde Ecclesias vel domos Fratrum restaurare debuerant, inde sui homines ditantur. Et quidam qui propria jubentur tribuere, non timent, quod illorum (*b*) est auferre. Et ubi tunc habent hoc, quod Dominus ei (*c*) præcipit in Evangelio, esurientes pascere, infirmos visitare, nudos vestire, & cætera, quæ illic leguntur? Et si in igne mittendus est, qui non largitur propria, putas ubi mittendus est, qui aufert aliena? A

(*a*) *Aliuntur*] *leg.* aluntur.
(*b*) *Illorum*] *leg.* aliorum.
(*c*) *Dominus ei*] *lege* Dominus eis.

quo enim acceperunt omnia, quæ possident? Credo enim quod non intelligant ab Omnipotente Deo accepisse. Nonne omnes divites facere poterat, si vellet? utique potest. Numquid solos divites prætio sui Sanguinis redemit? Certe pro omnibus mortuus est, & resurrexit. Res enim, vel pecunias quoquomodo adquisitas, quas nunc habent, filiis vel nepotibus in hæreditatem dimittere cupiunt, & res quas Domino oblatas sciunt, abstrahere non timent. Et quomodo possunt, quod olim a fidelibus oblatum fuerat Deo, ab ipso abstrahere, & suo juri mancipare. Certe nemo juste, neque legitime potest. Audituri enim sunt illi a Domino in judicio: servi mali, & pigri quare non dedistis omnia mea pauperibus, quæ vobis ad erogandum dedi, & nunc una cum ipsis reciperetis regnum æternum? Non solum autem illa fraudatis, sed etiam quod alii dederunt, vos abstulistis. Proinde quia noluistis perfrui sempiternum regnum cum fidelibus, abhinc cum Diabolo habere supplicium æternum. Legimus etiam nonnulla testamenta supradictorum offerentium, in quibus invitant omnes, qui suorum res, quas S. Columbano tradiderunt, tulerint, vel subtraxerint, in extremi judicii die ante tremendum Judicem adfore cum eis, & exinde rationem Deo redditurí (*a*), & quod superius Privilegiis, & præceptis retinetur, cum Juda traditore in perpetuum optant habere portionem, quod non sine magno gemitu vel suspirio audire

(*a*) *Redditurí*] *lege* redditurós.

vel legere possumus. Certo multo melius fuisset illis non nasci, quam propter cupiditatem hujus vanægloriæ cum ipso Judâ dampnari. Quid ad hæc possumus dicere tam magnæ cupiditati? O insatiabilis cupiditas, quid cogis amatores tuos? Magis vis ipsi ut in extremo examine cum Juda traditore in inferno inferiori sine fine inextinguibili igne crementur, quam cum Domino, & Sanctis omnibus in perpetuum felici gaudio perfruantur. O miseri homines, qui supradicta agitis, quare non consideratis quibus pœnis nunc vexatur Judas, vel quid in extremo examine ipsi patientur, qui cum eo societatem merebuntur habere. O infelicissima miseria? quis unquam lætus ad mortem pergit? quis unquam ad jugulandum, vel ad decollandum libens ducitur? cessate miseri, parcite cupitati, nolite animas vestras perdere pro nihilo. Totus mundus vobis erit alienus, nudi nati estis, nudi sepeliemini. Cogitate itaque mortem, quæ finem dat mundi voluptatibus, & dum tempus est, a rapinis cessate, & larga manu propria Dei fidelibus, vel pauperibus porrigite, pœnitentiamque agite, quatenus regnum cœlorum Deo auxiliante adquirere, & a perpetuis pœnis eripere possitis. Dehinc ad ordinem redeamus.

CAPUT XX.

Auditis itaque Rex præceptis Antecessorum suorum excellentissimorum Regum, visum est illi rectum, & æquum esse, ut juxta morem prædictorum Regum præceptum sancto loco venerandoque Ahbati Gerlanno cunctisque fratribus tribueret. Quod & fecit. Siquis velit scire, quod in eo legitur, in textu ipsius agnoscere poterit. Accepta ergo licentia a Rege, unacum sancto Corpore ad propria reverti nisi sunt. Egressi denique a Ticinensi urbe, ad Curticellam S. Columbani, quæ vocatur Barbada venientes, ibi nocte illa manserunt. Mane autem facto iter peragunt ad curtem prædicti Monasterii Ebobiensis, quæ vocatur Memoriola, quam Gandulphus, unus, ex supradictis Principibus invaserat. In qua venientes aquam ad potandum minime invenerunt. Eratque ibi puteus altus, sed aqua deerat. In quo nonnulli intrantes, sperantes illic invenire aquam ad refocillandam sitim, quam patiebantur, sed minime repererunt nisi parvam, & ipsam fœtidam. Ille vero, qui cuppam Sancti portabat, paululum aquæ in ea mittens, in ipsum puteum projecit, & abscessit. Ipsam denique curtem recipientes, ad Monasterium repetunt. Post tertium vero diem ad Monasterium aliqui ex ipsis partibus advenientes, puteum, quem sine aqua dimiserant, plenum esse affirmant.

CAPUT XXI.

Igitur quidam rusticus Martinus nomine habitans in possessiuncula jam fatæ speluncæ, habens filium sex annorum nomine Andream; hic quadam die egressus ad colendum agrum, jussit prædicto filio ut ferramentum, qui vulgo manaria vocatur, afferret, quatenus arbusculam ipsius agri succideret. Ducens ergo supradictus puer ferramentum, quod jussus fuerat, transitum habuit justa (*a*) quamdam maceriam, in qua propinquans, magno pavore perterritus est, & ferramentum patri tribuit, domumque rediit. Ibique sedens aspicit ad se venientes duas formas in specie mulierum tam teterrimas & deformes, ut, sicut ipse adhuc asserit, nec antea, nec postea similes formas vidisset. Et colloquentes cum eo recesserunt. Ex illa vero die omnium membrorum officium amisit; & sic per circulum anni in lecto decubans sine aliqua virtute mansit. Notans itaque supradictus vir diem, in qua B. Viri Columbani Corpus ad Monasterium reverti deberet, ipse suum filium in collo suo mittens ad jam dictum Monasterium, ipsi Sancto occurrit pro suo filio rogaturus. Supradicto vero S. Corpore ante Altare S. Petri posito, ipse suum filium ad Arcam deportans, manumque ipsius involvens in pila, quæ erat super Arca extensa, inquit: S. Columbane, tibi offero filium meum, ut tuus maneat in perpetuum servus;

(*a*) *Justa*] *lege* juxta.

tantummodo pro eo deprecatur Dominum quatenus sanitati restituatur. Et hæc dicens subtus Arcam eum collocat, expectans quid ei accideret. At ille soporatus jacuit. A sompno autem excitatus sanus surrexit. At ille videns filium suum sanitati restitutum, gratias agens Deo & S. Columbano, nullique hoc indicans, ad domum suam reversus est gaudens. Hoc denique miraculum per idem tempus fratribus incognitum mansit. Sed longo post tempore Rajnerius, cujus superius memoriam fecimus, custos effectus S. Columbani speluncæ a quodam narrante cognovit. Ille vero rogans ad se venire jam dictum patrem pueri, subtiliter inquirit, si verum esset, quod de puero audierat miraculum factum. Ipse denique recitans ei omnia, sicut superius diximus, prædictus vero Rajnerius gaudio repletus, agens gratias Deo cum lacrimis, increpavit eum valde, quare tanto tempore fratribus hoc indicare noluit; & eum ad se ducere rogans, secum per decem annos retinuit, & fratribus omnibus, qui ad eum visitandi gratia, sicut mox est, adveniebant, rei gestæ causam patefecit. Nunc vero in supradictum Monasterium (*a*) manet, & sutor pellium, & fratribus omnibus libertissime (*b*) servit.

(*a*) *In supradictum Monasterium*] *nempe* in supradicto Monasterio.

(*b*) *Libertissime*] *lege* libentissime.

CAPUT XXII ET ULTIMUM.

Venerabilis autem Abbas juvenem, qui fuerat mutus, pro amore S. Columbani, ejusque reverentiæ (*a*) secum adducens ad Monasterium, & ut illic in testimonium omnibus afforet, jussit ut in hospitali cum aliis, qui ibidem morabantur, maneret, & exinde quotidie victum acciperet. Ipse (*b*) denique vestimenta, quæ ei sufficere possent annualiter ministrare promisit. Postea ipse multis annis in Monasterium (*c*) mansit, omnibusque nobilioribus, illic advenientibus manum suam, quæ sanata fuerat, ostendens, rogabatque illos, ut pro amore S. Columbani, qui sibi manum mirabiliter loquelamque restituit, aliquod sibi subsidium tribuerent, quod & nonnulli pro amore Sancti sine illis faciebant petitionibus. Supradictas vero fœminas, quæ a Dæmoniis liberatæ fuerant, ipse Abbas suis in locis restituit, præcipiens Archipresbyteris ut victum & vestimenta eis annualiter pro amore S. Columbani tribuerent. His itaque peractis, accipientes Sacratissimum Corpus, in præfato sepulchro eum honorifice collocaverunt, ubi foret (*d*) virtutibus usque in hodiernum diem. Venerabilis autem Abbas convocans omnes fratres, admonensque eos ut gratias agerent Deo, qui illis temporibus

---

(*a*) *Reverentiæ*] *leg. censeo* reverentia.
(*b*) *Ipse*] *lege ipsi.*
(*c*) *In Monasterium*] *lege in* Monasterio.
(*d*) *Ubi foret*] *lege* floret.

tantis florere fecit virtutibus Sanctissimum Dominumque Columbanum, constituit, ut dies ipsius relationis, qui est de mense junii cunctis celeberrimus (*a*) ab ipsis fratribus haberetur. Quod & factum est, & usque in hodiernum diem peragitur ad laudem, gloriam, & honorem Domini Nostri Jesu Christi, qui vivit, & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum amen. Deo gratias.

Explicit Translatio Corporis B. Columbani a Bobio Papiam ejusdemque iterum a Papia Bobium, ubi per ipsius virtutes Domino Nostro Jesu Christo concedente multa, & magna sunt perpetrata miracula.

Nota prima

Ex præcedentibus capitibus 16 & 17 manifeste evincitur Pontificum Privilegia, Regumque, necnon Imperatorum inibi enunciata Diplomata, Hugoni Regi, ejusque Proceribus ostensa, & alta voce perlecta, esse debuisse autographa, nullique confictionis, aut suppositionis notæ subiecta; secus enim contra eadem pertinaces possessionum Monasterii S. Columbani usurpatores, qui præsentes aderant, insurrexissent, ac risu excepissent. Id latuit, ut arbitror recentiores criticos, qui contra nostra hujusmodi Privilegia effrænate nimium post tot sæcula sunt debac-

(*a*) *Cunctis celeberrimus*) *lege puto* semper celeberrimus.

chati. Quod si autographa illa temporum injuria corrupta sunt, eorumque in aliquot exemplaria non pauca menda Amanuensium ignorantia vel oscitatione irrepserunt, numquid illico falsitatis, aut imposturæ damnanda sunt? Si hoc ita se haberet, nulli umquam præstanda fides esset historiæ, multoque minus ipsis Ludovici Muratorii, Christophori Poggialis, aliorumque recentiorum omnium.

Nota seconda

Ex capite 19 pariter infertur præfata omnia Privilegia Monasterio S. Columbani concessa ab Hugone fuisse confirmata speciali Diplomate dato Abbati Gerlanno, quod tamen deperditum dolemus, quia nullum ejusdem extat in hoc nostro tabulario vestigium, uti & illorum Grimoaldi, Cuniperti, Luitprandi, & Desiderii.

INDICE

LIBRO SECONDO

PARTE PRIMA

Regula, nec non Instructiones, quibus accedunt Canones pœnitentiales S. Columbani. . . . . . . pag. 1

CAPUT I.

De obedientia . . . . . ibid.

CAPUT II.

De taciturnitate 6

CAPUT III.

De cibo & potu 7

CAPUT IV.

De cupiditate calcanda . . . 8

CAPUT V.

De vanitate calcanda 9

CAPUT VI.

De castitate 9

CAPUT VII.

De cursu 10

CAPUT VIII.

De discretione 13

CAPUT IX.

De mortificatione 16

CAPUT X.

De perfectione Monachi . . . 18

Incipit Instructio ejusdem de fide, & de Deo Trino, & Uno . . . 19

Item alia.

De Deo, & vera pietate . . . 24

Item III.

De dilectione qua Deum proſequi debemus 29

Item IV.

De præmio æterno pro Christo patientibus, & mœrentibus in hac vita parato . 34

Item V.

De vanitate humanæ vitæ . . . 38

Item VI.

De humana vita, quæ est via peregrinantibus, & ad cælestem patriam anhelantibus 40

Item VII.

De comprimenda propria voluntate . 43

Item VIII.

De humanæ vitæ, seu viæ fine, & miseria 46

Item IX.

Super eodem subjecto 49

Item. X.

De tremendo Dei judicio, & de modo illud evadendi 52

Item XI.

De hominis dignitate servanda . . 57

Item XII.

De compunctione 60

Item XIII.

De vero animæ cibo & potu . . 64

Item XIV.

De vitiis capitalibus 68

Ejusdem admonitiones ad Discipulum quemdam. 69
Ejusdem de Pœnitentia. 72
Item de Pœnitentia. 74

LIBRO SECONDO

PARTE SECONDA

Epistolæ VII. S. Columbani Abbatis pro temporum ratione digesta. . . .

EPISTOLA I.

Ad Fedolium. 82

EPISTOLA II.

Ad Sanctum Gregorium Papam . . 89

EPISTOLA III.

Ad Patres Synodi cujusdam Gallicanæ supra quæstionem Paschæ congregatæ . 99

EPISTOLA IV.

Ad Bonifacium IV. 111

EPISTOLA V.

Ad Diſcipulos & Monachos ſuos. . 114

EPISTOLA VI.

Ad Bonifacium Papam IV. 125

EPISTOLA VII.

Ad quemdam ſuum Diſcipulum. . . . 145

LIBRO SECONDO

PARTE TERZA

Istoria della Traslazione del Sagro Corpo di S. Colombano da Bobio a Pavia, e da Pavia di nuovo a Bobio, diviſa in XXII. Capi, ... pag. 148

Introductio . . . . . . ibid.

V. Fr. Adeodato Turchi Vescovo di Parma per S. A. R.

V. De Hauteville Reggente la Segreteria di Stato per gli affari esteri di S. M. Sarda.

IMPRIMATUR

V. Fr. Vincentius Maria Carras S. T. M. Vic. Gen. S. Off. Taurini.

V. Amedeus Maggia Coll. T. P. ac R.

V. Regis AA. LL. Praeses.

V. Di Ferrere per la Garn Cancelleria.

CORREZIONI

Pag. 9	*Lin.* 9	vanæ	vane
,, 15	,, 1	adhæræt	adhæret
,, 23	,, 23	quare	quære
,, 24	,, 10	noli	ſoli
,, 28	,, 7	tardæ	tarde
,, 30	,, 26	vidit	vivit
,, 32	,, 1	duobus	dubius
,, 34	,, 8	qui	quid
,, 36	,, 11	malitia	militia
,, 43	,, 21	me	ne
,, 45	,, 6	es	eſt
ivi	,, 10	illuc	illic
ivi	,, 13	ex	Væh!
,, 46	,, 9	feſtinamus	feſtinemus
ivi	,, 21	fruantur	fruuntur
,, 47	,, 8	eſſe	eſſet
,, 51	*in pede ad lit.*	(*a*) παραχαραγγο	παραχαραττο
,, 52	,, 10	minus	minas
,, 55	,, 30	permanet	permaneat
,, 62	,, 8	aciatque	acuatque
,, 67	,, 29	noſtra	noſtras
,, 70	,, 23	ooum	opum
,, 79	,, 15	mense	Mensæ
,, 82	,, 3	tituli digeſta	digeſtæ
,, 88	,, 6	vive, vale letus	v.ve, vale lætus
,, 90	,, 19	horrendum	horrendam
,, 95	,, 28	ille	illis
,, 96	,, 12	frontis	fontis
,, 99	,, 10	vos	vobis
,, 100	,, 30	ſine	ſine fide
,, 101	,, 12	intret	intrat
,, 104	,, 18	glorificamur	glorificemur
,, 105	,, 20	teſtatus	teſtatus eſt
,, 106	,, 3	aliter nos	aliter inter nos
,, 108	,, 3	quem	quam
,, 111	,, 21	recipiatur	recipitur
,, 133	,, 13	mundos	mundes
,, 137	,, 17	cœleſtis	cœleſtes
,, 141	,, 7	celotes (*b*)	celeuſtæ
ivi	,, 26	ſi ne	ſi næ
,, 144	,, 9	ſancto	ſaucte
,, 158	,, 12	ſcynitesque	ſcynifesque
,, 160	,, 8	in his	in ulnis
,, 163	,, 25	illaque	illeque
,, 171	,, 21	irrumpere	inrumpere
,, 174	,, 8	ſed	ſeu
,, 175	,, 18	fraudatis	fraudaſtis

5855198

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]